

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE

OKOLJSKO POROČILO ZA 15 DOLGOROČNIH LOVSKO UPRAVLJAVSKIH NAČRTOV ZA OBDOBJE 2021–2030

FAZA: ZA MNENJE O USTREZNOSTI

LJUBLJANA, 15. 11. 2021, DOPOLNITEV 29. 03. 2022,
DOPOLNITEV 17. 05. 2022

Nosilec: Zavod za gozdove Slovenije
Večna pot 2
1000 Ljubljana

Odgovorni predstavnik: mag. Janez Logar; v. d. direktorja

Strokovna pomoč: Zavita, svetovanje, d.o.o.
Tominškova 40
1000 Ljubljana

Odgovorni nosilec naloge: Miha Marenče, univ. dipl. inž. gozd.

Vodja projekta: dr. Matija Stergar

Odgovorni za pripravo vrednotenja: Matjaž Harmel, univ. dipl. inž. gozd.

Vodja priprave vrednotenja okoljskega poročila: Aleksandra Krajnc, univ. dipl. geog.

Vodja priprave dodatka: Sašo Weldt, univ. dipl. biol.

Ključni strokovnjaki:

Matjaž Harmel, univ. dipl. inž. gozd.

Aleksandra Krajnc, univ. dipl. geog.

Sašo Weldt, univ. dipl. biol.

Samo Škrjanec, univ. dipl. inž. gozd.

Eva Harmel, mag. inž. kraj. arh.

Sabina Cepuš, univ. dipl. ekol.

Klemen Strmšnik, univ. dipl. geog.

Matevž Premelč, univ. dipl. geog.

Jerneja Harmel, MSc okolj. znan., R Avstrija

dr. Matija Stergar, univ. dipl. inž. gozd.

Matej Bartol, mag. inž. gozd.

Aleš Pičulin, mag. inž. gozd.

Projekt: Okoljsko poročilo za 15 dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov za obdobje 2021–2030

Številka pogodbe: P08/2021 (56/2021)

Številka projekta: 260/2021

Ključne besede: okoljsko poročilo | lovsko upravljavski načrt | stanje okolja | okoljski cilji | okoljski kazalci

Datum: 15. 11. 2021, dopolnitev 29. 3. 2022, dopolnitev 17. 05. 2022

POLJUDEN POVZETEK

Slovenija je razdeljena na 15 lovsko upravljaljskih območij (LUO), ki predstavljajo osnovne prostorske enote za upravljanje populacij divjadi v Sloveniji. Hkrati predstavljajo tudi zaokrožena območja s podobnimi geografskimi in klimatskimi pogoji. Za vsak LUO v okviru javne gozdarske službe Zavod za gozdove Slovenije za 10-letno obdobje izdelava lovsko upravljaljski načrt (LUN), ki predstavlja strateški dokument za upravljanje divjadi. LUN-om so hierarhično podrejeni dvoletni lovsko upravljaljski načrti. Ti strateškim odločitvam dolgoročnih območnih načrtov o smereh upravljanja posameznih vrst divjadi pa tudi njihovega okolja sledijo s konkretno in kvantitativno opredeljenimi ukrepi (npr. višina odvzema divjadi, obseg biomeliorativnih ukrepov). Načrtovane ukrepe izvajajo upravljavci lovišč, ki so lahko javni zavodi (lovišča s posebnim namenom) ali lovska društva, ki imajo z državo sklenjene koncesije za upravljanje lovišč.

Strateški cilji upravljanja z divjadjo v Sloveniji so enotni, zato vsi načrti prispevajo k doseganju skupnih ciljev, ki so:

- trajnostno ohranjanje vitalnih populacij vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov;
- sooblikovanje življenjskega prostora divjadi in drugih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst;
- optimalna trajnostna raba vrst divjadi z lovom;
- zmanjševanje ali preprečevanje nastajanja neželenih vplivov v okolju:
 - zmanjševanje škod na kmetijskih površinah in drugem človekovem premoženju;
 - zmanjševanje vpliva rastlinojedov na območjih, kjer je ogroženo naravno pomlajevanje, ali so prisotni drugi vplivi, ki ogrožajo trajnost gozda;
- omejevanje prostorske razširjenosti in številčnosti invazivnih ter drugih tujerodnih vrst.

Okoljsko poročilo je dokument v okviru celovite presoje vplivov na okolje (CPVO), v katerem se opredelijo, opišejo in ovrednotijo pomembni vplivi izvedbe plana na okolje, ohranjanje narave, varstvo človekovega zdravja in kulturne dediščine ter možne alternative, ki upoštevajo okoljske cilje in značilnosti območja, na katerega se plan nanaša. Ugotovljeni pomembni vplivi so v okoljskem poročilu natančneje opredeljeni tako, da jim je določena vrsta oz. značaj vpliva. Ker ob pripravi plana še niso znani posegi v okolje, se vplivi plana ugotavljajo glede na predvideno rabo naravnih virov ali predvideno opravljanje dejavnosti.

VSEBINJENJE (SCOPING)

Scoping oz. vsebinjenje je bilo izvedeno z razpravo na internih sestankih in na odprtem scopingu, kamor so bili vabljeni predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, Sektorja za strateško presojo vplivov na okolje in mnenjedajalcev v postopku izdelave LUN LUO 2021–2030. Na podlagi opredelitve pomembnih vplivov plana je bila sprejeta odločitev o vsebinah, ki se bodo presojale v nadaljevanju CPVO. Te vsebine so sledeče:

- povzročanje škod v gozdnem prostoru;
- povzročanje škod v kmetijstvu in omejevanje kmetijske proizvodnje;
- mozaičnost krajine;
- zagotavljanje prehranske varnosti;

- pojav konfliktov v prostoru oz. omejevanje drugih rab ter dejavnosti;
- blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje na podnebne spremembe;
- ohranjanje biokoridorjev;
- stanje vrst in HT, ohranjenost trofične verige in fragmentacija prostora;
- vpliv na območja z naravovarstvenim statusom.

Na podlagi scopinga sta bila za obravnavo v okoljskem poročilu določena dva okoljska cilja in sledeči kazalci:

- Okoljski cilj: Trajnostna raba in varstvo naravnih virov
 - število odvzetih osebkov parkljaste divjadi (odstrel, izgube zaradi povozov, bolezni, idr.);
 - delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje;
 - višina škode v kmetijstvu;
 - površine, namenjene izboljšanju habitatnih razmer;
 - število krmišč po namenu;
 - število/površina območij, pomembnih za divjad.
- Okoljski cilj: Ohranjena narava.
 - stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst;
 - naravne vrednote;
 - zavarovana območja;
 - zavarovane vrste;
 - trendi populacij divjadi;
 - število tujerodnih vrst divjadi.

STANJE OKOLJA

Vrednost kazalcev stanja okolja

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek in trend
Število odvzetih osebkov parkljaste divjadi (odstrel, izgube zaradi povozov, bolezni, idr.)	Povprečni letni odvzem divjadi v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021): 60.999 osebkov <ul style="list-style-type: none"> • srnjad: 40.620 osebkov; • jelenjad: 6.871 osebkov; • divji prašič: 10.205 osebkov; • gams: 2.453 osebkov; • siva vrana: 9.950 osebkov; • lisica: 125.815 osebkov; • jazbec: 14.271 osebkov. Trend: ↑
Delež površin, kjer je pomlajevanje gozdnega mladja neuspešno zaradi vpliva divjadi	Neuspešno pomlajevanje zaradi vpliva divjadi (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030): 13,9 % površine GGE Trend: /

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek in trend
Delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje	Delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030): 30 % kritičnih površin Trend: /
Višina prijavljene škode v kmetijstvu	Povprečna letna višina škode na lovni površini v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): 538.577 EUR <ul style="list-style-type: none"> • minimalna vrednost: 424.408,59 EUR (2016); • maksimalna vrednost: 787.975,88 EUR (2013). Višina škode v letu 2020: 524.030,79 EUR Trend: ↔
Površine, namenjene izboljšanju habitatnih razmer	Površina travišč, grmišč, remiz, gozdnega roba in krmnih njiv, namenjenih izboljšanju prehranskih razmer v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): 4.349,1 ha Trend: ↓
Število krmišč po namenu	Število krmišč v letu 2020 (Dvoletni LUN za leti 2021–2022): 4.580 <ul style="list-style-type: none"> • privabljalnih krmišč: 3.752; • preprečevalnih krmišč: 179; • zimskih krmišč: 649. Trend: ↓
Število/Površina območij, pomembnih za divjad	Površina (ha) v letu 2021 (LUN LUO 2021–2030): <ul style="list-style-type: none"> • biokoridorjev: 23.200 ha; • rukališč: 18.297 ha; • mirnih con: 79.600 ha; • zimovališč: 56.500 ha. Povprečno število na leto v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): <ul style="list-style-type: none"> • obnovljenih kaluž: 1.832; • obnovljenih večjih vodnih virov: 312. Trend: ↑
Stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst	<p>V skladu z <i>Zbirnim poročilom po Direktivi o habitatih</i> (ZRSVN, 2019a) je stanje volka (<i>Canis lupus</i>), rjavega medveda (<i>Ursus arctos</i>), gamsa (<i>Rupricapra rupricapra</i>) in kozoroga (<i>Capra ibex</i>) ugodno (FV) na celotnem območju njihovega pojavljanja v Sloveniji, ohranitveno stanje risa (<i>Lynx lynx</i>) pa je nezadostno (U1).</p> <p>V alpski biogeografski regiji je stanje gozdnih habitatnih tipov v HT 9110, HT 9180, HT 91K0 in HT je 91L0Stanje HT 9180* nezadostno U1.</p> <p>V kontinentalni biogeografski regiji je stanje gozdnih habitatnih tipov HT 9110, HT 9180 in HT 91L0 je nezadostno U1, HT 91F0 slabo U2, in 91K0 ugodno FV.</p> <p>Dolgoročni trendi velikosti populacij 43 vrst ptic, za doseganje varstvenih ciljev je v PUN določeno lovstvo je v:</p> <ul style="list-style-type: none"> 44,2 % naraščajoč, 9,3 % stabilen, 20,9% padajoč, 25,6% neznan (ZRSVN, 2019b).

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek in trend
Trendi populacij divjadi	Povprečni letni odvzem divjadi v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021): <ul style="list-style-type: none"> • srnjad: 40.620 osebkov; • jelenjad: 6.871 osebkov; • divji prašič: 10.205 osebkov; • gams: 2.453 osebkov; • siva vrana: 9.950 osebkov; • lisica: 125.815 osebkov; • jazbec: 14.271 osebkov. Trend: ↑
Število tujerodnih vrst divjadi	Število tujerodnih vrst divjad (6): <ul style="list-style-type: none"> • pižmovka (<i>Ondatra zibethicus</i>), • nutrija (<i>Myocastor coypus</i>), • Rakunasti pes (<i>Nyctereutes procyonoides</i>), • muflon (<i>Ovis aries musimon</i>), • kozorog (<i>Capra ibex</i>). Trend: ↑
Varovana območja narave	Število in površina Natura 2000 in zavarovanih območij (MJU, 2022): <ul style="list-style-type: none"> • zavarovana območja: 1271, 270.184 ha (13,3 %). Trend: ↑
Naravne vrednote - število naravnih vrednot	Število naravnih vrednot (MJU, 2022): 17.431 (od tega 12.148 podzemnih jam). Trend: ↑
Zavarovane vrste	V Sloveniji je zavarovanih 71 rastlinskih vrst, 15 rodov in ena družina ter 389 živalskih vrst, 34 redov in 17 rodov (MOP, 2022)

Trend: ↑ povečanje vrednosti ↓ zmanjšanje vrednosti ↔ ni spremembe / ni podatka

SMERNICE

ZGS je v postopku priprave LUN za vsak LUO prejel ločene naravovarstvene smernice Zavoda RS za varstvo narave (ZRSVN). Na splošni (državni) ravni so bile na usklajevalnem sestanku vse obravnavane teme v veliki večini usklajene, na območni ravni pa so se posamezne specifikke še podrobneje usklajevale oz. se bodo uskladile na nižjih nivojih načrtovanja.

NIČELNA ALTERNATIVA

Z vsakim LUN LUO 2021–2030 se vpeljuje prakse, ki imajo zelene učinke, in ukinja tiste z neželenimi učinki. V kolikor načrti ne bi bili sprejeti, bi to pomenilo prekinitvev urejenega in strokovno podprtega lovskega načrtovanja. Z nesprejemom načrtov ne bi bili v prakso vpeljani novi naravovarstveno usmerjeni pristopi v lovstvu (npr. zaris biokoridorjev, mirnih con, rukališč), ki bodo predstavljali podlago za usmerjenje drugih rab prostora na ekološko najpomembnejših in občutljivih območjih. Prav tako ne bi bili v prakso vpeljani robustnejši in bolj indikativni kazalniki za spremljanje populacij divjadi in njihovega okolja, ki omogočajo boljše spremljanje stanja in posledično lažjo implementacijo ukrepov skozi dvoletne LUN in letne načrte lovišč.

VREDNOTENJE VPLIVOV PLANA

Vseh 15 LUN LUO 2021–2030 sledi strateškimi ciljem, ki pri opredelitvi trajnostne rabe divjadi z lovom upoštevajo prisotnost človeka in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov in težijo k zmanjševanju ali preprečevanju nastajanja neželenih vplivov v okolju. Zaradi mobilnosti divjadi v

prostoru bodo vplivi LUN LUO 2021–2030 daljinski, srednjeročni pa zaradi dejstva, da bodo učinki ukrepov opazni s časovnim zamikom. Vplivi bodo kumulativni z ostalimi odvzemi divjadi ter ukrepi oz. posegi v gozdu in na kmetijskih površinah s strani drugih programov, načrtov ali planov.

Sklepna ocena vrednotenja vplivov posameznih načrtov na posamezen okoljski cilj je sledeča:

- Okoljski cilj: Trajnostna raba in varstvo naravnih virov

Z izvedbo 15 LUN LUO 2021–2030 bo prišlo do nebitvenih negativnih vplivov (ocena B) na okoljski cilj Trajnostna raba in varstvo naravnih virov.

S spoštovanjem navedenih usmeritev in omejitev LUN LUO 2021–2030 se bo kmetijska proizvodnja lahko lokalno zmanjšala oz. ne bo mogla doseči maksimalnega potenciala, prav tako bo lahko prišlo do lokalnega omejevanja načinov rabe gozda ali zmanjšanja/omejitve možnosti za rekreacijo v naravnem okolju. Pri tem je treba opozoriti, da gre za nujne ukrepe, ki bodo preprečili nastanek novih konfliktov v prostoru (npr. škode), in da LUN podaja vrsto usmeritev, ki so usmerjene v ukrepe, ki bi tovrstne konflikte v prostoru omejile. Z namenom izboljšanja LUN LUO 2021–2030 in povečanja njihovih pozitivnih vplivov na okolje so v okviru okoljskega poročila podana priporočila.

- Okoljski cilj: Ohranjena narava

Z izvedbo 15 LUN LUO 2021–2030 bo zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov prišlo do nebitvenih vplivov (ocena C) na okoljski cilj Ohranjena narava.

Ob upoštevanju omilitvenih ukrepov in priporočil, opredeljenih v okoljskem poročilu, se bo omejil vpliv lova na vodne vrste ptic, izboljšalo pomlajevanje gozdnih habitatnih tipov, ki ga trenutno zavira objedanje parkljaste divjadi. Z izvedbo biomelirativnih del se bodo predvsem v gozdnem prostoru ohranili manjšinski habitatni tipi, vzpostavile in ohranile se bodo strukture, ki so pomemben del življenjskega okolja posameznih živalskih vrst. Ohranila se bo plenska baza velikih zveri. Poudariti velja varovanje biokoridorjev, ki so prvi korak v smeri manjšanja vpliva fragmentacije prostora na državni ravni.

OBRAVNAVA MOŽNIH ALTERNATIV

Na področju stanja divjadi v predhodnem obdobju ni bilo takšnih sprememb, ki bi zahtevale spremembo strateških usmeritev upravljanja, zato alternativni scenariji niso bili pripravljani. V predmetnem okoljskem poročilu niso bili ugotovljeni bistveni vplivi izvedbe 15 LUN LUO 2021–2030 na okolje, zato okoljske alternativne rešitve niso potrebne.

OMILITVENI UKREPI IN PRIPOROČILA

Omilitvenimi ukrepi, podani v okoljskem poročilu, se nanašajo na zmanjšanje oziroma na preprečitev potencialnih negativnih vplivov plana:

- V besedilo poglavja 7.3, ki usmerja oblikovanje življenjskega okolja divjadi, naj se v LUN Pohorskega, Novomeškega, Kočevsko-Belokranjskega, Notranjskega, Triglavskega LUO dopiše »Krmišč za divjega prašiča naj se v habitatih gozdnih kur ne postavlja. Izjemoma se za potrebe zmanjšanja vpliva divjega prašiča v habitatih gozdnih kur lahko postavijo krmišča, pri

čemer se lokacije in časovne omejitve uporabe krmišč uskladi z ZRSVN (pri LUN Triglavskega LUO tudi s TNP). Krmišč se ne postavlja na ožja rastišča.«

- V poglavje 7.3.1 vseh LUN LUO, razen LUN Pomurskega LUO, naj se zapišejo omejitve (odmiki) ali prepovedi postavljanja lovskotehniških objektov (lovskih prež, krmišč, solnic) po posameznih zvrsteh naravnih vrednot in upravljavskih conah Natura 2000, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic, ki so priloga posameznega načrta.
- Poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se v delu, ki se nanaša na gnojenje, dopolni z izrecnimi prepovedmi gnojenja travišč na naravnih vrednotah in v upravljavskih conah Natura 2000, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic posameznega načrta.
- V vseh LUN LUO naj se v poglavje 7.3 dopiše »Določijo se območja, kjer se pri biomeliorativnih delih upoštevajo potrebe gozdnih kur (sadnja plodonosnih drevesnih vrst, vzdrževanje obstoječih jas, gozdnih jas se ne gnoji), ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.«
- V poglavju 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se del, ki se nanaša na spravilo sena na naravnih vrednotah in po upravljavskih conah, dopolni z usmeritvami glede sušenja in baliranja pokošenega travinja, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.
- V poglavju 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se del, ki se nanaša na čas košnje, na naravnih vrednotah in po conah dopolni z omejitvami glede časovne izvedbe in pogostosti košnje, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.
- Poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO, ki se nanaša na izvedbo kaluž in vodnih virov, naj se dopolni z besedilom: »Izvedba ohranjanja in vzpostavljanja vodnih virov naj bo prilagojena ekološkim zahtevam dvoživk.« Zapišejo se tudi časovne, prostorske in tehnične omejitve načrtovanja in izvedbe vodnih teles, ki izvirajo iz naravovarstvenih smernic posameznega načrta.
- V vseh LUN LUO, razen Novomeškem, se v poglavje 7.2 *Cilji in usmeritve za posamezne vrste divjadi* v delu, ki se nanaša na damjaka in muflona, doda besedilo: »Naseljevanje in doseljevanje vrste ni dovoljeno.«
- V vsakem posameznem LUN LUO naj se doda novo poglavje 7.4 Časovne in prostorske omejitve lova. V poglavju se zapišejo vse časovne in prostorske omejitve lova v posameznem LUN LUO, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic za posamezen LUN LUO. Omejitve se predstavijo v besedilu in kartografski obliki.
- Besedilo vseh LUN LUO naj se dopolni na način, da se v poglavju 7.2 v podpoglavjih, ki se nanašata na pižmovko in nutrijo, prepove lov s pastmi na območjih pojavljanja bobra in vidre. Omilitveni ukrep se na podlagi smernic ZRSVN konkretizira v obliki dvoletnih LUN.
- Besedilo LUN za Pohorsko LUO naj se dopolni na način, da se pri načrtovanju upravljanja srnjadi, jelenjadi, gamsa in muflona upošteva prisotnost volka, risa in šakala.
- V poglavje 7.3 *Oblikovanje življenjskega okolja divjadi* vseh 15 LUN LUO naj se doda besedilo »Na EPO, ki niso tudi posebna varstvena območja, se dejavnost oblikovanja življenjskega okolja divjadi načrtuje tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst. Ohranja naj se njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovna povezanost, če bi bila le-ta prekinjena.« Naveden naj bo tudi sklic na podrobne varstvene usmeritve v prilogi posameznega načrta.
- LUN za Novomeško, Gorenjsko, Pohorsko, Pomursko, Kamniško–Savinjsko LUO naj se dopolni na način, da bodo v poglavju 7.2 operativni cilji usmerjanja populacij parkljaste divjadi jasno navezani na cilj ohranjanja oz. izboljšanja stanja pomlajevanja gozda.

- V besedilo novega poglavja 7.4 vseh 15 LUO se doda besedilo: »Ob podrobnejšem načrtovanju na ravni dvoletnih LUO se upošteva omejitve, ki izhajajo iz varstvenih ciljev in režimov zavarovanih območij, katerih površine so v celoti ali delno znotraj območja načrta.«

Z namenom izboljšanja vsakega posameznega načrta in povečanja njegovih pozitivnih vplivov na okolje so v okviru okoljskega poročila podana priporočila, ki so vezana predvsem na povečanje sodelovanja z drugimi sektorji in vključevanje v postopke umeščanje dejavnosti v prostor ter prepoved uporabe svinčene streliva, raziskave posledic doseljevanja gojenih osebkov jerebice, mlakarice in fazana in ohranjanje ekstenzivnega gospodarjenja z površinami brez naravovarstvenega statusa.

SPREMLJANJE STANJA OKOLJA V ČASU IZVEDBE PLANA

Dodatno spremljanje stanja okolja, ki bi izhajalo iz ugotovitev celovite presoje vplivov na okolje, ni potrebno.

SEZNAM KRATIC

CPVO	celovita presoja vplivov na okolje
DOPPS	Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije
GGE	gozdnogospodarska enota
GGN	gozdnogospodarski načrt
GGO	gozdnogospodarsko območje
HT	habitatni tip
LUN	lovsko upravljavski načrt
LUO	lovsko upravljavsko območje
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
NGP	Nacionalni gozdni program
OU	omilitven ukrep
ReNGP	Resolucija o Nacionalnem gozdnem programu
SPVO	strateška presoja vplivov na okolje
ZDLov-1	Zakon o divjadi in lovstvu
ZG	Zakon o gozdovih
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZNUAPK	Zakon o nujnih ukrepih zaradi afriške prašičje kuge pri divjih prašičih
ZRSVN	Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave
ŽSP	živalski stranski proizvodi

KAZALO

1	Uvod.....	1
1.1	Ozadje za pripravo okoljskega poročila in okvir	1
1.2	Metoda dela.....	1
2	Izhodišča za pripravo okoljskega poročila.....	3
2.1	Vsebinjenje (Scoping)	3
2.2	Okoljski cilji in kazalci.....	5
2.3	Merila vrednotenja.....	7
3	Podatki o planu	9
3.1	Opis plana.....	9
3.2	Cilji in kratek opis plana ter načrtovanih posegov z vplivi na okolje.....	10
3.3	Odnos do drugih ustreznih planov	15
3.3.1	Državni programski dokumenti.....	15
3.3.2	Podrejeni programski dokumenti	17
3.4	Upoštevanje smernic za pripravo plana in strokovnih podlag	17
3.4.1	Smernice	17
3.4.2	Strokovne podlage	18
3.5	Potrebe po naravnih virih, Predvidene emisije, odpadki in ravnanja z njimi	18
4	Podatki o stanju okolja.....	19
4.1	Stanje okolja.....	19
4.1.1	Raba divjadi	19
4.1.2	Konflikti v prostoru	26
4.1.3	Površine namenjene ohranjanju in izboljšanju habitatnih razmer divjadi.....	32
4.1.4	Narava	39
4.2	Ocena razvoja stanja okolja ob upoštevanju ničelne alternative.....	45
5	Vrednotenje vplivov plana	46
5.1	Vrednotenje vplivov plana na okoljske cilje	46
5.1.1	Okoljski cilj: Trajnostna raba in varstvo naravnih virov.....	46
5.1.2	Okoljski cilj: Ohranjena narava	56
5.2	Obravnava možnih alternativ	73
5.3	Sklepna ocena	73

5.4	Spremljanje stanja okolja v času izvedbe plana.....	78
6	Opozorilo o celovitosti okoljskega poročila.....	79
7	Viri in literatura	80

KAZALO POSEBNIH PRILOG

Dodatek okoljskemu poročilu za presojo sprejemljivosti izvedbe 15 območnih lovsko upravljavskih načrtov za obdobje 2021–2030 na varovana območja

Kartografski prikazi

Posebna priloga A – Povezava potencialnih vplivov, kvalifikacijskih vrst in HT ter območij Natura 2000

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vrsta oz. značaj vpliva plana na okolje	1
Preglednica 2: Lestvica velikostnih razredov vplivov izvedbe plana ali s planom načrtovanega posega v okolje na uresničevanje okoljskih ciljev	2
Preglednica 3: Pregled utemeljitev za obravnavo posameznih okoljskih vidikov	3
Preglednica 4: Izbrani kazalci stanja okolja za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i>	5
Preglednica 5: Izbrani kazalci stanja okolja za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: <i>Ohranjena narava</i>	5
Preglednica 6: Merila za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i>	7
Preglednica 7: Merila za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: <i>Ohranjena narava</i>	7
Preglednica 8: Pregled prednostnih nalog, navedenih v vsakem od LUN LUO	12
Preglednica 9: Količina divjačine po vrstah divjadi in letih (v tonah) (ZGS, 2021).....	20
Preglednica 10: Število vseh izgub parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu v obdobju 2010–2020 po LUO ter število izgub v desetletnem obdobju glede na površino LUO (št. osebkov na 100 ha v 10 letih) (ZGS, 2021)	32
Preglednica 11: Izvedeni biomeliorativni in biotehnični ukrepi (v ha) na leto po LUO v obdobju 2001–2010 in 2011–2020 (LUN 2011–2020, LUN LUO 2021–2030)	33
Preglednica 12: Številko krmišč za divjad po namenu po LUO v letu 2020 (Dvoletni LUN za obdobje 2021–2022)	34
Preglednica 13: Povprečno letno število obnovljenih/izdelanih vodnih virov v obdobju 2001–2010 in 2011–2020 (LUN 2011–2020, LUN LUO 2021–2030)	38
Preglednica 14: Stanje ohranjenosti vrst in HT po biogeografskih regijah (ZRSVN, 2019a).....	40
Preglednica 15: Številčnost in populacijski trendi kvalifikacijskih vrst ptic v obdobju 2013–2018 (ZRSVN, 2019b).	41
Preglednica 16: Ohranitveno stanje ključnih habitatnih tipov na katere vpliva lovstvo (ZRSVN, 2019a)	45

Preglednica 17: Vrednost kazalcev stanja okolja in predvidena smer gibanja.....	46
Preglednica 18: Opredelitev lastnosti pomembnih vplivov izvedbe plana	47
Preglednica 19: Pregled potencialnih vplivov na naravne vire	48
Preglednica 20: Vrednost kazalcev stanja okolja in predvidena smer gibanja.....	56
Preglednica 21: Opredelitev lastnosti pomembnih vplivov izvedbe plana	58
Preglednica 22: Pregled ustreznosti omilitev naštetih potencialnih vplivov dejavnosti lova na naravo po posameznem LUN LUO.....	59
Preglednica 23: Omilitveni ukrepi	74
Preglednica 24: Priporočila.....	77

KAZALO SLIK

Slika 1: Območje Slovenije z razdelitvijo na LUO	10
Slika 2: Odvzem srnjadi v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	21
Slika 3: Odvzem srnjadi v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem srnjadi v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021).....	21
Slika 4: Odvzem srnjadi na območju Notranjskega in Primorskega LUO v zadnjih 10 letih (ZGS, 2021).....	21
Slika 5: Odvzem jelenjadi v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)	22
Slika 6: Odvzem jelenjadi v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	22
Slika 7: Odvzem divjega prašiča v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021).....	23
Slika 8: Odvzem divjega prašiča v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	23
Slika 9: Odvzem gamsa v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)	24
Slika 10: Odvzem gamsa v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	24
Slika 11: Odvzem sive vrane v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	24
Slika 12: Odvzem lisice v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021).....	25
Slika 13: Odvzem jazbeca v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)	26
Slika 14: Prikaz gozdnogospodarskih enot, kjer je pomlajevanje gozdnega mladja oteženo zaradi objedanja parkljaste divjadi (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030).....	27
Slika 15: Ovrednotena škoda (v EUR) po vseh vrstah divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030).....	28

Slika 16: Ovrednotena škoda (v EUR) po parkljasti divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030).....	29
Slika 17: Ovrednotena škoda (v EUR) po ostalih vrstah divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030)	29
Slika 18: Ocenjena vrednost škode (v EUR) na lovnih površinah po LUO v obdobju 2011–2020 na 100 ha površine (LUN LUO 2021–2030).....	30
Slika 19: Deleži vrst prostoživeče parkljaste divjadi, udeležene v trkih z vozili v cestnem prometu v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021)	31
Slika 20: Prikaz lokacij (kvadranti velikosti 1 x 1 km), kjer je bilo v obdobju 2011–2020 evidentirano največje število izgub osebkov parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu – prikazane so le lokacije, na katerih sta bila v povprečju več kot dva povoza parkljaste divjadi na leto (ZGS, 2021)	31
Slika 21: Prikaz biokoridorjev, ki so pomembni na državni ravni (LUN LUO 2021–2030).....	36
Slika 22: Karta rukališč (LUN 2021-2030, ESRI Shaded Relief)	37
Slika 23: Karta zimovališč in mirnih con (GGN 2021-2030, ESRI Shaded Relief).....	38
Slika 24: Stanje ohranjenosti kvalifikacijskih vrst razvrščenih po deblih v letu 2018 (ZRSVN, 2019b)	40
Slika 25: Stanje ohranjenosti kvalifikacijskih HT razvrščenih v letu 2018 (ZRSVN, 2019b)	44

1 UVOD

1.1 OZADJE ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA IN OKVIR

Okoljsko poročilo je glede na *Uredbo o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje* dokument v okviru celovite presoje vplivov na okolje (CPVO), v katerem se opredelijo, opišejo in ovrednotijo pomembni vplivi izvedbe plana na okolje, ohranjanje narave, varstvo človekovega zdravja in kulturne dediščine ter možne alternative, ki upoštevajo okoljske cilje in značilnosti območja, na katerega se plan nanaša. Ker se plan nanaša na zavarovana območja, posebna varstvena območja in potencialna posebna ohranitvena območja v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave (varovana območja), so se pri pripravi okoljskega poročila uporabljale tudi določbe *Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja*.

Zasnova lovsko upravljavskega načrtovanja je opredeljena z *Zakonom o gozdovih (ZG)*, *Zakonom o divjadi in lovstvu (ZDLov-1)* ter s *Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo*. Lovsko upravljavsko načrtovanje v okviru javne gozdarske službe izvaja Zavod za gozdove Slovenije (ZGS). Območni lovsko upravljavski načrti (LUN) (15 lovsko upravljavskih območij (LUO)), ki se vsakih deset let pripravljajo hkrati za celotno območje Slovenije, so pomembno orodje za uresničevanje *Nacionalnega gozdnega programa (ReNGP)* in predstavljajo strateška izhodišča za trajnostno upravljanje divjadi.

1.2 METODA DELA

Ugotovljeni pomembni vplivi so natančneje opredeljeni tako, da jim je določena vrsta oz. značaj vpliva v skladu z *Uredbo o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje*. Ker ob pripravi plana še niso znani posegi v okolje, se vplivi plana ugotavljajo glede na predvideno rabo naravnih virov ali predvideno opravljanje dejavnosti.

Preglednica 1: Vrsta oz. značaj vpliva plana na okolje

Vrsta oz. značaj vpliva	Opis
Neposredni vpliv	Se ugotavlja, če se s planom načrtuje poseg v okolje, ki na območju plana neposredno vpliva na izbrana merila vrednotenja. Ugotovljeno območje neposrednega vpliva izhaja iz ugotovitev na terenu, podrobnejših podatkov o izvedbi posega v okolje in iz drugih dejanskih okoliščin.
Daljinski vpliv	Se ugotavlja, če se s planom načrtuje poseg v okolje z vplivi, ki so posledica izvedbe plana in se zgodijo oddaljeno od posega v okolje.
Kumulativni vpliv	Se ugotavlja, če se s planom načrtuje poseg v okolje, ki zanemarljivo vpliva na izbrana merila vrednotenja, ima pa skupaj z obstoječimi posegi v okolje ali s posegi, ki so načrtovani ali se izvajajo na podlagi drugih planov, velik vpliv na izbrana merila vrednotenja, ali kadar ima več posameznih za okolje zanemarljivih vplivov istega posega ali več posegov istega plana vpliv, katerega učinki na izbrana merila vrednotenja niso zanemarljivi.
Sinergijski vpliv	Se ugotavlja, če se s planom načrtuje poseg v okolje z vplivi, ki so v celoti večji od vsote posameznih vplivov.
Čezmejni vpliv	Se ugotavlja, če se s planom načrtuje poseg v okolje, ki bistveno vpliva na stanje okolja v drugi državi.
Trajanje vpliva	Začasni vpliv: predstavlja vpliv začasne narave. Kratkoročni vpliv: je vpliv, ki preneha vplivati na izbrane kazalce stanja okolja v petih (5) letih od začetka vplivanja.

Vrsta oz. značaj vpliva	Opis
	Srednjeročni vpliv: je vpliv, ki preneha vplivati na izbrane kazalce stanja okolja med petimi (5) in desetimi (10) leti od začetka vplivanja. Dolgoročni vpliv: je vpliv, ki ne preneha vplivati na izbrane kazalce stanja okolja v desetih (10) letih od začetka vplivanja. Trajni vpliv: predstavlja vpliv, ki pusti trajne posledice.

Vir: Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje

Neposredni, daljinski in kumulativni vplivi so ocenjeni na podlagi posledic plana na okoljske cilje plana z uporabo meril vrednotenja. Pri tem je ocenjen obseg sprememb po posameznih kazalcih stanja okolja in njihovi pomembnosti, stopnji upoštevanja varstvenih ciljev oz. drugih meril vrednotenja, glede na stanje okolja ali stanje njegovih delov, varstvo naravnih virov, varstvo naravnih vrednot, ohranjanje biotske raznovrstnosti, vključno z živalskimi in rastlinskimi vrstami, varstvo kulturne dediščine, zagotavljanje varnosti prebivalstva in njihovega zdravja. Sinergijski vpliv se ocenjuje na podlagi skupnih posledic neposrednih, daljinskih in kumulativnih vplivov plana v skladu s prej napisanim.

Ocena vplivov izvedbe plana na okoljske cilje plana je sestavljena iz podocen vsake od ugotovljenih posledic izvedbe plana na uresničevanje okoljskih ciljev plana. Posledice izvedbe plana na okoljske cilje plana so vrednotene glede na povzročitev bistvene zamude v prizadevanjih za doseganje okoljskih ciljev plana ali bistveno prekinitev ohranjanja ali napredovanja dobrega stanja okolja in njegovih delov, določenega z okoljskimi cilji, oziroma varstva območij, na podlagi zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine. Vrednotenje vplivov plana ali s planom načrtovanega posega v okolje na uresničevanje okoljskih ciljev plana je na podlagi prej omenjene uredbe opredeljeno z velikostnimi razredi, ki imajo oznake od A do E, oz. z razredom X za primer, ko vplivov ni mogoče oceniti (Preglednica 2).

Preglednica 2: Lestvica velikostnih razredov vplivov izvedbe plana ali s planom načrtovanega posega v okolje na uresničevanje okoljskih ciljev

Razred	Opredelitev razreda	Sprejemljivost vplivov izvedbe plana na uresničevanje okoljskih ciljev
A	Ni vpliva oz. je lahko vpliv pozitiven	Sprejemljiv
B	Nebistven vpliv	
C	Vpliv je nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov	
D	Bistven vpliv	Nesprejemljiv
E	Uničujoč vpliv	
X	Ugotavljanje vpliva ni možno	

Vir: Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje

Za ocene posledic izvedbe plana, ki se uvrstijo v velikostni razred A, B ali C, so vplivi plana sprejemljivi. Za ocene katerekoli posledice izvedbe plana, ki se uvrstijo v velikostni razred D ali E, so vplivi izvedbe predvidenih posegov na uresničevanje okoljskih ciljev nesprejemljivi. Kjer so ugotovljeni bistveni (ocena D) ali uničujoči (ocena E) vplivi plana ali s planom načrtovanega posega v okolje, je preverjeno, ali se jih lahko z ustreznimi omilitvenimi ukrepi (OU) prepreči, omili ali odpravi v taki meri, da postanejo vplivi izvedbe plana za okolje sprejemljivi (ocena C). Za podane omilitvene ukrepe je navedena utemeljitev ustreznosti in verjetnost uspešnosti izbranega omilitvenega ukrepa.

2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA

Izhodišča za pripravo okoljskega poročila so, v skladu s 4. členom *Uredbe o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje*, okoljski cilji plana, merila vrednotenja in metodologija ugotavljanja in vrednotenja vplivov plana na okolje, ohranjanje narave, varstvo človekovega zdravja in kulturno dediščino.

2.1 VSEBINJENJE (SCOPING)

Scoping oz. vsebinjenje je bilo izvedeno z razpravo na internih sestankih in na odprtem scopingu, kamor so bili vabljeni predstavniki Ministrstva za okolje in prostor (MOP), Sektorja za strateško presojo vplivov na okolje (SPVO) in mnenjedajalcev v postopku izdelave LUN LUO. Izpostavljena so bila ključna vprašanja o značilnostih predvidenih ureditev/posegov in občutljivosti območja. Ključne tematike so bile oblikovane po pregledu potencialnih vplivov plana ter izvedbi analize stanja okolja. Na podlagi opredelitve pomembnih vplivov plana je bila sprejeta odločitev o vsebinah, ki se v nadaljevanju CPVO ne bodo presojale.

Preglednica 3: Pregled utemeljitev za obravnavo posameznih okoljskih vidikov

Okoljski vidik	Potencialni vplivi plana	Nadaljevanje presoje pomembnih vplivov plana
Tla in raba zemljišč:	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na tla neposredno s povečevanjem rodovitnosti – gnojenjem, rahljanjem, mešanjem horizontov (ekološka vloga divjadi).	NE
• gozdna zemljišča in gozd	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na gozd in gozdne živalske ter rastlinske vrste neposredno, in sicer na: <ul style="list-style-type: none"> • zdravstveno stanje in ohranjanje populacij divjadi; • vzpostavitev posebnih območij (mirne cone, lovne obore) in ohranitev mozaičnosti habitatov (npr. odprte površine v gozdnem prostoru – senožeti, lazi, gozde jase); • pomlajevanje, kakovost lesa, drevesno sestavo sestojev, kvalifikacijskih HT in rastlinskih vrst (poškodovanost mladja od divjadi); • trofično verigo in življenjski prostor zavarovanih in konkurenčnih živalskih vrst, biodiverziteto, vključno z zoohorijo; • prehranske možnosti gozdnega prostora, vertikalni in horizontalni transport hranil; ter posredno preko omejevanja: <ul style="list-style-type: none"> • fragmentacije, prekinitve biokoridorjev (ohranjanje in ponovno vzpostavljanje); • krčitev gozdov v kmetijske namene. 	DA z vidika povzročanja konfliktov v gozdnem prostoru, ohranjanja biokoridorjev in omejevanja drugih rab ter dejavnosti v okviru okoljskega cilja: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i> ter z vidika vpliva na stanje vrst in HT, ohranjenosti trofične verige in fragmentacije prostora v okviru okoljskega cilja: <i>Ohranjena narava</i>
• kmetijska zemljišča in kmetijska pridelava	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na kmetijstvo neposredno zaradi: <ul style="list-style-type: none"> • škod na kmetijskih kulturah, ki jih povzroča divjad; • ukrepov za izboljšanje stanja za divjad na kmetijskih zemljiščih (predvsem za malo poljsko divjad) – ohranjanja/spodbujanja regulatorjev na gozdnem robu in zmanjšanja populacij npr. glodavcev; ter posredno preko omejevanja:	DA z vidika povzročanja škod v kmetijstvu in omejevanja kmetijske proizvodnje v okviru okoljskega cilja: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i> ter z vidika vpliva na stanje vrst in fragmentacije prostora v

Okoljski vidik	Potencialni vplivi plana	Nadaljevanje presoje pomembnih vplivov plana
	<ul style="list-style-type: none"> • velikopovršinskega ograjevanja (prehranske možnosti, fragmentacija) in prekinitve biokoridorjev (ohranjanje in ponovno vzpostavljanje). 	okviru okoljskega cilja: <i>Ohranjena narava</i>
Površinske in podzemne vode	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na kakovost in količinsko stanje površinskih in podzemnih voda.	NE
Zrak	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na kakovost zraka.	NE
Narava	<p>LUN LUO 2021–2030 posredno in neposredno vplivajo na rastlinske in živalske vrste, habitatne tipe ter območja z naravovarstvenim statusom in zavarovane vrste z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvajanjem biomeliorativnih ukrepov; • urejanjem medvrstnih odnosov in vzdrževanjem razmerij v trofični verigi; • ohranjanjem zimovališč; • omejevanjem širjenja invazivnih vrst; • lovom; • uporabo svinčenega streliva. 	<p>DA</p> <p>z vidika vpliva na stanje vrst in HT, ohranjenosti trofične verige in fragmentacije prostora v okviru okoljskega cilja: <i>Ohranjena narava</i></p>
Kulturna dediščina	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na nesnovno kulturno dediščino neposredno z ohranjanjem lovske tradicije (npr. polhanje).	NE
Krajina	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na ohranjanje/povečanje mozaičnosti krajine (ohranjanje/povečanje odprtih površin v gozdnem prostoru, oblikovanje gozdnega roba, vpliv na strukturo krajine) neposredno z izvajanjem biomeliorativnih ukrepov.	<p>DA</p> <p>z vidika mozaičnosti krajine v okviru okoljskega cilja: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i></p>
Zdravje ljudi in kakovost življenja:	<p>LUN LUO 2021–2030 na zdravje ljudi in kakovost življenja vplivajo neposredno preko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • proizvodnje zdrave hrane; • dodatnega vira dohodka v lokalnih okoljih; • ukrepov za preprečevanje prometnih nesreč; • rekreacije, povezane z izvajanjem lova in opazovanjem divjadi; <p>ter posredno preko omejevanja izvajanja rekreacije z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omejitvijo dostopa v mirne cone in lovne obore; • usmerjanjem obiska. 	<p>DA</p> <p>z vidika zagotavljanja prehranske varnosti in pojava konfliktov v prostoru v okviru okoljskega cilja: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i></p>
• naravne in druge nesreče	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na nevarnost pojava naravnih in drugih nesreč.	NE
• obremenjenost s hrupom	LUN LUO 2021–2030 vplivajo na obremenjenost okolja s hrupom neposredno zaradi izvajanja odstrela.	NE
• obremenjenost s sevanji	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na obremenjenost okolja s sevanji.	NE
• obremenjenost z vibracijami	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na obremenjenost okolja z vibracijami.	NE
• ravnanje z odpadki	LUN LUO 2021–2030 ne vplivajo na nastanek odpadkov.	NE
Podnebne spremembe	<p>LUN LUO 2021–2030 vplivajo na blaženje podnebnih sprememb posredno s/z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vplivom na pomlajevanje sestojev, strukturo sestojev; • lokalno pridelano hrano z zelo nizkim ogljičnim odtisom; <p>ter na blaženje posledic podnebnih sprememb (prilagajanje na podnebne spremembe) s/z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prilagajanjem habitatov; • vplivanjem na povezljivost prostora; 	<p>DA</p> <p>z vidika blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja na podnebne spremembe v okviru okoljskega cilja: <i>Trajnostna raba in varstvo naravnih virov</i></p>

Okoljski vidik	Potencialni vplivi plana	Nadaljevanje presoje pomembnih vplivov plana
	<ul style="list-style-type: none"> • izvajanjem odstrela. 	

2.2 OKOLJSKI CILJI IN KAZALCI

Na podlagi scopinga sta bila za obravnavo v okoljskem poročilu določena dva okoljska cilja in kazalci, ki so opredeljeni v preglednicah v nadaljevanju:

- Trajnostna raba in varstvo naravnih virov;
- Ohranjena narava.

Preglednica 4: Izbrani kazalci stanja okolja za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: *Trajnostna raba in varstvo naravnih virov*

Kazalec	Vir kazalca	Opis izbire kazalcev
• Število odvzetih osebkov parkljaste divjadi (odstrel, izgube zaradi povozov, bolezni, idr.)	Podatkovna zbirka odvzema	LUN LUO 2021–2030 z načrtovanjem višine odvzema oz. odstrela divjadi vplivajo na uravnavanje številčnosti in ohranjanje ugodnega zdravstvenega stanja populacij divjadi. Uravnavanje številčnosti divjadi je pomembno za zagotavljanje naravnega pomlajevanja avtohtonih drevesnih vrst, za omejevanje poškodovanosti gozdnega mladja (vpliv na stanje gozdov), za zmanjševanje škode na kmetijskih kulturah (vpliv na kmetijstvo) s prostorsko usmerjenim odstrelom divjadi pa lahko vpliva tudi na zmanjšanje števila trkov vozil z divjadjo (vpliv na zdravje ljudi). Poleg tega je za zagotavljanje ugodnega življenjskega prostora divjadi pomembno ohranjanje in vzdrževanje struktur oz. območij kot so: biokoridorji, mirne cone, zimovališča, odprte površine v gozdnem prostoru – senožeti in lazi, gozdni rob, krmišča, ... Na teh območjih je prisotno omejevanje drugih rab in dejavnosti kot so: dela v gozdu, intenzivno kmetijstvo, rekreacija, vožnja v naravnem okolju.
• Delež površin, kjer je pomlajevanje gozdnega mladja neuspešno zaradi vpliva divjadi	Popis objedenosti, podatki GGN	
• Delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje	Popis objedenosti, podatki GGN	
• Višina škode v kmetijstvu	Veljavni LUN LUO	
• Površine, namenjene izboljšanju habitatnih razmer	Veljavni LUN LUO	
• Število krmišč po namenu	Zbirka krmišč	
• Število/Površina območij, pomembnih za divjad	LUN LUN v pripravi, podatki GGN GGO	

Preglednica 5: Izbrani kazalci stanja okolja za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: *Ohranjena narava*

Kazalec	Vir kazalca	Opis izbire kazalcev
• Stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst	Poročila po 17. členu Direktive o habitatih in 12. členu Direktive o optih (ZRSVN)	LUN LUO 2021–2030 z načrtovanjem višine odvzema oz. /odstrela divjadi vplivajo na preživetje viabilnih populacij posameznih (kvalifikacijskih) vrst. Uravnava številčnost divjadi, kar je pomembno za zagotavljanje naravnega pomlajevanja avtohtonih drevesnih vrst ki dolgoročno vodi v ohranjanje/vzpostavljanje gozdnih sestojev, kar omogoča vzpostavitev/ohranitev biotske pestrosti in kvalifikacijskih HT. Tujerodne vrste divjadi lahko vplivajo tako na vplive na domorodne vrste kot na ekosisteme. LUN LUO lahko vpliva na lastnosti zaradi katerih so razglašena območja z naravovarstvenim statusom, kar lahko vodi v spremembo njihovih površin.
• Trendi populacij divjadi	Veljavni LUN LUO, LUN LUO v pripravi	
• Število tujerodnih vrst divjadi	LUN LUO v pripravi.	
• Površina zavarovanih območij, število naravnih vrednot	ARSO	

Kazalec	Vir kazalca	Opis izbire kazalcev
<ul style="list-style-type: none"> • Število zavarovanih vrst v Republiki Sloveniji 	MOP	

2.3 MERILA VREDNOTENJA

Preglednica 6: Merila za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: *Trajnostna raba in varstvo naravnih virov*

Razred učinka	Merila vrednotenja
A	<u>Ni vpliva oz. je vpliv pozitiven</u> v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do izboljšanja kmetijske proizvodnje, stanja gozda, povečanja mozaičnosti krajine ali zmanjšanja konfliktov v prostoru.
B	<u>Nebistven vpliv</u> je v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do lokalnega, prostorsko zelo omejenega zmanjšanja kmetijske proizvodnje, poslabšanja stanja gozda, zmanjšanja mozaičnosti krajine ali povečanja konfliktov v prostoru, pri čemer plan že predvideva ukrepe za zmanjšanje vplivov, ki upoštevajo značilnosti območja in varstvene režime na posamezni lokaciji.
C	<u>Nebistven vpliv zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov</u> je v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do zmanjšanja kmetijske proizvodnje, poslabšanja stanja gozda, zmanjšanja mozaičnosti krajine ali povečanja konfliktov v prostoru, pri čemer plan ne predvideva ukrepov za zmanjšanje vplivov, ki bi upoštevali značilnosti območja in varstvene režime na posamezni lokaciji. Z omilitvenimi ukrepi je možno vplive kompenzirati in/ali racionalizirati in jih s tem zmanjšati na nebistvene.
D	<u>Bistven vpliv</u> je v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do zmanjšanja kmetijske proizvodnje, poslabšanja stanja gozda, zmanjšanja mozaičnosti krajine ali povečanja konfliktov v prostoru, pri čemer plan ne predvideva ukrepov za zmanjšanje vplivov, ki bi upoštevali značilnosti območja in varstvene režime na posamezni lokaciji. Izvedba omilitvenih ukrepov, s katerimi bi vplive kompenzirali in/ali racionalizirali in jih s tem zmanjšali na nebistvene, ni možna ali smiselna.
E	<u>Uničujoč vpliv</u> je v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do posegov ali posledic, ki niso skladne z zakonskimi omejitvami in določbami na področju upravljanja oz. varstva kmetijskih zemljišč, gozda, krajine ali zagotavljanja zdravega življenjskega okolja.
X	<u>Ugotavljanje vpliva ni možno.</u>

Preglednica 7: Merila za vrednotenje vplivov na okoljski cilj: *Ohranjena narava*

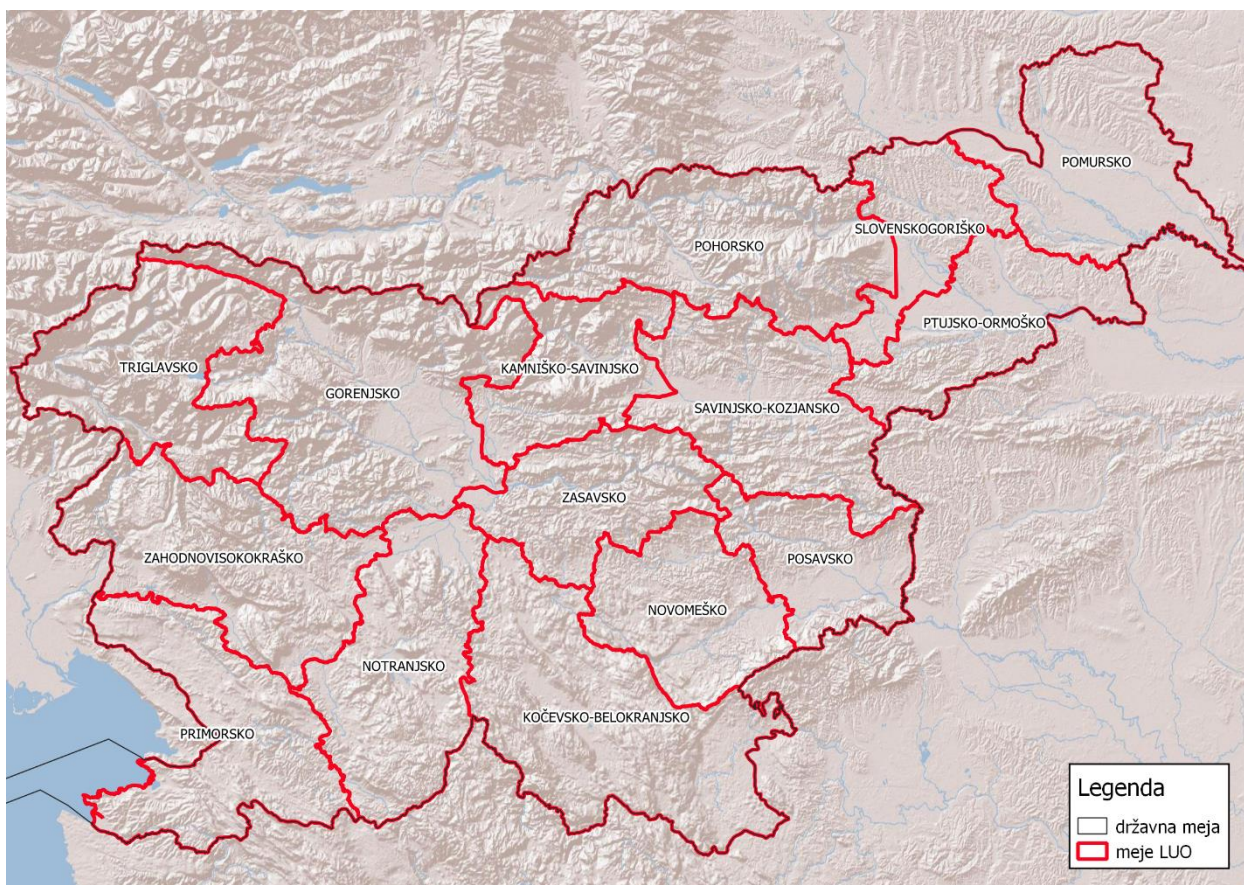
Razred učinka	Merila vrednotenja
A	<u>Ni vpliva oz. je vpliv pozitiven</u> v kolikor se bo z izvedbo plana ohranjala ali povečala velikost populacij in območje razširjenosti (tudi zavarovanih in kvalifikacijskih) vrst ter HT, struktura prehranske verige. Vpliva na območja z naravovarstvenim statusom ne bo ali pa vpliv vodi v izboljšanje njihovega stanja. Površina in število mirnih con in biokoridorjev se ohranja ali povečuje.
B	<u>Nebistven vpliv:</u> v kolikor se bo z izvedbo plana zmanjšala velikost populacij in območje razširjenosti (tudi zavarovanih in kvalifikacijskih) vrst ter HT, poslabša se struktura prehranske verige. Izvedba načrta vodi v poslabšanje stanja območij z naravovarstvenim statusom, ki pa ne vodijo v nedoseganje varstvenih ter upravljavskih ciljev posameznih obočij z naravovarstvenim statusom. Površina in število mirnih con in biokoridorjev se ohranja ali zmanjšuje. Plan upošteva standardne in zakonsko predpisane ukrepe, dodatni ukrepi niso potrebni.
C	<u>Nebistven vpliv zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov:</u> v kolikor se bo z izvedbo plana bistveno zmanjšala velikost populacij in območje razširjenosti (tudi zavarovanih in kvalifikacijskih) vrst ter HT, poslabša se struktura prehranske verige. Izvedba načrta vodi v poslabšanje stanja območij z naravovarstvenim statusom, kar lahko vodi v nedoseganje varstvenih ter upravljavskih ciljev posameznih obočij z naravovarstvenim statusom. Površina in število mirnih con in biokoridorjev se bistveno zmanjšuje. Poleg standardnih in zakonsko predpisanih ukrepov so možni učinkoviti dodatni omilitveni ukrepi za zmanjšanje vplivov na sprejemljivo raven.
D	<u>Bistven vpliv:</u> v kolikor se bo z izvedbo plana bistveno zmanjšala velikost populacij in območje razširjenosti (tudi zavarovanih in kvalifikacijskih) vrst ter HT, poslabša se struktura prehranske verige. Izvedba načrta vodi v poslabšanje stanja območij z naravovarstvenim statusom, kar vodi v nedoseganje varstvenih ter upravljavskih ciljev posameznih obočij z naravovarstvenim statusom. Površina in število mirnih con in biokoridorjev se bistveno zmanjšuje. Učinkoviti omilitveni ukrepi niso izvedljivi.
E	<u>Uničujoč vpliv:</u> je v kolikor bo z izvedbo plana prišlo do posegov ali posledic, ki niso skladne z zakonskimi omejitvami in določbami na področju varstva narave.

Razred učinka	Merila vrednotenja
X	<u>Ugotavljanje vpliva ni možno.</u>

3 PODATKI O PLANU

3.1 OPIS PLANA

Ime plana:	<p>Lovsko upravljavski načrt I. Novomeškega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt II. Gorenjskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt III. Kočevsko-Belokranjskega lovsko upravljavskega območja (2021 – 2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt IV. Notranjskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt V. Primorskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt VI. Pohorskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt VII. Posavskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt VIII. Pomurskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt IX. Savinjsko-Kozjanskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt X. Slovensko goriškega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt XI. Triglavskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt XII. Zahodno visoko kraškega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt XIII. Zasavskega lovsko upravljavskega območja (2021–2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt XIV. Kamniško-Savinjskega lovsko upravljavskega območja (2021 – 2030)</p> <p>Lovsko upravljavski načrt XV. Ptujsko-Ormoškega lovsko upravljavskega območja (2021 – 2030)</p>
Načrtovalec plana:	Zavod za gozdove Slovenije (ZGS)
Območje izvajanja plana:	Celotna Slovenija, razdeljena na 15 lovsko upravljavskih območij (LUO)
Obdobje izvajanja plana:	10 let
Namenska raba prostora	Ni določena

Slika 1: Območje Slovenije z razdelitvijo na LUO

3.2 CILJI IN KRATEK OPIS PLANA TER NAČRTOVANIH POSEGOV Z VPLIVI NA OKOLJE

Slovenija je razdeljena na 15 LUO (Slika 1), ki predstavljajo prostorski okvir za strateško načrtovanje upravljanja populacij divjadi v Sloveniji. Hkrati predstavljajo tudi zaokrožena območja s podobnimi geografskimi in klimatskimi pogoji. Za vsak LUO se za 10-letno obdobje izdela LUN, ki predstavlja strateški dokument za upravljanje divjadi.

Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob kot divjad opredeljuje 24 prostoživečih živalskih vrst, od teh 18 vrst sesalcev (navadni jelen (*Cervus elaphus*), damjak (*Dama dama*), srna (*Capreolus capreolus*), gams (*Rupicapra rupicapra*), alpski kozorog (*Capra ibex*), muflon (*Ovis aries musimon*), divji prašič (*Sus scrofa*), poljski zajec (*Lepus europaeus*), alpski svizec (*Marmota marmota*), navadni polh (*Glis glis*), nutrija (*Myocastor coypus*), pižmovka (*Ondatra zibethicus*), lisica (*Vulpes vulpes*), rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*), šakal (*Canis aureus*), kuna zlatica (*Martes martes*), kuna belica (*Martes foina*), jazbec (*Meles meles*)) in 6 vrst ptic (poljska jrebica (*Perdix perdix*) – gojena oblika, fazan (*Phasianus colchicus*), (raca) mlakarica (*Anas platyrhynchos*), šoja (*Garrulus glandarius*), sraka (*Pica pica*), siva vrana (*Corvus cornix*)).

LUN LUO 2021–2030 zasledujejo naslednje strateške cilje:

1. trajnostno ohranjanje vitalnih populacij vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov;
2. sooblikovanje življenjskega prostora divjadi in drugih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst;
3. optimalna trajnostna raba vrst divjadi z lovom;

4. zmanjševanje ali preprečevanje nastajanja neželenih vplivov v okolju:
 - 4.1. zmanjševanje škod na kmetijskih površinah in drugem človekovem premoženju;
 - 4.2. zmanjševanje vpliva rastlinojedov na območjih, kjer je ogroženo naravno pomlajevanje, ali so prisotni drugi vplivi, ki ogrožajo trajnost gozda;
5. Omejevanje prostorske razširjenosti in številčnosti invazivnih ter drugih tujerodnih vrst.

Vsi strateški cilji so vključeni in ustrezno pojasnjeni v vseh LUN LUO 2021–2030; izjema je le podcilj 4.2 (zmanjševanje vpliva rastlinojedov na območjih, kjer je ogroženo naravno pomlajevanje, ali so prisotni drugi vplivi, ki ogrožajo trajnost gozda), ki ni vključen v LUN za Slovensko goriško LUO, kar izhaja iz ugotovitve, da v omenjenem LUO ni zaznan negativen vpliv divjadi na pomlajevanje (Hafner in sod., 2020) in tega vpliva glede na prisotne vrste rastlinojede parkljaste divjadi tudi ni pričakovati – torej podcilj 4.2. tukaj ni relevanten.

V lovskem načrtovanju se uporablja pristop adaptivnega upravljanja s pomočjo kontrolne metode, kar pomeni, da preko spremljanja trendov kazalnikov v populacijah divjadi in njenega okolja ugotavljamo populacijsko dinamiko divjadi. Za spremljanje trendov populacij divjadi in njenega okolja se uporablja nabor obveznih in priporočenih kazalnikov (ZGS, 2021b), ki se med posameznimi vrstami divjadi razlikujejo. Najpogosteje uporabljeni kazalniki so npr. telesne mase uplenjene divjadi, višina, delež in vzroki izgub, prostorska razporeditev odvzema, objedenost gozdnega mladja, škode na kmetijskih kulturah, spolna in starostna struktura odvzema itd. (glej ZGS 2021b). S pomočjo spremljanja in sistematične analize omenjenih kazalnikov se ugotavlja, kaj se z divjadjo oziroma odnosom okolje–divjad dogaja. Na ravni LUO oz. posameznih nižjih načrtovalskih enot se nato načrtovalci odločajo, kako prilagajati odstrel različnih vrst divjadi (povečevanje ali zmanjševanje populacijskih gostot) in hkrati izvajati ukrepe v življenjskem prostoru divjadi, da se obstoječe stanje čim bolj približa ciljnemu. Načrtovane ukrepe izvajajo upravljavci lovišč, ki so lahko javni zavodi (lovišča s posebnim namenom) ali lovski društva, ki imajo z državo sklenjene koncesije za upravljanje lovišč.

Vsi LUN LUO 2021–2030 zajemajo naslednje vsebine:

- namen načrta in pravne podlage;
- opis LUO, kjer je opredeljena lega LUO znotraj Slovenije, opisane narave razmere, dejavnosti v prostoru, ekološka povezljivost, zavarovana območja in druge značilnosti LUO;
- ocena stanja življenjskega okolja in prisotnih populacij divjadi, vključno z vplivom divjadi na okolje (npr. škode v kmetijstvu);
- presoja trajnostnega upravljanja divjadi in življenjskega okolja, ki vključuje presojo izvedenih ukrepov, doseganje zastavljenih ciljev, ustreznost preteklega načrta in opis glavnih prednosti in problemov upravljanja divjadi v LUO;
- cilji in usmeritve upravljanja z divjadjo in njenega življenjskega okolja.

Vsak LUO je razdeljen na lovišča, ki predstavljajo podrobne prostorske enote za upravljanje populacij divjadi. Izvedbeni/operativni načrti za upravljanje divjadi so dvoletni LUN (do vključno leta 2020 letni LUN) in letni načrti lovišč.

Preglednica 8: Pregled prednostnih nalog, navedenih v vsakem od LUN LUO 2021–2030

Sklop	Prednostne naloge	LUN LUO 2021–2030																
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV		
Izboljšanje stanja populacij divjadi	Ohranjanje in izboljšanje vitalnosti populacij male poljske divjadi (npr. ohranjanje in izboljšanje habitatov, kot so grmišča, mejice, obvodni pasovi, remize; določitev dejavnikov, ki negativno vplivajo na malo divjad; izobraževanje lovcev glede primerov dobrih praks za izboljšanje življenjskih pogojev male poljske divjadi).	+	+		+	+			+	+	+	+		+			+	
	Prilagajanje kmetijskih dejavnosti v smeri zmanjševanja negativnih vplivov na prostoživeče živali (npr. način košnje, omejevanje velikopovršinskih monokultur, ekološka, malopovršinska pridelava poljščin itn.).										+	+			+			
	Preprečevanje zaraščanja in izgube pašnih površin za divjad (medsektorsko sodelovanje, razširitev nabora finančnih mehanizmov).			+	+		+											
	Prijava in izvedba projekta/raziskave z namenom preprečevanja izumrtja in dolgoročne ohranitve alpskega kozoroga v Sloveniji (reševanje problematike slabšanja viabilnosti z doseljevanjem osebkov, vzpostavljanje povezljivosti s snovanjem novih kolonij, sprememba statusa vrste iz tujerodne v domorodno vrsto).		+										+					
	Spodbujanje intenzivnega odstrela malih zveri na območju habitatov gozdnih kur.			+													+	
Neželeni vplivi divjadi v gozdu	Razvoj in optimizacija metod za ugotavljanje objedenosti gozdnega mladja (npr. prilagoditev metode v smeri uporabnosti rezultatov tudi za manjša območja, npr. GGE, lovišča, manjšinski habitati, večje ogolele površine; določitev kritičnih stopenj poškodovanosti, ko je ogroženo doseganje gozdnogojitvenih ciljev).	+	+	+	+	+	+	+					+	+	+	+	+	
	Optimizacija nabora ukrepov v okviru gojenja gozdov za zmanjšanje objedenosti gozdnega mladja.		+	+	+	+									+			
	Presoja ustreznosti lokacij krmišč z vidika možnosti vpliva divjadi na gozdno mladje (muflon).																	+
Škode po divjadi	Razvoj in poenotenje meril za ocenjevanje škode po divjadi (poenotenje cenikov za plačilo odškodnin; razvoj metode ocenjevanja škode v gozdnih sestojih; opredelitev kriterijev in meril za določanje odškodnin; opredelitev zakonskega določila varovanja premoženja kot dober gospodar; določitev merila minimalne potrebne zaščite pri varovanju premoženja).	+				+	+								+	+	+	
	Iskanje rešitev za reševanje konfliktov z divjadjo na nelovnih površinah, priprava smernic za izboljšanje upravljanja divjadi in reševanja konfliktov z divjadjo na nelovnih površinah.								+				+	+	+		+	
	Iskanje načinov za učinkovito zmanjševanje obsega škod v kmetijstvu (predvsem škod po jelenjadi in divjem prašiču).									+	+	+						
	Iskanje rešitev glede širjena populacije sive vrane in njenega izrazito negativnega vpliva v urbanem okolju in predelih z intenzivno pridelavo poljščin.				+							+						+

Sklop	Prednostne naloge	LUN LUO 2021–2030															
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	
Negativni okoljski vplivi na divjad	Preučitev, kako rekreativne dejavnosti tako podnevi kot v nočnem času (npr. vožnja v naravnem okolju, plezanje izven urejenih plezališč) vplivajo na divjad in upravljanje le-te ter razmislek o možnih ukrepih za zmanjšanje teh negativnih vplivov (npr. določitev režimov rabe prostora in nadzor nad izvajanjem režimov na območju mirnih con, usmerjanje turizma na manj občutljiva območja).		+		+	+					+	+			+	+	+
	Preučitev vpliva velikih zveri in šakala na parkljasto divjad (npr. vpliv medveda in šakala na populacijo srnjadi) in upoštevanje izsledkov pri upravljanju v povezavi z zagotavljanjem ustreznega prehranskega vira za velike zveri.	+		+	+	+							+	+			
	Opredelitev meril za posege v prostor, ki bi lahko bistveno spremenili življenjske razmere za divjad (v povezavi s 4. odstavkom 30. člena ZDLov-1).	+			+	+		+							+		
	Preučitev vpliva vetrnih elektrarn na populacije divjadi in opredelitev kriterijev za umeščanje vetrnih elektrarn v prostor.			+	+	+	+										
	Preučitev vpliva gradnje gozdnih prometnic in režimov na njih na živalski svet.														+		
Optimizacija načrtovanja upravljanja divjadi	Uvedba novih kazalnikov številčnosti parkljaste divjadi temelječih na metodah neposrednega ugotavljanja številčnosti (npr. fotopasti, štetje kupčkov iztrebkov).		+	+	+				+	+		+	+			+	
	Natančnejša opredelitev in popis rukališč in območij, pomembnih za divjad (gnezdišča, brlogi, mirne cone, ekocelice...) v LUO.	+	+			+						+	+				
	Okrepitev aktivnosti izobraževanja, ozaveščanja in sodelovanja z različnimi javnostmi na temo upravljanja divjadi.				+			+		+		+				+	
	Priprava strokovnih podlag za izdajo dovoljenj in prilagoditve zakonodaje glede lovnih dob ter nočnega lova nekaterih vrst divjadi.	+		+		+			+								
	Preučitev vplivov izvajanja lova na območju gozdnih rezervatov in drugih zavarovanih območij.			+	+										+		
	Ugotoviti pomen in vpliv damjaka in muflona na dejavnost lovstva, na domorodne vrste divjadi ter na njihovo življenjsko okolje, tudi v luči podnebnih sprememb.					+									+		
	Preučitev vpliva krmljenja in drugih okoljskih dejavnikov na reprodukcijo divjih prašičev.					+											
	Optimizacija kazalnikov stanja in trendov populacij divjadi v prvi varstveni coni TNP.												+				

LUO: I. Novomeško; II. Gorenjsko; III. Kočevsko - Belokranjsko; IV. Notranjsko; V. Primorsko; VI. Pohorsko; VII. Posavsko; VIII. Pomursko; IX. Savinjsko-Kozjansko; X. Slovensko goriško; XI. Triglavsko; XII. Zahodno visoko kraško; XIII. Zasavsko; XIV. Kamniško-Savinjsko; XV. Ptujsko-Ormoško

Vsak LUN LUO 2021–2030 opredeljuje tudi prednostne naloge, ki lahko v izvedbenem smislu presegajo pristojnost LUN in jih bo treba v naslednjem obdobju izvajati projektno ter v sodelovanju z drugimi sektorji. V Preglednici 8 je pregled prednostnih nalog iz vseh 15 LUN LUO 2021–2030 (+ v preglednici pomeni, da posamezen LUN LUO 2021–2030 zajema določeno prednostno nalogo, ki pa je lahko v načrtu podrobneje opredeljena na različne načine), ki so razvrščene v naslednje vsebinske sklope: izboljšanje stanja populacij divjadi, neželeni vplivi divjadi v gozdu, škode po divjadi, negativni okoljski vplivi na divjad in optimizacija načrtovanja upravljanja divjadi. Znotraj posameznih vsebinskih sklopov so prednostne naloge razvrščene po pogostosti pojavljanja prednostne naloge v LUN LUO 2021–2030, od tistih, ki so pomembne v večini LUN LUO 2021–2030, do tistih, ki so pomembne le v posameznem LUN LUO 2021–2030.

Cilji in usmeritve za posamezne vrste divjadi so prilagojeni stanju populacij divjadi in njihovega okolja v LUO oz. na ravni posameznih nižjih načrtovalskih enot (kadar je LUO z vidika ekoloških značilnosti, rabe prostora ipd. notranje heterogen).

V nadaljevanju vsak načrt podaja usmeritve za določitev ukrepov v življenjskem okolju divjadi, ki zasledujejo sledeče operativne cilje:

- zagotavljanje prehranskih razmer, razmer za kritje in pogojev za razmnoževanje;
- zagotavljanje ekološke povezljivosti;
- zmanjševanje neželenih vplivov divjadi na okolje (povzročanje škod v kmetijstvu, objedanje gozdnega mladja...).

Usmeritve za določitev ukrepov v življenjskem okolju divjadi se nanašajo na sledeča področja:

- ukrepi za varstvo in monitoring divjadi;
- biomeliorativni ukrepi (vzdrževanje travnikov in pašnikov v gozdnem prostoru, vzdrževanje grmišč in obrečnih pasov, vzdrževanje remiz za malo divjad, vzdrževanje gozdnega roba, vzdrževanje vodnih virov, sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja, postavitve in vzdrževanje gnezdnic);
- biotehniški ukrepi (krmljenje, krmne njive, pridelovalne njive, sečnja v zimskem času, zaščita s tehničnimi in kemičnimi sredstvi);
- lovskotehniški objekti (lovske preže, krmišča, solnice, lovske steze, lovske kočje, domovi, bivaki, zbiralnice uplenjene divjadi).

Vsak od 15 LUN LUO 2021–2030 usmerja tudi posege v prostor v povezavi s prostoživečimi živalmi in lovstvom v fazi snovanja planskih dokumentov v državnih in občinskih prostorskih načrtih ter ob naknadnih vlogah za posege v prostor, pri katerih sodeluje tudi ZGS (mnenja, soglasja). ZGS po strokovni plati presoja širši vplivni prostor in kumulativne vplive izvedbe posega in drugih načrtovanih ali tudi že izvedenih posegov v prostor, ki (skladno z ZDLov-1):

- ožijo življenjski prostor in zmanjšujejo prehranske možnosti divjadi;
- zmanjšujejo možnosti za razmnoževanje, kotenje in gnezdenje, poganje ter vzrejo mladičev;
- spreminjajo naravni življenjski ritem divjadi z vnašanjem nemira;

- preprečujejo stike (koridorske povezave) ter s tem prenos genskega materiala med (sub)populacijami divjadi ali neposredno ogrožajo življenje divjadi ter življenje in varnost ljudi ter njihovega premoženja.

3.3 ODNOS DO DRUGIH USTREZNIH PLANOV

3.3.1 DRŽAVNI PROGRAMSKI DOKUMENTI

Nacionalni gozdni program (NGP) je temeljni strateški dokument, ki določa državno politiko trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi in opredeljuje gozd v Republiki Sloveniji kot simbol prepoznavnosti države in odraz njenega odnosa do trajnostnega razvoja. NGP za področje lovstva opredeljuje cilj: zagotoviti trajno gospodarsko rabo vseh lovnih vrst, ter podaja sledeče usmeritve: realizirati načrtovani odstrel, zagotoviti izvedbo načrtovanih ukrepov v okolju in preprečevati škodo od divjadi in na njej.

Vsak LUN LUO pretežno sledi zastavljenemu cilju in usmeritvam NGP, pri doseljevanju oz. naseljevanju tujerodnih vrst je v nasprotju z njim.

10-letni Gozdnogospodarski načrti (GGN) gozdnogospodarskih območij (GGO). GGO so zaokrožene ozemelske ekosistemske celote, ki se določijo za zagotavljanje trajnosti gozdov in načrtovanje, usmerjanje in spremljanje razvoja gozdov in gozdnega prostora ne glede na lastništvo. V Sloveniji je 14 gozdnogospodarskih območij, ki se delijo na več kot 220 gozdnogospodarskih enot (GGE).

LUN LUO in GGN GGO imata preko usmeritev močan medsebojni vpliv. Z vidika ciljev in usmeritev sta medsebojno vsebinsko usklajena, kar med drugim zagotavlja tudi enoten proces priprave in sprejemanja LUN LUO in GGN GGO.

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 (PRP 2014–2020) je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, ki predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). PRP 2014–2020 se osredotoča na tri glavna področja, s katerimi Slovenija zagotavlja izboljšanje biodiverzitete, stanje voda in tal, konkurenčnost kmetijskega sektorja in socialno vključenost ter lokalni razvoj podeželskih območij, s čimer se v največji meri odraža nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize danosti in stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva, pa tudi vpetosti teh gospodarskih panog v dogajanje na podeželju in celotnem prostoru.

Vsak LUN LUO na razvoj podeželja neposredno ali posredno vpliva preko več vzvodov: zmanjševanje škod v kmetijstvu in s tem pospeševanje lokalne kmetijske proizvodnje, zmanjševanje poškodb v gozdovih in s tem zagotavljanje trajnosti lesno-proizvodne funkcije, sooblikovanje kmetijske krajine, zlasti remiz in biokoridorjev. Vsak LUN LUO usmerja oblikovanje kmetijskih površin v gozdni krajini, spodbujanje dodatne turistične ponudbe preko lovnega turizma in nepotrošne rabe divjadi itd.

Strateški dokumenti za upravljanje populacije velikih zveri so strategije, ki vsebujejo splošne usmeritve in se običajno sprejemajo za obdobje 10 let, ter akcijski načrti, ki so bolj izvedbene narave in običajno veljajo 5 let. Oba tipa strateških dokumentov sprejme Vlada RS, s svojimi usmeritvami pa deloma posegajo tudi na področje lovstva.

LUN LUO so v celoti usklajeni z usmeritvami strateških dokumentov za upravljanje velikih zveri in jim sledijo preko ciljev in konkretnih usmeritev (npr. ohranjanje vitalnih populacij ter prilagajanje višine in strukture odvzema parkljaste divjadi na območju stalne prisotnosti volka in risa, prilagajanje režima krmljenja).

Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020 (PUN) določa podrobne varstvene cilje, ki se v glavnem nanašajo na notranje cone območij Natura 2000. Izhajajo iz varstvenih ciljev, določenih z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000), in varstvenih ciljev za ohranjanje habitatov ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju. Program nadalje določa varstvene ukrepe oz. usmeritve za doseganje varstvenih ciljev, in sicer za vsako območje Natura posebej, pri čemer je nabor ukrepov določen glede na značaj območja Natura.

PUN 2000 je v posamezen LUN LUO 2021–2030 prenesen preko naravovarstvenih smernic, ki jim LUN s svojimi usmeritvami delno sledijo.

Strategija razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030) je krovni razvojni okvir države, ki v ospredje postavlja kakovost življenja za vse. Strategija vključuje cilje trajnostnega razvoja, dogovorjene na globalni ravni in s petimi strateškimi usmeritvami in dvanajstimi medsebojno povezanimi razvojnimi cilji postavlja nove dolgoročne razvojne temelje Slovenije. Osrednji cilj SRS 2030 je kakovostno življenje za vse, razvojni cilji Slovenije pa so: 1. Zdravo in aktivno življenje, 2. Znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo, 3. Dostojno življenje za vse, 4. Kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete, 5. Gospodarska stabilnost, 6. Konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor, 7. Vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta 8. Nizkoogljično krožno gospodarstvo, 9. Trajnostno upravljanje naravnih virov, 10. Zaupanja vreden pravni sistem, 11. Varna in globalno odgovorna Slovenija in 12. Učinkovito upravljanje in kakovostne javne storitve.

Strateški cilji vsakega načrta se do določene mere prepletajo z razvojnimi cilji SRS 2030 ter so na strateškem nivoju z njimi skladni. LUN LUO 2021–2030 v veliki meri in najbolj neposredno prispevajo k zasledovanju razvojnega cilja 9. Trajnostno upravljanje naravnih virov.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) je temeljni strateški prostorski akt in celovit prostorski dokument, ki udejanja koncept vzdržnega prostorskega razvoja. Skupaj s Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije predstavlja krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v državi in je osnova za usklajevanje sektorskih politik. Prostorska strategija, upoštevajoč raznolikost in pestrost slovenskega prostora ter izhajajoč iz njegovih primerjalnih prednosti,

postavlja pogoje za skladen gospodarski, socialni in kulturni razvoj, pri čemer zagotavlja tak razvoj, ki bo omogočil tudi ohranitev okolja, narave in dediščine ter kvalitet bivanja.

LUN LUO 2021–2030 z zasledovanjem svojih strateških ciljev, povezanih z upravljanjem divjadi in urejanjem življenjskega okolja divjadi, ki vplivajo na populacije prostoživečih živali, tesno sledijo opredeljeni nalogi oz. aktivnosti SPRS, ki se nanaša na skrb za populacije prostoživečih živali.

Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30) opredeljuje okoljsko vizijo: ohranjena narava in zdravo okolje v Sloveniji in zunaj nje omogočata kakovostno življenje zdajšnjim in prihodnjim generacijam, ki bo dosežena z ukrepi treh strateških usmeritev. Ena teh usmeritev je varovati, ohranjati in izboljševati naravni kapital Slovenije, z ukrepi, ki bodo pripomogli k doseganju vsebinskega cilja ohranjena visoka stopnja biotske raznovrstnosti in varovanja naravnih vrednot. Področje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot kot kazalec okolja oz. kazalec za spremljanje napredka opredeljuje tudi ohranjenost populacij divjadi.

LUN LUO 2021–2030 bodo z zasledovanjem strateškega cilja ohranjanje vitalnih populacij divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov neposredno prispevali k varovanju, ohranjanju in izboljšanju naravnega kapitala Slovenije.

3.3.2 PODREJENI PROGRAMSKI DOKUMENTI

Desetletnim območnim načrtom (LUN LUO 2021–2030) so na področju lovsko upravljaljskega načrtovanja hierarhično podrejeni dvoletni LUN. Strateškim odločitvam dolgoročnih območnih načrtov o smereh upravljanja posameznih vrst divjadi pa tudi njihovega okolja v dvoletnih LUN sledijo konkretno in kvantitativno opredeljeni ukrepi (npr. višina odvzema divjadi, obseg biomeliorativnih ukrepov). Naslednje raven načrtovanja predstavljajo letni načrti lovišč, s katerimi se ukrepi, predvideni za določeno LUO, številčno razdelijo po loviščih znotraj tega območja.

3.4 UPOŠTEVANJE SMERNIC ZA PRIPRAVO PLANA IN STROKOVNIH PODLAG

3.4.1 SMERNICE

ZAVOD RS ZA VARSTVO NARAVE (ZRSVN)

ZGS je v postopku priprave LUN LUO 2021–2030 med 12. 3. 2021 in 25. 3. 2021 za vsak LUO prejel ločene naravovarstvene smernice Zavoda RS za varstvo narave (ZRSVN). Po pregledu smernic je sledil usklajevalni sestanek med obema inštitucijama, ki je potekal 26. 5. 2021. Na sestanku so predstavniki obeh organizacij obravnavali zlasti naslednje štiri teme:

- prepovedi in omejitve glede umeščanja lovskotehniških objektov v okolje;
- prostorske in časovne omejitve pri izvajanju lova;
- prihodnje upravljanje tujerodnih vrst divjadi;
- možnosti umestitve novih vsebin glede varovanih območij v dvoletne LUN.

Na splošni (državni) ravni so bile na sestanku obravnavane teme okvirno usklajene, na območni ravni pa so se posamezne specifike še podrobneje usklajevale.

Smernice so v načrte prenesene v obliki priloge. Sklici nanje so pri vseh 15 načrtih pomanjkljivi. V posameznih primerih prihaja do neskladja med načrti in smernicami (npr. doseljevanje oz. naseljevanje tujerodnih vrst).

3.4.2 STROKOVNE PODLAGE

ZGS je pripravil dve strokovni podlagi, ki služita kot strateška dokumenta z usmeritvami za dolgoročno upravljanje populacij divjadi v Sloveniji. To sta:

- Cilji upravljanja populacij divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030 (ZGS, 2021a) in
- Smernice za upravljanje divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030 (ZGS, 2021b).

Strokovna podlaga *Cilji upravljanja populacij divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030* predstavlja vsebinski okvir pri eni od pomembnih upravljavskih odločitev – določitvi upravljavskih ciljev. Skupaj z dokumentom *Smernice za upravljanje divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030*, ki predstavljajo operativna navodila za določanje ukrepov v dolgoročnih načrtih LUN LUO 2021–2030, pa predstavljata celosten strateški pristop k načrtovanju upravljanja divjadi v prihodnjem desetletnem obdobju.

3.5 POTREBE PO NARAVNIH VIRIH, PREDVIDENE EMISIJE, ODPADKI IN RAVNANJA Z NJIMI

V okviru posameznega načrta ni predvidena izvedba ukrepov, ki bi pomenili neposredno ali posredno porabo naravnih virov, z izjemo divjadi. Z načrti se načrtuje trajnostno upravljanje divjadi kot naravnega vira. Zaradi izvedbe 15 LUN LUO 2021–2030 bo prišlo do pojavljanja odpadkov v obliki plastičnih tulcev in svinca, ki ostaneta v naravnem okolju po koncu lova.ocene kažejo, da se v Evropi letno uporabi med 600 in 700 milijonov nabojev, ki vsebujejo od 18.000 do 21.000 ton svinca. Pri tem ni poznano razmerje med prodanim lovskim in športnim strelivom. (European Chemicals Agency, 2017). Po uporabi bodo odpadki postala tudi zaščitna tehnična sredstva, ki se uporabljajo za zaščito pred škodo nastalo zaradi divjadi. Pri urejanju življenjskega okolja živali bo prišlo do emisij plinov, kot posledica delovanja motorjev z notranjim izgorevanjem. V okviru LUN LUO 2021–2030 prav tako ni predvidena izvedba drugih ukrepov, ki bi povzročila dodatne emisije, odpadke in odpadne vode.

4 PODATKI O STANJU OKOLJA

4.1 STANJE OKOLJA

4.1.1 RABA DIVJADI

Divjad se spremlja preko evidence odvzema (ZGS, 2021), kamor se beleži vso evidentirano smrtnost živalskih vrst, ki se uvrščajo med divjad. Odvzem predstavlja seštevek odstrela osebkov divjadi in vseh registriranih izgub. Izgube so vsa smrtnost divjadi, ki ni povzročena namerno z lovom. Spremljajo se po kategorijah: povoz na železnici, povoz na cesti, smrt zaradi garij, smrt zaradi drugih bolezni, smrt zaradi poškodb kosilnice, smrt zaradi drugih (naravnih) poškodb, krivolov, plen podivjanih psov, plen zveri in ujed, smrt iz neznanega vzroka.

V Sloveniji zakonodaja (*Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob*) med divjad uvršča 24 različnih živalskih vrst, od katerih je 18 vrst sesalcev in 6 vrst ptic. Povprečni letni odvzem parkljaste divjadi v obdobju 2011–2020 znaša 60.999 osebkov. Tako je bilo v letu 2020 odvzetih 59.881 osebkov, trend se razlikuje po posameznih vrstah (npr. močno raste pri jelenjadi, rahlo raste pri divjem prašiču, rahlo pada pri srnjadi). Povprečni letni odvzem pernate divjadi v obdobju 2011–2020 znaša 34.941 osebkov (v letu 2020 24.081 osebkov), število odvzetih osebkov upada, izjema je siva vrana, kjer trend odvzema rahlo raste. Povprečni letni odvzem vrst divjadi, ki spadajo med glodavce, in divjega zajca v obdobju 2011–2020 je 60.776 osebkov (v letu 2020 96.921 osebkov), veliko večino tega pa predstavlja polh (povprečje 57.882 osebkov), število katerega pa v odvzemu med leti izrazito niha v povezavi z medletnim nihanjem obroda plodonosnega drevja (leta 2011, 2013, 2016, 2018 in 2020). V odvzemu malih zveri, pri katerih desetletno povprečje odvzema znaša 15.553 osebkov (v letu 2020 16.866 osebkov), prevladuje lisica. Trend odvzema lisice, jazbeca in šakala raste, medtem ko se je odvzem obeh vrst kun v minulem desetletju zmanjševal.

Povprečni letni odvzem tistih vrst divjadi, ki najbolj vplivajo na druge rabe prostora in/ali so najpomembnejše lovne vrste, je bil v obdobju 2011–2020 sledeč: srnjad 40.620 osebkov, jelenjad 6.871 osebkov, divji prašič 10.205 osebkov, gams 2.453 osebkov, siva vrana 9.950 osebkov, lisica 12.581 osebkov in jazbec 1.427 osebkov. Podrobnejši podatki o njihovem odvzemu so prikazani v nadaljevanju.

Srna, navadni jelen, divji prašič in gams prispevajo dobrih 95 % v Sloveniji uplenjene divjačine (Preglednica 9). Naštete vrste parkljaste divjadi predstavljajo tudi glavni del prehranske baze za velike zveri, zaradi česar so ključni gradnik normalnega delovanja ekosistemov.

Preglednica 9: Količina divjačine¹ po vrstah divjadi in letih (v tonah) (ZGS, 2021)

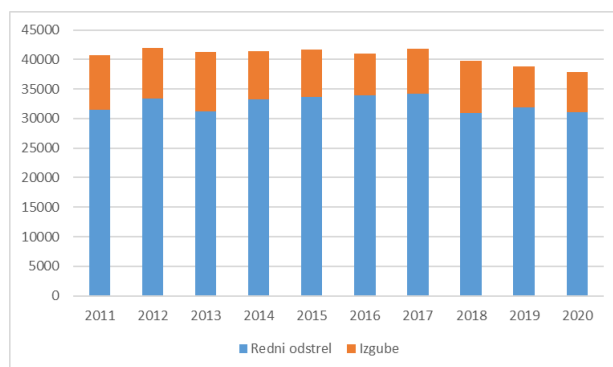
Leto	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
srna	350,1	374,7	345,1	394,9	398,0	404,9	403,1	362,2	383,5	373,4
jelen	150,7	177,1	179,9	342,7	355,2	396,3	439,4	389,2	422,9	441,7
divji prašič	265,2	465,6	309,9	360,8	317,1	331,1	455,2	316,3	508,2	406,7
gams	34,8	34,3	30,6	33,6	34,5	35,0	34,3	33,3	35,1	31,3
damjak	5,0	6,5	5,8	6,4	5,6	6,5	8,0	6,5	8,1	8,6
mufлон in kozorog	8,4	9,6	8,8	8,3	8,6	8,5	8,5	7,4	8,2	6,9
fazan, mlakarica, poljska jerebica	42,4	37,8	31,8	25,8	28,9	29,5	29,2	26,6	26,3	13,5
poljski zajec	5,5	5,2	5,4	5,0	4,8	4,6	4,2	4,0	3,7	2,7
nutrija	0,7	0,9	0,6	0,9	0,9	1,1	0,9	0,7	0,9	1,3
polh	16,9	0	14,5	0	0	4,2	0	5,2	0	13,8
skupaj	879,7	1.111,7	932,4	1.178,4	1.153,6	1.221,7	1.382,8	1.151,4	1.396,9	1.299,9

SRNJAD

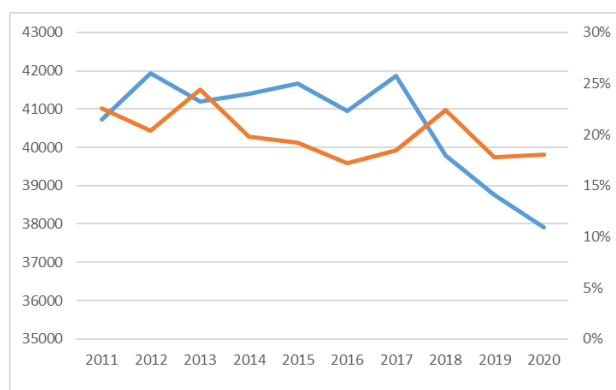
Prostorska razporeditev odvzema srnjadi (taksonomsko: evropska srna) se v zadnjih 20 letih v Sloveniji v veliko-prostorskem merilu ni bistveno spremenila. Njene gostote so največje v SV in deloma osrednji Sloveniji, najmanjše pa v najbolj gozdnatih območjih Dinaridov in predalpskega sveta ter v visokogorju (ZGS, 2021a). V zadnjem desetletnem obdobju je imel odvzem srnjadi v Sloveniji manjša nihanja (Slika 2). Odvzem je v letu 2020 znašal 37.911 osebkov (desetletno 2011 – 2020 povprečje znaša 40.620 osebkov). Zmanjševale so se tudi vse glavne kategorije izgub, razen smrtnost zaradi plenjenja prostoživečih zveri, ki se je v tem obdobju povečevala. Ta je v letih 2019 in 2020 prvič presegala smrtnost zaradi plenjenja podivjanih psov. Daleč najpomembnejši vzrok izgub je pri srnjadi povoz na cestah. Odstrel srnjadi je v prvi polovici preteklega desetletja blago naraščal, potem pa je začel upadati. Odstrel se z načrtovanjem višine odvzema prilagaja številčnosti srnjadi v posameznih LUO / loviščih.

Na območjih, kjer so se opazno poslabšali pogoji za srnjad in se je številčnost srnjadi zmanjšala, se je lovsko načrtovanje temu prilagajalo z zmanjšanjem načrtovanega odvzema. Odvzem srnjadi je v obravnavanem obdobju najmočneje upadel na območju Notranjskega LUO (Slika 3) in Primorskega LUO (Slika 4). Najverjetnejši vzroki za zmanjševanje številčnosti srnjadi na omenjenih območjih so povečanje številčnosti plenilcev (velike zveri, šakal, divji prašič), zgodnja košnja, verjetno pa tudi slabšanje življenjskih razmer za to vrsto divjadi (npr. zmanjševanje ekstenzivnih kmetijskih površin). Trend (rahle) rasti odvzema srnjadi je opazen le na območju Zasavskega LUO.

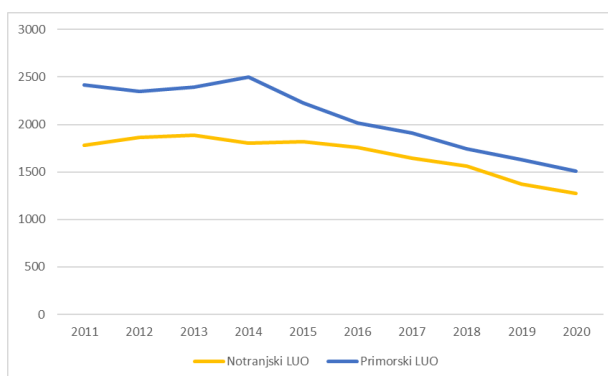
¹ Podatki o divjačini parkljaste divjadi izvirajo iz tehtanja neto mas trupov uplenjenih živali, za ostalo divjad je količina divjačine ocenjena na podlagi povprečnih mas iztrebljenih živali in višine odvzema.

Slika 2: Odvzem srnjadi v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

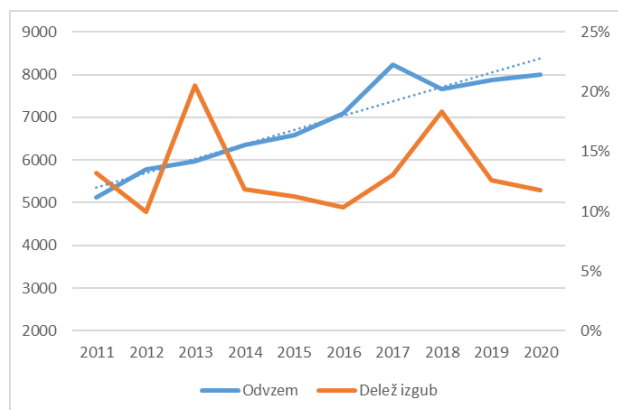
Slika 3: Odvzem srnjadi v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem srnjadi v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)

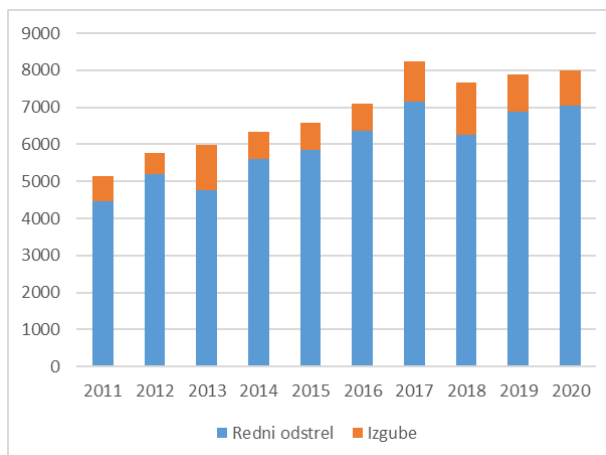
Slika 4: Odvzem srnjadi na območju Notranjskega in Primorskega LUO v zadnjih 10 letih (ZGS, 2021)

JELENJAD

Populacija jelenjadi (taksonomsko: navadni jelen) se je v zadnjem desetletju glede na predhodno desetletje v Sloveniji prostorsko razširila, najizraziteje na Primorskem, severnem Primorskem, v delu Gorenjske, v Zasavju in Posavju. V večini območij, kjer je bila jelenjad že prej stalno prisotna, se je v zadnjem desetletju njena populacijska gostota povečala (ZGS, 2021a). Odvzem jelenjadi v Sloveniji je imel v zadnjih desetih letih izrazit trend rasti (Slika 6). V letu 2020 je znašal 7.996 osebkov in s tem predstavljal kar 156 % odvzema v letu 2011. Desetletno povprečje znaša 6.871 osebkov. Delež izgub ostaja približno enak z izjemo povišanj v posameznih letih. Glavni vzrok izgub jelenjadi je plenjenje velikih zveri, sledi povoz na cestah, v določenih letih pa tudi neugodne zimske razmere (Slika 5). Pogina zaradi bolezni je zelo malo. Odstrel se je v obravnavanem obdobju na ravni celotne Slovenije poviševal, pomemben razlog za to je prostorska širitev populacije jelenjadi, v določenih LUO pa se je izvajal tudi redukcijski odstrel z namenom zmanjšanja populacijskih gostot zaradi zmanjšanja škod v kmetijstvu in objedenosti gozdnega mladja. Odvzem se je povečeval v vseh LUO, kjer jelenjad predstavlja pomembno lovno vrsto (t.j. v vseh LUO, razen v Posavskem, Savinjsko–Kozjanskem, Slovensko–Goriškem, Ptujsko–Ormoškem).

Slika 5: Odvoz jelenjadi v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvoz v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)

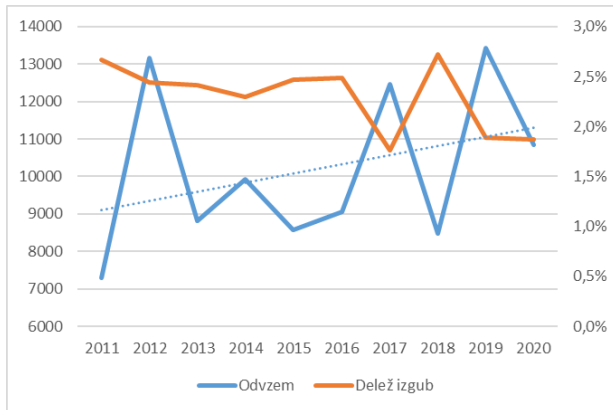
Slika 6: Odvoz jelenjadi v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

DIVJI PRAŠIČ

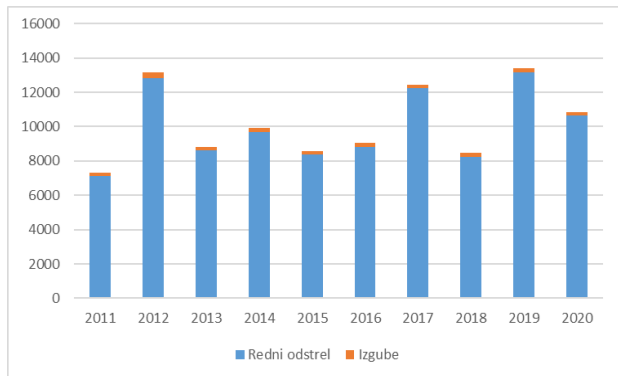
V zadnjem desetletnem obdobju se je območje razširjenosti divjega prašiča v Sloveniji v primerjavi s preteklim obdobjem še povečalo. Tako je vrsta danes prisotna po vsej Sloveniji z izjemo visokogorja in nekaterih nižinskih predelov SV Slovenije. Povečale so se tudi lokalne populacijske gostote vrste, najbolj izrazito na Primorskem, kjer so gostote divjega prašiča tudi najvišje v Sloveniji (ZGS, 2021a). Odvoz divjega prašiča značilno niha med posameznimi leti, kar je posledica izrazitih medletnih nihanj obroda plodonosnega drevja. V letu po izrazitem obrodu je reprodukcija divjih prašičev povečana, čemur sledi tudi povečan odstrel. V letih gozdnega obroda je odstrel divjih prašičev otežen, saj privabljanje divjih prašičev na krmišča z namenom izvrševanja odstrela ni tako učinkovito. To še dodatno vpliva na povečanje številčnosti v prihodnjem letu. V povprečju je v zadnjem desetletnem obdobju odvoz divjega prašiča naraščal (Slika 8), kar je posledica trenda povečevanja številčnosti populacij in prostorske širitve divjega prašiča tako v Sloveniji kot na ravni Evrope, ki se dogaja zaradi prilagodljivosti vrste in njenega reprodukcijskega potenciala v kombinaciji s spremembami rabe tal in podnebnimi spremembami.

Najvišji odvoz divjega prašiča je v Primorskem LUO, kjer so tudi najboljši pogoji (hrana, kritje, podnebje) za divjega prašiča v Sloveniji. Odvoz v tem LUO je v zadnjem desetletju znašal 27 % vsega odvzema v Sloveniji. Sledita Kočevsko-Belokranjsko in Zahodno visoko kraško LUO s po 12,5 % vsega odvzema v Sloveniji.

Izgub divjega prašiča je v primerjavi s srnjadjo in jelenjadjo zelo malo in predstavljajo le dobra 2 % vsega odvzema (Slika 7). Med vzroki izgub močno prevladuje povoz na cestah, ki predstavlja približno polovico vseh izgub. Pogina zaradi bolezni je bilo v preteklem desetletnem obdobju zelo malo (v povprečju 3 živali letno), ob morebitnem prihodu prašičje kuge na območje Slovenije pa pričakujemo močno povečanje izgub zaradi te bolezni. Za namene blaženja posledic morebitnega prihoda prašičje kuge so že bili sprejeti določeni veterinarsko-sanitarni ukrepi in načrti ravnanja v primeru pojava te bolezni.

Slika 7: Odvzem divjega prašiča v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)

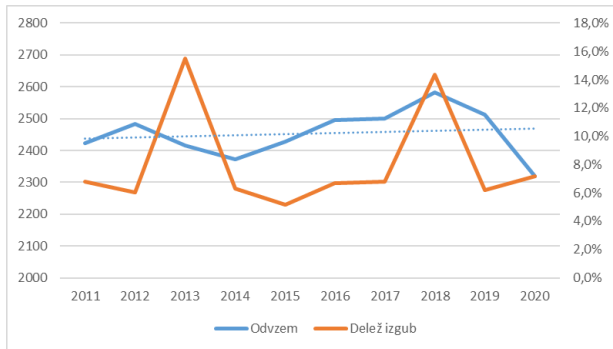

Slika 8: Odvzem divjega prašiča v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

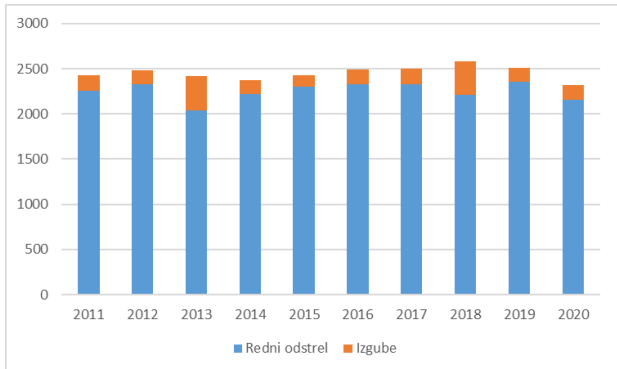
GAMS

Gams je prisoten v večjem delu Slovenije z izjemo nižin in gričevja. Prostorska razporeditev in lokalne populacijske gostote gamsa se na ravni Slovenije v obdobju 2011-2020, v primerjavi z predhodnim desetletnim obdobjem, nista bistveno spremenili (ZGS, 2021a). Višina odvzema gamsa se na ravni Slovenije v obdobju 2011-2020 (Slika 10) ni veliko spreminjala (povprečje 2.453 osebkov), je pa bila leta 2020 najnižja v desetletju – 2.320 osebkov. Po višini odvzema močno prednjačita Gorenjsko in Triglavsko LUO s po 27 % skupnega odvzema na ravni Slovenije. Oba LUO pokrivata večji del slovenskega visokogorja in s tem najboljše habitate gamsa. Po deležu odvzema jima sledita Pohorsko s 17 % in Zahodno visoko kraško LUO s 13 % vsega odvzema gamsov v minulem desetletnem obdobju.

Delež izgub gamsa se običajno giblje med 6 in 7 % skupnega odvzema (Slika 9), v posameznih letih pa se lahko močno povzpne. Takšni sta bili leti 2013 in 2018, ko so se izgube povzpnele do približno 15 %. Med izgubami prevladuje neznan vzrok, v to kategorijo so prištete tudi povečane izgube v letih 2013 in 2018. Pomembna bolezen gamsa, ki lahko močno vpliva na stanje gamsjih populacij, so gamsje garje, ki so na drugem mestu med vzroki izgub. V zadnjem desetletnem obdobju je delež izgub zaradi gamsjih garij znašal 17 % vseh izgub (približno 33 primerov letno na ravni Slovenije). Skoraj vsi primeri gamsjih garij v minulem desetletju so bili zabeleženi na območju Triglavskega in Gorenjskega LUO, kjer so populacijske gostote gamsa najvišje.

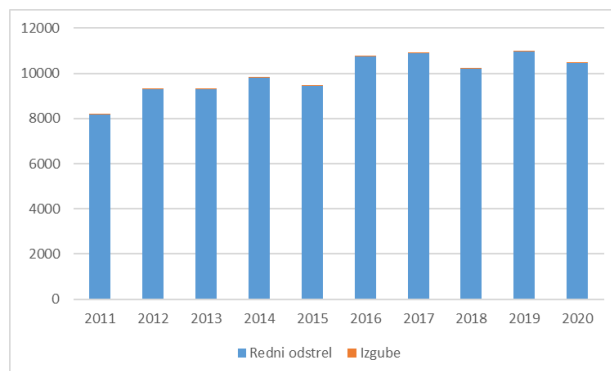
Slika 9: Odvzem gamsa v zadnjem desetletnem obdobju – modra črta prikazuje skupen odvzem v Sloveniji, oranžna črta (sekundarna os) pa prikazuje delež izgub v odvzemu (ZGS, 2021)

Slika 10: Odvzem gamsa v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

SIVA VRANA

Po podatkih Atlasa ptic Slovenije je v Sloveniji gnezdeča populacija sive vrane ocenjena na 40.000-82.000 parov (Koče in Mihelič, 2019). Višina odvzema sive vrane je v zadnjem desetletnem obdobju naraščala. V letu 2020 je ta znašal 10.488 osebkov (desetletno povprečje – 9.951) (Slika 11). Odstrel sive vrane predstavlja pomemben ukrep za zmanjševanje škode, saj je siva vrana ena od vrst divjadi, ki povzročijo manjši delež škod na kmetijskih kulturah in pridelkih, deloma tudi na objektih in razni infrastrukturi. Skoraj ves odvzem predstavlja odstrel, evidentiranih izgub je bilo le 0,2 %. Odstrel sive vrane se izvaja v vseh 15 LUO, se pa višina odvzema med posameznimi LUO precej razlikuje.

Slika 11: Odvzem sive vrane v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

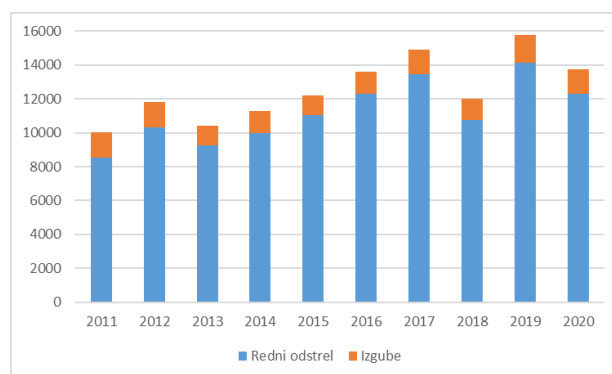
Po odvzemu sive vrane navzgor odstopajo predvsem Slovensko goriško, Pomursko in Gorenjsko LUO, za kar je pomemben razlog v kombinaciji velikih gostot sive vrane in območij, ki so pomembna z vidika kmetijstva – posledično velik potencial za nastanek škode. Navzdol odstopajo Primorsko, Triglavsko, Zahodno visoko kraško in Kočevsko-Belokranjsko LUO, kjer je številčnost sive vrane in/ali kmetijskih površin z velikim potencialom za nastanek škode manjša.

LISICA

Višina odvzema lisice je v zadnjem desetletnem obdobju naraščala. Trend odvzema je sledil trendu rasti številčnosti populacije, ki je posledica naravnih nihanj (Slika 12). Dinamika odvzema lisice je posledica medletnih nihanj v obrodu plodonosnih dreves in posledično malih sesalcev, ki so pomembna hrana lisic, odraža pa tudi lovni interes. V letu 2020 je odvezem znašal 13.743 osebkov (desetletno povprečje – 12.582 osebkov). Pri odvzemu navzgor odstopajo predvsem Slovensko goriško, Ptujsko-Ormoško in Pomursko LUO, navzdol pa Triglavsko in Primorsko LUO.

Odstrel lisice pripomore tudi k zmanjševanju škod na človekovem premoženju, saj lisica razmeroma pogosto pleni male rejne živali (ZGS, 2021c). Delež izgub je precej konstanten in znaša približno 11 % vsega odvzema. Med izgubami prevladuje povoz na cestah (skoraj 70 % izgub), sledijo izgube zaradi garij in drugih boleznin (16 % izgub).

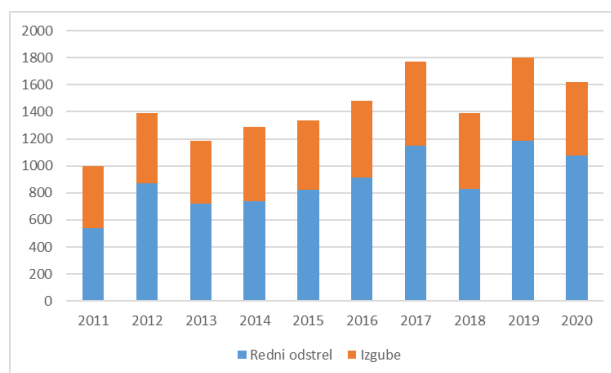
Lisica predstavlja glavni rezervoar silvatične stekline, ki je ena od najnevarnejših zoonoz. Na območju Slovenije je bila steklina izkoreninjena s pomočjo programov za cepljenje lisic z vabami. Zadnji primer je bil ugotovljen leta 2013.

Slika 12: Odvezem lisice v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

JAZBEC

Višina odvzema jazbeca je v zadnjem desetletnem obdobju naraščala, kar sovpada z gibanjem številčnosti te vrste (ZGS, lastni podatki), verjetno pa dinamika odvzema jazbeca odraža tudi lovni interes. Višina odstrela jazbeca je v primerjavi s populacijskimi gostotami relativno nizka, na kar kaže tudi zelo visok delež izgub v odvzemu. Odstrel jazbeca je pomemben ukrep za zmanjševanje škode v kmetijstvu, saj se jazbeci zelo radi prehranjujejo s poljščinami. Izgube predstavljajo precejšen delež odvzema (38 %) in med leti niso veliko nihale (Slika 13). Povečevanje odvzema je tako šlo na račun povečevanja odstrela. Pri odvzemu navzgor odstopata predvsem Primorsko in Kamniško-Savinjsko LUO, navzdol pa Triglavsko LUO. Glavnino izgub jazbeca predstavlja povoz na cestah (prek 90 % izgub).

Slika 13: Odvzem jazbeca v zadnjem desetletnem obdobju – prikaz višine odstrela in izgub po letih (ZGS, 2021)

4.1.2 KONFLIKTI V PROSTORU

POŠKODBE GOZDNE VEGETACIJE

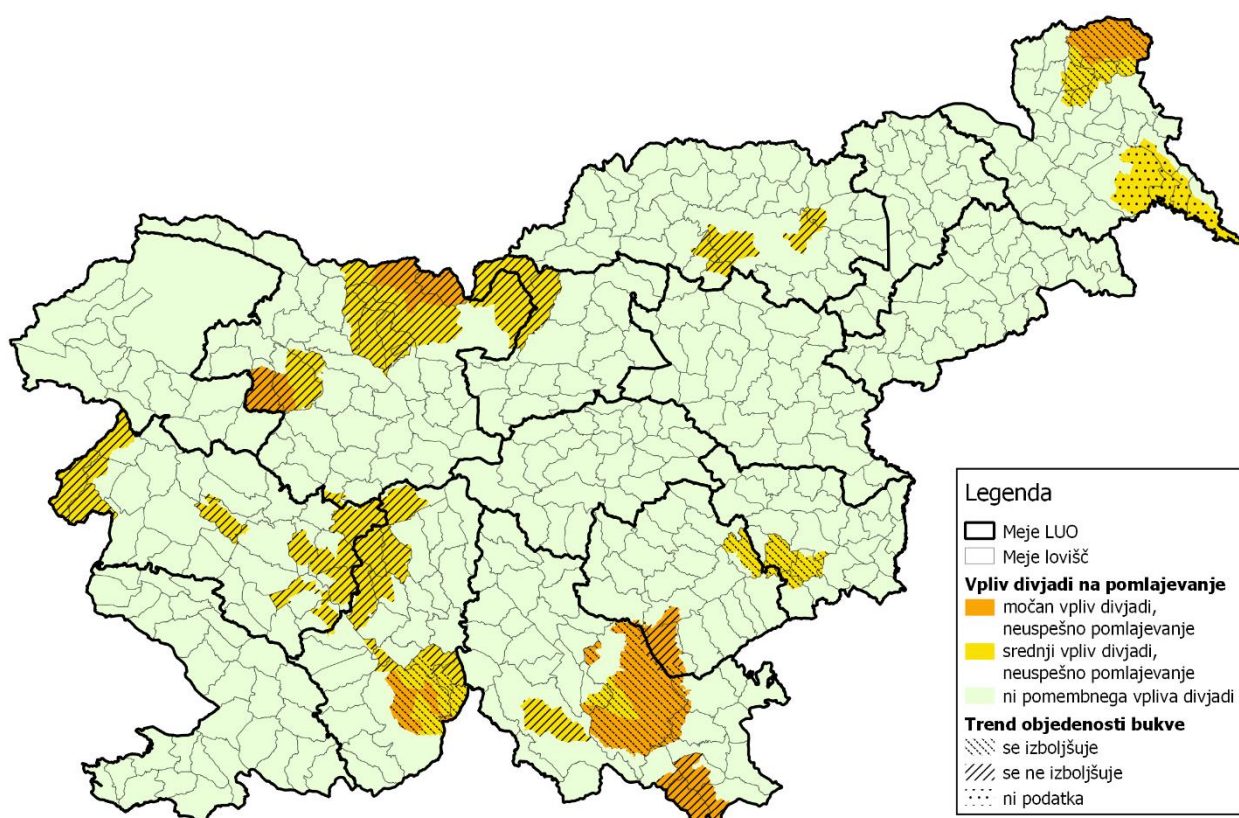
Naravno gozdno mladje, ki omogoča doseganje naravnih pestrih in stabilnih gozdnih sestojev, je ključni element sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi, hkrati pa je tudi pomemben sestavni del hrane rastlinojedi parkljasti divjadi. Gozdno mladje na različnih rastiščih gradijo različne drevesne vrste. Te so divjadi različnih vrst različno priljubljene, razlikujejo pa se tudi v občutljivosti na poškodbe zaradi objedanja. S hranjenjem (objedanjem) z različnimi drevesnimi vrstami in njihovimi deli rastlinojeda parkljasta divjad vpliva na vrstno sestavo in kakovost gozdnih sestojev, s tem pa posledično tudi na sestavo in razvojno dinamiko gozdnih ekosistemov. Objedenost mladja in spremembe v njegovi drevesni sestavi so zato pomemben kazalnik usklajenosti populacijskih gostot velikih rastlinojedov z gozdom, kot najpomembnejšim sestavnim delom njihovega življenjskega okolja. Popise objedenosti gozdnega mladja na območju celotne Slovenije izvaja ZGS v nekajletnih (3–4) intervalih. Pretekli popisi so bili po enotni metodi izvedeni v letih 2010, 2014, 2017 in 2020 (npr. Hafner in sod., 2020).

V zadnjem stoletju se je gostota in prostorska razširjenost velikih rastlinojedov, predvsem srnjadi in navadne jelenjadi, v Sloveniji močno povečala (Stergar, 2017). Visoka stopnja objedenosti gozdnega mladja predvsem v južnem in severnem delu Slovenije, to je v predelih s tradicionalno prisotno jelenjadjo, in s tem povezana problematika zagotavljanja naravnega pomlajevanja gozdov, je že nekaj desetletij eden glavnih gozdnogospodarskih problemov. Pomemben kazalnik življenjskega okolja rastlinojede divjadi ter razvojne dinamike gozdnih ekosistemov je stanje gozdnega mladja (npr. drevesna sestava, preraščanje drevesnih vrst med posameznimi višinskimi razredi, stopnja objedenosti).

Od drevesnih vrst dinamiko populacij rastlinojedov in njihov splošen vpliv na gozdno mladje pri nas najbolje odraža bukev (*Fagus sylvatica*), ki je prisotna povsod po Sloveniji, obenem pa je v prehrani rastlinojede divjadi srednje priljubljena, zaradi česar njena objedenost premo sorazmerno sledi gostotam rastlinojedov. Objedenost bukovega mladja je zato zlasti pomembna

kot kazalnik na območjih, kjer načrtno močnejše spreminjamo gostote populacij rastlinojedov – praviloma ravno v primerih redukcij gostot divjadi (zlasti jelenjadi) zaradi njenih negativnih vplivov na gozdno mladje (Jerina, 2008).

Pri obravnavi poškodb gozdnega mladja s strani parkljaste divjadi se je treba zavedati, da so populacije parkljarjev sestavni del gozdnih ekosistemov in da vsako objedanje gozdnega mladja še ne predstavlja škode po divjadi in ne pomeni oteževanja pomlajevanja sestojev. Prav tako se je treba zavedati, da za slabo pomlajevanje sestojev ni vedno krivo objedanje gozdnega mladja, pač pa so vzroki lahko zelo različni.

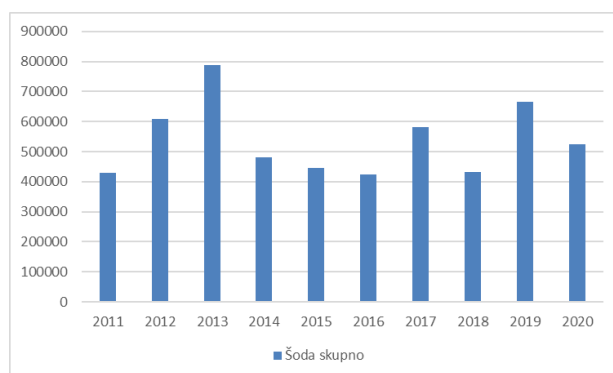
Slika 14: Prikaz gozdnogospodarskih enot, kjer je pomlajevanje gozdnega mladja oteženo zaradi objedanja parkljaste divjadi (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030)

V letu 2021 so bila za potrebe LUN LUO 2021–2030 na ravni Slovenije po enotnih merilih določena območja neuspešnega pomlajevanja, kjer je kot pomemben vzrok zaznan tudi ali zlasti vpliv divjadi (ZGS, lastni podatki). Za vsako gozdnogospodarsko enoto (GGE) je bila v prvi fazi na podlagi serije podatkov o dinamiki in vrstni sestavi pomladka (zlasti odstopanje dejanske vrstne sestave pomladka od naravne) ter objedenosti mladja pripravljena ekspertna ocena stopnje uspešnosti pomlajevanja. V drugi fazi je bilo nato za vsako GGE z neuspešnim pomlajevanjem s pomočjo podatkov o objedenosti mladja in drugih kazalnikov opredeljeno, v kolikšni meri vzrok za neuspešno pomlajevanje predstavlja divjad. Slika 14 prikazuje tiste GGE, kjer pomlajevanje gozdnega mladja ni zadovoljivo, vzrok za neuspešno pomlajevanje pa je srednji ali močan vpliv divjadi. Delež površin takih GGE v skupni površini Slovenije znaša 13,9 % (9,7 % površin s srednjim

vplivom in 4,2 % površin z močnim vplivom divjadi). Največji delež GGE z neuspešnim pomlajevanjem je v Gorenjskem, Notranjskem in Kočevsko-Belokranjskem LUN LUO 2021–2030. Prikazana slika predstavlja »izhodiščno« stanje, ki bo po enaki metodi spremljano tudi v prihodnje.

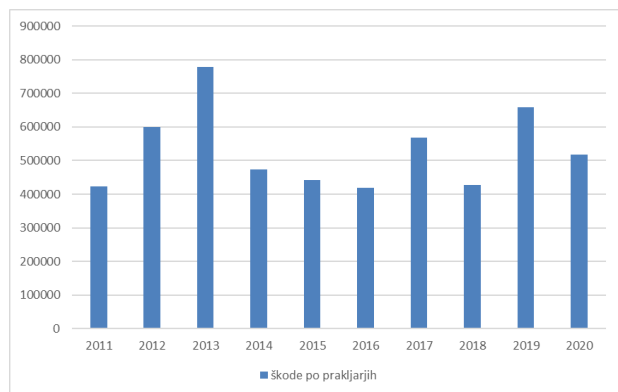
ŠKODE V KMETIJSTVU

Višina škode zaradi divjadi v kmetijstvu je odvisna od več faktorjev, pri čemer je številčnost posameznih vrst divjadi eden izmed njih, a med pomembnejšimi. V daljšem časovnem obdobju se lahko pojavljajo nihanja števila škodnih primerov, ki so posledica kombinacije številnih okoljskih dejavnikov (Jerina in sod., 2011). Na višino škode poleg številčnosti zagotovo vpliva tudi ponudba hrane v naravnem življenjskem okolju divjadi, predvsem leta bogatega gozdnega obroda, pa tudi obseg in način kmetijske proizvodnje, (ne)zavarovanje škodnih objektov itn. Posredni vplivi pa so odvisni tudi od vremenskih razmer, predvsem od trajanja poletnih sušnih obdobjev ter začetka in trajanja snežne odeje v zimskem obdobju.

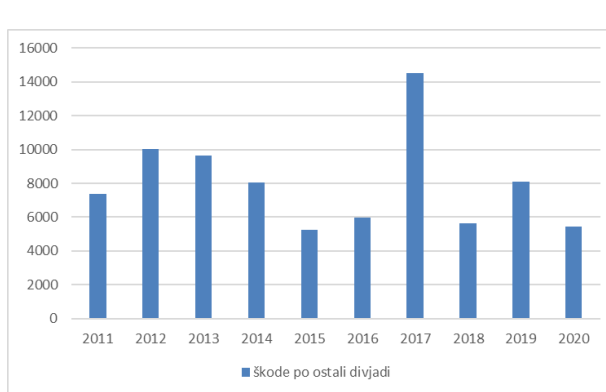

Slika 15: Ovrednotena škoda (v EUR) po vseh vrstah divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030)

Slika 16 prikazuje skupno ovrednoteno škodo po divjadi na lovnih površinah v obdobju 2011–2020 v Sloveniji. Prisotna so letna nihanja v višini ovrednotenih škod. V letu 2020 je bila v Notranjskem LUO ovrednotena najnižja škoda v vrednosti 4.870 EUR, najvišja pa v Pomurskem LUO v vrednosti 287.360 EUR. Ekstrema se kažeta v letih 2013 in 2019. Razlogov za letna odstopanja je lahko več in se spreminjajo glede na gostote divjadi ter letne vremenske in okoljske razmere. Gibanje škod v zadnjem desetletju ne kaže jasnega trenda. Glede na to, da se jelenjad in divji prašič, torej vrsti divjadi, ki sta v povezavi s škodami v kmetijstvu najpomembnejši (glej tudi Slika 16), tako številčno kot prostorsko širita, je odsotnost trenda rasti ovrednotene škode vzpodbuden podatek.

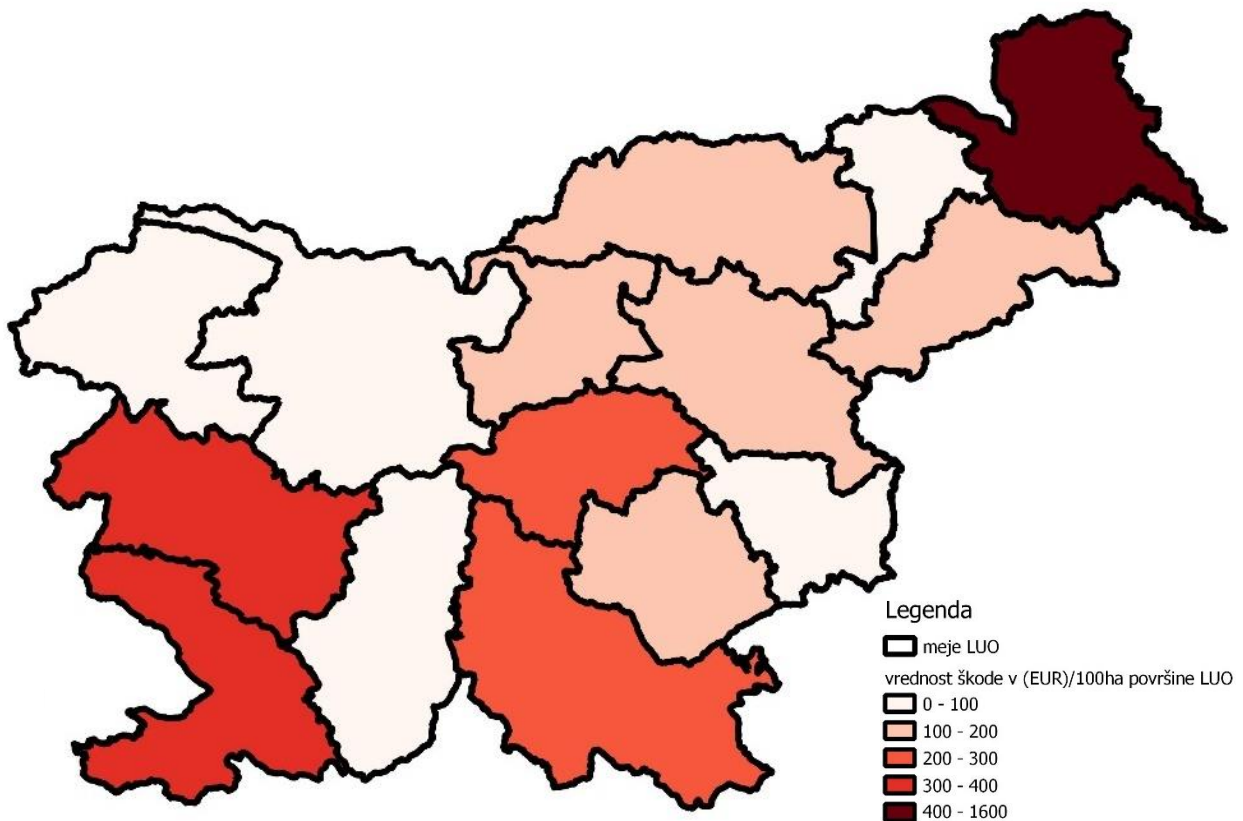
Slika 16: Ovrednotena škoda (v EUR) po parkljasti divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030)

Slika 17: Ovrednotena škoda (v EUR) po ostalih vrstah divjadi na lovnih površinah v Sloveniji za obdobje od 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030)

Vrste parkljaste divjadi so v preteklem desetletju najpogostejši povzročitelj škodnih dogodkov na lovnih površinah. Med njimi izstopajo škodni primeri po divjih prašičih (64,4 %) sledi jim jelenjad (31,8 %) in srnjad (3,3 %). Škode po gamsih in muflonih so v primerjavi z zgoraj omenjenimi vrstami zanemarljive.

V primerjavi s parkljarji so ovrednotene škode po ostali divjadi (pretežno siva vrana, lisica in jazbec) na lovnih površinah v obdobju od 2011–2020 veliko nižje in po vrednosti predstavljajo 1,5 % vseh škod. Najvišje so bile v letu 2017, ko so dosegle nekaj več kot 14.000 EUR (Slika 17).

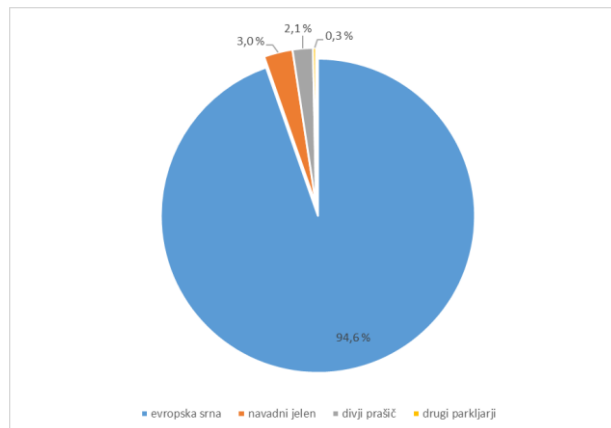
Slika 18: Ocenjena vrednost škode (v EUR) na lovnih površinah po LUO v obdobju 2011–2020 na 100 ha površine (LUN LUO 2021–2030)

Največ škode na lovnih površinah na 100 ha je bilo v obdobju od 2011–2020 zabeležene v Pomurskem LUO. Sledita mu Primorski LUO in Zahodno visoko kraški LUO, kjer obseg škod sovпада z velikimi gostotami populacij jelenjadi oz. divjih prašičev (Slika 18).

OSTALI KONFLIKTI

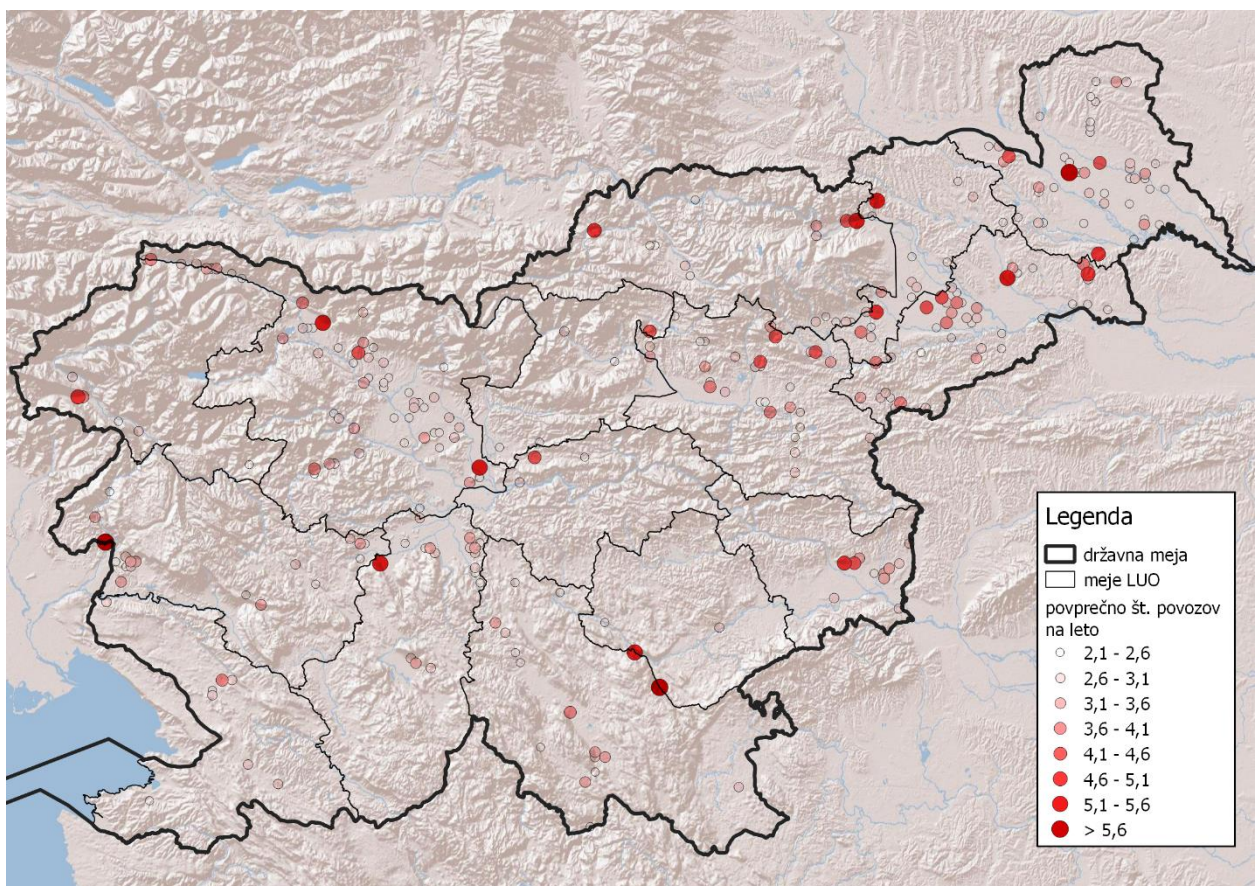
Trki divjadi z vozili

Ena od najpomembnejših kategorij izgub divjadi so trki živali z vozili v cestnem prometu (ZGS, 2021). Podatke o tem evidentirajo in poročajo upravljavci lovišč, zbira pa jih ZGS v baze odvzema divjadi. Predvsem trki z večjimi živalmi poleg gmotne škode lahko predstavljajo tudi nevarnost za udeležence v prometu. V obdobju od 2011 do 2020 smo evidentirali 52.563 izgub osebkov prostoživeče parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu, v letu 2020 so tovrstne izgube znašale 4.497 osebkov (ZGS, 2021c) (Preglednica 10).

Slika 19: Deleži vrst prostoživeče parkljaste divjadi, udeležene v trkih z vozili v cestnem prometu v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021)

V zadnjih desetih letih je veliko večino trkov prostoživečih parkljarjev z vozili v cestnem prometu predstavljala srnjad, ki je bila udeležena v slabih 95 % trkov prostoživečih parkljarjev z vozili. Sledijo trki z jelenjadjo (3 %) in divjim prašičem (dobra 2 %). Trki z ostalimi vrstami prostoživeče parkljaste divjadi (damjak, gams, muflon) predstavljajo le 0,3 % (Slika 19).

Slika 20: Prikaz lokacij (kvadranti velikosti 1 x 1 km), kjer je bilo v obdobju 2011–2020 evidentirano največje število izgub osebkov parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu – prikazane so le lokacije, na katerih sta bila v povprečju več kot dva povozov parkljaste divjadi na leto (ZGS, 2021)

Povoz parkljaste divjadi v Sloveniji v obdobju 2011–2020 je bil prostorsko precej razpršen. Kljub temu izstopajo posamezne lokacije, kjer je pogostost povozov večja (ZGS, 2021c) (Slika 20). Lokacij (kilometrskih kvadrantov, v okviru katerih se beleži odvzem divjadi) s povprečno več kot eno evidentirano izgubo parkljaste divjadi na leto je skupaj 1.330. Povoz na teh lokacijah predstavlja dobrih 45 % vsega povozov. Lokacij s povprečnim letnim povozom več kot dveh osebkov parkljaste divjadi je 324. Na teh se je zgodilo približno 18 % vseh povozov. Lokacij s povprečnim letnim povozom več kot petih osebkov parkljaste divjadi je v Sloveniji 10, na njih pa se je zgodil dober odstotek vseh povozov.

Preglednica 10: Število vseh izgub parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu v obdobju 2010–2020 po LUO ter število izgub v desetletnem obdobju glede na površino LUO (št. osebkov na 100 ha v 10 letih) (ZGS, 2021)

LUO	Izgube 2011–2020	Izgube na 100 ha
Novomeško	2.070	1,97
Gorenjsko	6.563	2,84
Kočevsko-Belokranjsko	3.368	1,61
Notranjsko	2.315	1,55
Primorsko	2.879	2,05
Pohorsko	3.353	2,03
Posavsko	2.272	2,74
Pomursko	6.833	5,14
Savinjsko-Kozjansko	4.796	3,43
Slovensko goriško	3.977	5,45
Triglavsko	1.445	1,02
Zahodno visoko kraško	3.535	2,18
Zasavsko	1.842	1,86
Kamniško-Savinjsko	1.899	2,08
Ptujsko-Ormoško	5.416	5,21
Skupaj	52.563	2,59

Višina izgub parkljaste divjadi zaradi trkov z vozili v cestnem prometu se med različnimi LUO močno razlikuje (Slika 20). Z visokimi izgubami izstopajo predvsem Slovensko goriško LUO, Ptujsko-Ormoško LUO in Pomursko LUO, torej območja z največjimi gostotami srnjadi v Sloveniji.

4.1.3 POVRŠINE, NAMENJENE OHRANJANJU IN IZBOLJŠANJU HABITATNIH RAZMER DIVJADI

Za zagotavljanje ugodnega življenjskega prostora divjadi je pomembno ohranjanje in vzdrževanje struktur oz. območij, kot so: biokoridorji, mirne cone, zimovališča, rukališča, odprte površine v gozdnem prostoru – senožeti in lazi, grmišča, gozdni rob, krmišča...Na teh območjih je, glede na njihov namen, smiselno omejevati druge rabe in dejavnosti, kot so na primer: dela v gozdu v določenih časovnih obdobjih, intenzivno kmetijstvo, rekreacija, vožnja v naravnem okolju.

POVRŠINE, NAMENJENE IZBOLJŠANJU PREHRANSKIH RAZMER

Lovci v loviščih opravljajo številna dela, ki so namenjena izboljšanju življenjskih pogojev v okolju divjadi. To so t. i. biotehnični (npr. krmne njive) in biomeliorativni ukrepi (ostali ukrepi v Preglednica 11). Številni od teh ukrepov se izvajajo na območjih, neprimernih za intenzivno kmetijstvo (strmina, plitva tla, razgiban relief, nedostopnost), zato so pomembni za ohranjanje pestrosti habitatov. Ukrepi hkrati z izboljšanjem življenjskih pogojev za divjad in ohranjanjem krajine veliko prispevajo tudi k ohranjanju biodiverzitete, saj imajo od ukrepov korist številne rastlinske in živalske vrste, vezane na gozdni rob, mejice v kmetijskem prostoru, ekstenzivna travišča in sukcesijske stadije gozda.

Preglednica 11: Izvedeni biomeliorativni in biotehnični ukrepi (v ha) na leto po LUO v obdobju 2001–2010 in 2011–2020 (LUN LUO 2011–2020, LUN LUO 2021–2030)

LUO	Vzdrževanje travišč/pasišč* (v ha)		Vzdrževanje grmišč (v ha)		Vzdrževanje remiz za malo divjad (v ha)	
	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020
Gorenjsko	174,1	160,8	39,1	26,3	11,9	4,7
Kamniško-Savinjsko	64,9	70,3	12,9	11,2	1,6	0,2
Kočevsko-Belokranjsko	809,9	639,5	83,2	26,4	9,4	4,5
Notranjsko	892,9	1.031,6	28,4	23,9	26,2	28,4
Novomeško	73,1	62,2	11,5	8,2	12,0	7,6
Pohorsko	310,1	283,2	25,9	10,1	19,3	9,8
Pomursko	97,6	81,1	40,4	9,9	87,5	21,0
Posavsko	54,0	32,6	19,2	4,9	28,6	17,9
Primorsko	186,9	189,7	12,8	16,1	4,7	6,0
Ptujsko-Ormoško	50,4	62,2	27,1	15,0	62,3	41,4
Savinjsko-Kozjansko	133,5	141,9	8,6	2,9	12,2	5,1
Slovensko goriško	38,6	34,9	29,4	14,6	44,9	42,4
Triglavsko	179,9	146,6	67,0	49,7	1,2	0,5
Zahodno visoko kraško	286,2	300,2	39,8	28,5	3,7	3,3
Zasavsko	58,3	52,6	9,9	4,5	9,6	4,8
Skupaj	3.410,5	3.289,3	455,2	252,2	335,0	197,6

LUO	Vzdrževanje gozdnega roba (v ha)		Krmne njive (v ha)	
	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020
Gorenjsko	4,8	7,4	12,7	4,8
Kamniško-Savinjsko	3,2	11,8	6,6	4,9
Kočevsko-Belokranjsko	18,0	24,6	40,3	35,1
Notranjsko	27,8	38,9	44,8	44,4
Novomeško	6,0	7,9	21,8	19,0
Pohorsko	17,4	23,1	34,3	26,1
Pomursko	17,6	5,8	104,7	93,3
Posavsko	2,0	4,0	30,0	8,5
Primorsko	3,8	4,1	63,0	79,8
Ptujsko-Ormoško	5,0	8,4	36,2	34,9
Savinjsko-Kozjansko	6,6	8,7	20,0	13,9
Slovensko goriško	9,3	7,7	28,1	17,7
Triglavsko	16,7	20,6	2,4	2,7

LUO	Vzdrževanje gozdnega roba (v ha)		Krmne njive (v ha)	
	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020
Zahodno visoko kraško	9,6	12,5	19,9	18,3
Zasavsko	2,0	6,5	20,3	14,8
Skupaj	149,7	192,0	485,1	418,0

* Vzdrževanje travišč/pasišč vključuje ročno in strojno košnjo, spravilo sena, pripravo pasišč in gnojenje travnikov.

Obseg izvedenih biotehničnih in biomeliorativnih del se je v zadnjih dveh desetletjih zmanjšal (Preglednica 11). Pomemben razlog za to je verjetno v višanju povprečne starosti lovcev, saj so dela fizično zelo naporna. Obseg izvedenih del na ravni Slovenije se je zmanjšal pri vseh ukrepih, razen pri ukrepu vzdrževanja gozdnega roba, kjer se je povečal (Preglednica 11).

KRMIŠČA

V Sloveniji poznamo dolgo tradicijo krmljenja divjadi. Divjad se krmi iz različnih razlogov, med katerimi so najpogostejši privabljanje za lažjo realizacijo odstrela, privabljanje z namenom trženja opazovanja, zadrževanje divjadi stran od površin, kjer lahko povzročajo škodo (preprečevalno), zagotavljanje prehrane v kriznem obdobju (visok sneg, izostanek naravnega obroda in podobno). V Sloveniji je od divjadi dovoljeno krmiti divjega prašiča, jelenjad, damjaka, muflona, malo poljsko divjad in male zveri. Krmljenje divjadi je dovoljeno le na lokacijah in v količinah, ki jih dopuščajo dvoletni LUN. Dvoletni LUN na vsaki dve leti opredelijo lokacije krmišč, maksimalno dovoljeno količino in dovoljene vrste tam položene krme ter krmišča, kjer je dovoljeno krmljenje živalskih stranskih proizvodov (ŽSP) in kjer je dovoljeno izvajati vodeno ogledovanje rjavega medveda. Poleg ŽSP poznamo še naslednje tipe krme: škrobna krma (npr. zrnje žitaric, briketi), sočna krma (poljščine, sadje, tropine) in voluminozna krma (seno, silaža). V zadnjih letih lovski načrti stremijo k povečevanju zelenih učinkov (zmanjševanje škod v kmetijstvu in objedenosti gozdnega mladja, tvorba energijske rezerve v času prehranske ožine, monitoring in odstrel divjadi) in zmanjševanju neželenih učinkov krmljenja (koncentriranje divjadi, prenos patogenov, upad vitalnosti osebkov, povečana reprodukcija divjadi, lokalno povečani vplivi na okolje; (Milner in sod., 2014)).

Preglednica 12: Številko krmišč za divjad po namenu po LUO v letu 2020 (Dvoletni LUN za obdobje 2021–2022)

LUO	Privabljalno	Preprečevalno	Zimsko	Skupaj	Št. na 100 ha lovne površine
Gorenjsko	468	8	92	568	0,27
Kamniško-Savinjsko	150	14	21	185	0,21
Kočevsko-Belokranjsko	503	35	163	701	0,35
Notranjsko	385	20	87	492	0,35
Novomeško	262	0	0	262	0,27
Pohorsko	280	7	55	342	0,22
Pomursko	164	9	0	173	0,14
Posavsko	118	17	0	135	0,18
Primorsko	315	15	20	350	0,26
Ptujsko-Ormoško	121	16	8	145	0,15
Savinjsko-Kozjansko	207	11	3	221	0,17
Slovensko goriško	54	0	0	54	0,08

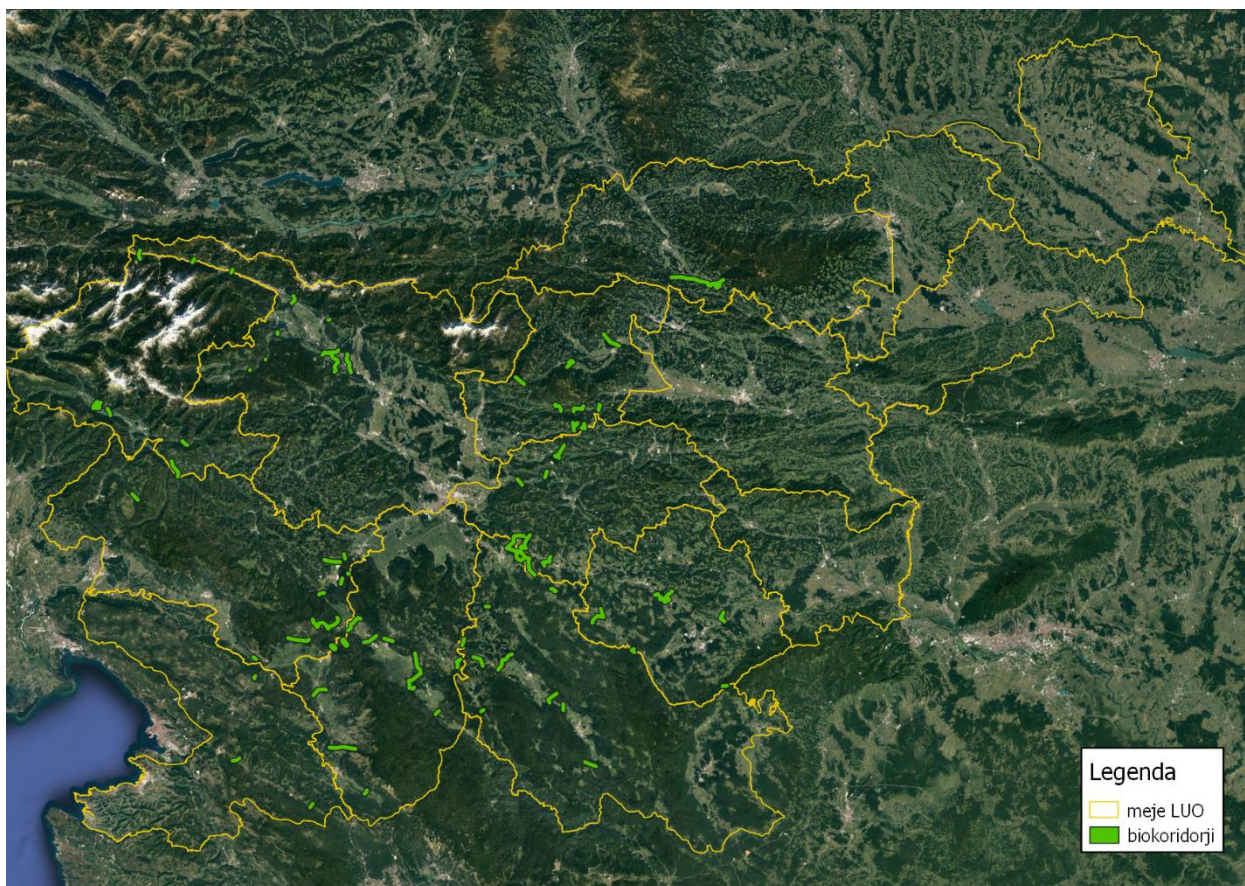
LUO	Privabljalno	Preprečevalno	Zimsko	Skupaj	Št. na 100 ha lovne površine
Triglavsko	180	0	77	257	0,24
Zahodno visoko kraško	339	27	99	465	0,30
Zasavsko	206	0	24	230	0,25
Skupaj	3.752	179	649	4.580	0,23

Največja gostota krmišč (0,35 na 100 ha lovne površine) je v Notranjskem in Kočevsko-Belokranjskem LUO, sledi Zahodno visoko kraško LUO (Preglednica 12). Gre za območje zgodovinske razširjenosti jelenjadi z relativno velikimi gostotami le-te in ostrimi zimami.

OSTALA OBMOČJA, POMEMBNA ZA DIVJAD

Biokoridorji

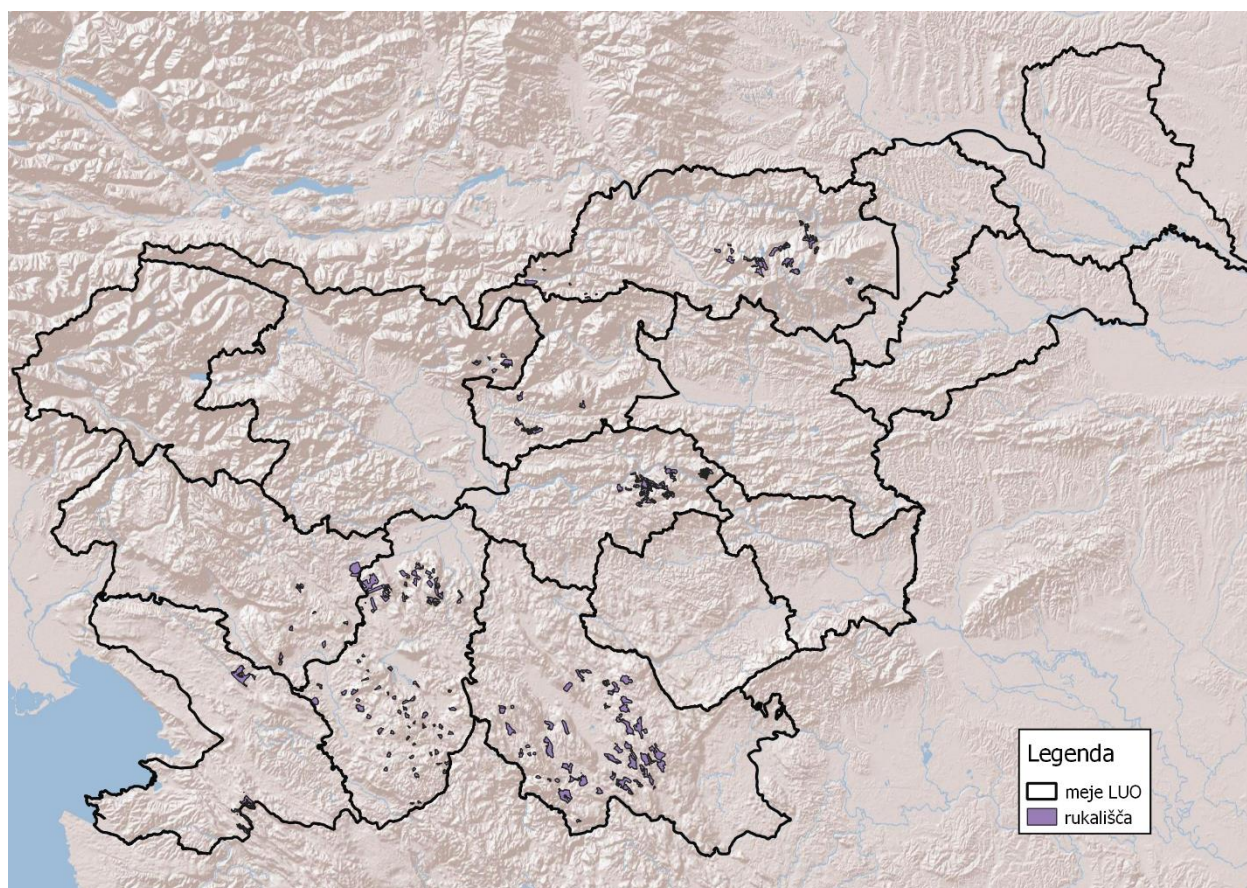
Do sedaj niso bili biokoridorji nikjer celovito opredeljeni. Načrti posameznih LUO so sicer omenjali koridorje, pomembne predvsem na krajevni/regionalni ravni, ni pa bil po enotni metodologiji izdelan pregled celotne Slovenije, kar se je izvedlo šele v okviru priprave LUN LUO 2021–2030 (Javornik in sod., 2021). Biokoridorji (prikazani na Slika 21), ki predstavljajo na državni ravni ključna območja za prehajanje večjih vrst prostoživečih sesalcev med posameznimi habitatnimi krpami, so sedaj tudi natančno prostorsko opredeljeni. Opredeljeni koridorji presegajo pomen na državni ravni, pomembni so tudi čezmejno, saj povezujejo različne živalske (sub)populacije in širše biogeografske regije, zlasti Dinaride in Alpe. Ohranjanje biokoridorjev je ključno za dolgoročno zagotavljanje povezljivosti prostora in s tem izmenjavo genov ter vzdrževanje genske pestrosti večjih prostoživečih sesalcev. Biokoridorji zajemajo različne rabe tal, kot so gozdne in kmetijske površine, deloma tudi pozidane površine - površina cest (Javornik in sod., 2021). Nahajajo se na območju 11 LUO (ni jih le na vzhodu Slovenije) in skupaj pokrivajo približno 23.200 ha površin.

Slika 21: Prikaz biokoridorjev, ki so pomembni na državni ravni (LUN LUO 2021–2030)

Rukališča

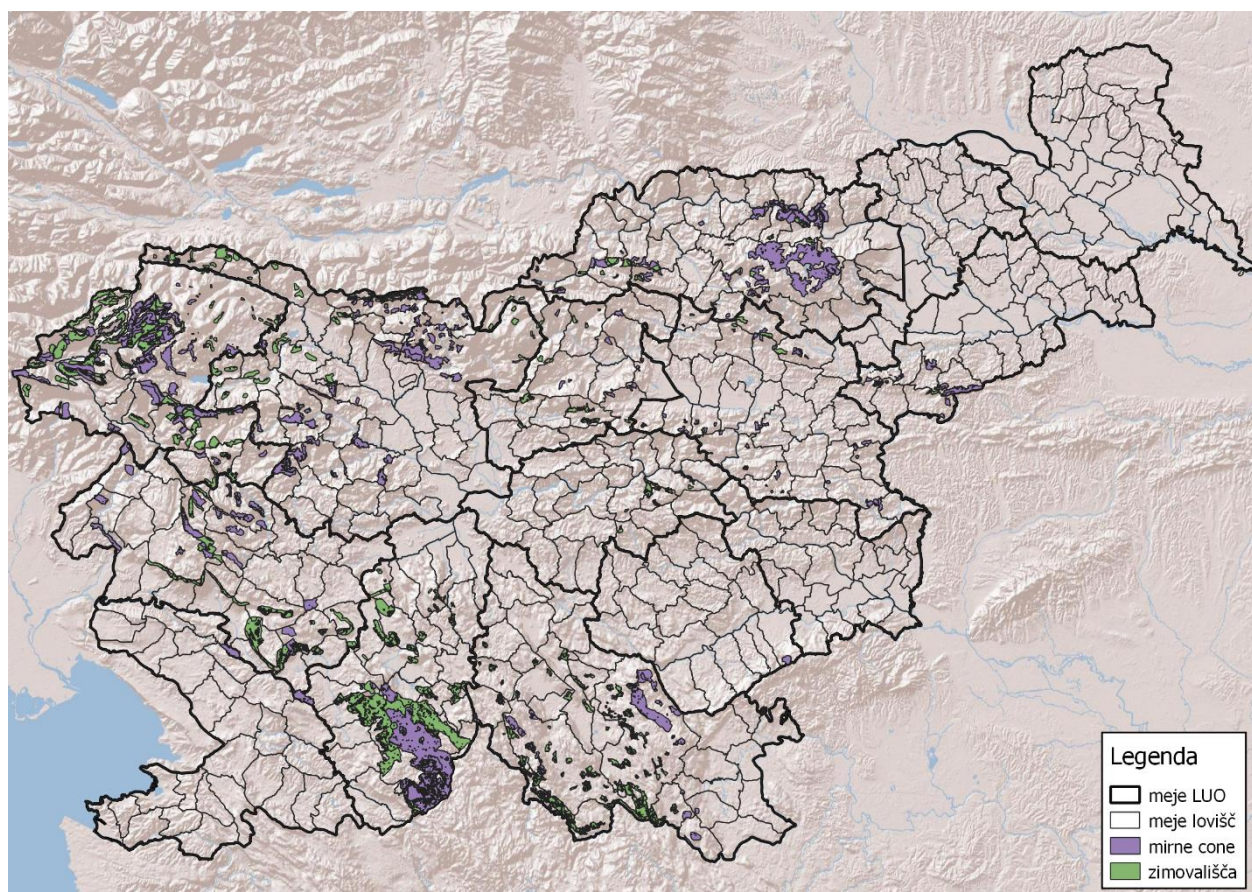
Območja, ki so v času parjenja jelenjadi zelo pomembna, so rukališča. To so območja, ki jih določajo reliefne in vegetacijske značilnosti in so poznana po tem, da se na njih vsako leto septembra (obdobje ruka) zadržuje in združuje jelenjad z namenom paritve. V obdobju ruka se v okolici rukališč ne izvaja gozdarskih del, da se z njimi po nepotrebnem ne vznemirja živali. Do sedaj območja rukališč niso bila uradno zarisana, zato trenda še ne moremo ugotavljati. Gozdarska dela so se v času ruka rukališčem do sedaj prilagajala predvsem na območju lovišč s posebnim namenom, in sicer na območju državnih gozdov. Ob izdelavi LUN LUO 2021–2030 so bila najpomembnejša znana rukališča prvič celostno popisana (Slika 22) – v Sloveniji je 18.297 ha površin, ki so pomembne z vidika zagotavljanja miru v času jelenjega ruka.

Slika 22: Karta rukališč (LUN LUO 2021-2030, ESRI Shaded Relief)

Mirne cone in zimovališča

Tako kot rukališča so tudi mirne cone in zimovališča območja/habitati, ki so v določenih obdobjih leta ključna za preživetje in/ali razmnoževanje različnih živalskih vrst, zato so tam predvideni posebni režimi rabe gozdov, v določenih primerih pa je na teh območjih omejeno tudi prosto gibanje ljudi. Mirne cone varujejo pomembne habitate tako divjadi kot tudi zavarovanih živalskih vrst (npr. rastišča koconogih kur, območja brlogov in druga območja, pomembna za velike zveri, območja pomembna kot gnezdišča ujed). Na območju mirnih con je zagotavljanje miru nujno v kritičnih obdobjih, ki se med vrstami razlikujejo. Zimovališča so območja, kjer se v zimskem času zadržuje parkljasta divjad (npr. strma osojna pobočja) in tam prebije ostre zimske razmere. Zagotavljanje miru na območju zimovališč je pomembno, ker vznemirjanje divjadi na območju zimovališč povzroča nepotrebne in škodljive izgube energije divjadi, ki se lahko odražajo v poginu izčrpanih živali in na povečanem objedanju gozdnega mladja zaradi nadomeščanja izgubljene energije. V letu 2021 je bilo v Sloveniji opredeljenih približno 79.600 ha mirnih con in 56.500 ha zimovališč (GGN GGO 2021-2030) (Slika 23).

Slika 23: Karta zimovališč in mirnih con (GGN 2021-2030, ESRI Shaded Relief)

Vzdrževanje kaluž in večjih vodnih virov

Z lovskimi načrti se načrtuje tudi izdelavo in vzdrževanje kaluž in večjih vodnih virov. Kaluže primarno služijo za hlajenje in kaluženje divjadi in drugih živalskih vrst, s čemer živali odganjajo mrčes in zajedavce, živali pa jih uporabljajo tudi za pitje. Večji vodni viri (npr. kali) služijo predvsem zadrževanju vode za pitje. Vzdrževanje takšnih objektov je še posebej pomembno na kraškem območju, kjer poleti primanjkuje vode. Tovrstni vodni viri so točke z zelo visoko biotsko pestrostjo, saj privlačijo številne (tudi zavarovane) živalske vrste, npr. različne vrste ptic, dvoživke, kačje pastirje itd. Primerjava podatkov v Preglednica 13 za zadnji dve desetletji kaže, da je izdelava in vzdrževanje kaluž v letih 2011-2020 ostala na podobni ravni kot v desetletju pred tem, medtem, ko sta se izdelava in vzdrževanje večjih vodnih virov v zadnjem desetletju bistveno povečala. Največje spremembe med zadnjim in predzadnjim desetletjem so se zgodile na območju Primorskega LUO, kjer kaže, da je bil znaten delež kaluž nadomeščen z izdelavo večjih vodnih virov, ki v vročih poletjih težje presahnejo.

Preglednica 13: Povprečno letno število obnovljenih/izdelanih vodnih virov v obdobju 2001–2010 in 2011–2020 (LUN LUO 2011–2020, LUN LUO 2021–2030)

LUO	Izdelava in vzdrževanje kaluž		Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	
	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020
Gorenjsko	81,1	63	1,3	4,9
Kamniško-Savinjsko	37,6	43,7	2	5,8

LUO	Izdelava in vzdrževanje kaluž		Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	
	2001–2010	2011–2020	2001–2010	2011–2020
Kočevsko-Belokranjsko	430	422	16,8	31,5
Notranjsko	423,2	453,6	15	12,8
Novomeško	73,5	89,2	11	15,1
Pohorsko	62,7	105	4	4
Pomursko	38	31	35	26
Posavsko	52	70	2	6
Primorsko	340	164,1	50	144,3
Ptujsko-Ormoško	19	32	7	10
Savinjsko-Kozjansko	58	64	6	8
Slovensko goriško	8	4	14	35
Triglavsko	26,9	28,9	0	0
Zahodno visoko kraško	158,8	189,9	4,3	5,9
Zasavsko	65	72	2	3
SKUPAJ	1.873,8	1.832,4	170,4	312,3

4.1.4 NARAVA

Slovenija je zaradi svoje lege na stičišču štirih biogeografskih regij ena izmed vročih točk biotske raznovrstnosti (Mršič, 1997; Šilc in sod, 2020). Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20 in 3/22 – ZDeb) biotsko raznovrstnost definira kot raznovrstnost živih organizmov; raznovrstnost živih organizmov vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost ter raznovrstnost ekosistemov. Biotska raznovrstnost se v naravi ohranja z ohranjanjem naravnega ravnovesja.

Na ozemlju Slovenije živi okoli 26 tisoč vrst živih bitij (ARSO, 2017), številčne ocene vseh potencialnih vrst se gibljejo med 45 tisoč in 120 tisoč vrst. Od tega je vsaj 800 živalskih in 66 rastlinskih vrst endemičnih (Arso, 2001). Šilc in sod. (2020) ocenjujejo, da slovenska favna obsega več kot 21.500 celinskih taksonov in najmanj 1600 morskih taksonov. Na ozemlju Slovenije se pojavlja 3472 vrst in podvrst višjih rastlin, ki sestavljajo in združujejo v 620 rastlinskih združb, razvrščenih v 51 različnih razredov (v Šilc in sod., 2010; po Šilc in Čarni 2012; Vreš in sod., 2014).

Sistematično spremljanje stanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji še ni vzpostavljeno, vzpostavljen je monitoring območij, vrst in habitatnih tipov Nature 2000. Ocene stanja vrst po skupinah in stanja habitatnih tipov oz. habitatov vrst so povzete po Poročilu po 17. členu Direktive o habitatih (ZRSVN, 2019a) in Poročilu po 12. členu Direktive o pticah za obdobje 2013–2018 (ZRSVN, 2019b).

4.1.4.1 VRSTE

Na stanje biotske raznovrstnosti lahko posredno sklepamo iz ocen v Poročilu po 17. členu *Direktive o habitatih* (ZRSVN, 2019a) v katerem je bilo ugotovljeno sledeče končno stanje kvalifikacijskih vrst iz priloge II *Direktive o habitatih*:

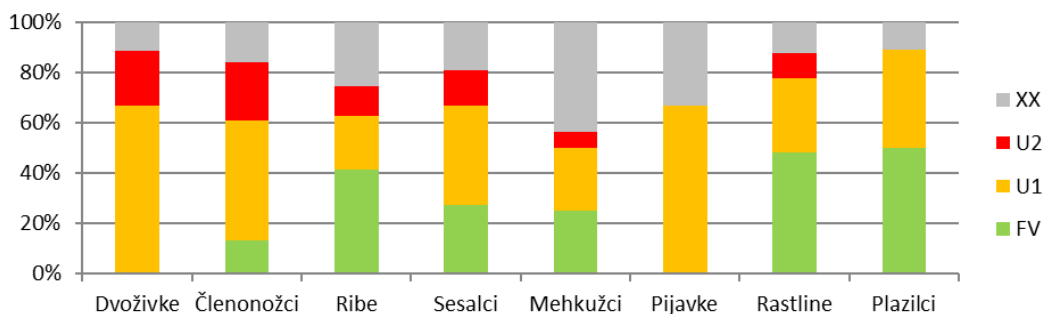
- 30 % vseh vrst je v ugodnem stanju ohranjenosti;

- 38 % vseh vrst je v neugodnem, nezadostnem, stanju ohranjenosti;
- 14 % vseh vrst je v neugodnem, slabem, stanju ohranjenosti in
- pri 18 % vseh vrst stanja ni bilo mogoče oceniti.

Ugotovljeni so bili tudi kratkoročni trendi ocen stanja ohranjenosti vrst. Ti so:

- v 3 % naraščajoč;
- v 25 % stabilen;
- v 24 % padajoč in
- v 48 % neznan.

Stanje ohranjenosti kvalifikacijskih vrst po deblih prikazuje Slika 24.

Legenda: FV – ugodno stanje, U1 – neugodno stanje, U2 – slabo stanje, XX – stanja ni mogoče določiti

Slika 24: Stanje ohranjenosti kvalifikacijskih vrst razvrščenih po deblih v letu 2018 (ZRSVN, 2019b)

Iz poročila po 17. členu Direktive o habitatih (ZRSVN, 2019a) izpostavljamo stanje vrst, pri katerih je za sektorsko načrtovanje lovstva zadolžen pripravljavec načrtov (ZGS) (Preglednica 14).

Preglednica 14: Stanje ohranjenosti vrst in HT po biogeografskih regijah (ZRSVN, 2019a).

Vrsta / HT	Biogeografska regija	Končna ocena stanja 2019	Končna ocena stanja 2019 – kratkoročni trend
volk (<i>Canis lupus</i>)	CON	FV	I
	ALP	FV	I
rjavi medved (<i>Ursus arctos</i>)	CON	FV	I
	ALP	FV	I
ris (<i>Lynx lynx</i>)	CON	U2	D
	ALP	U2	D
vidra (<i>Lutra lutra</i>)	CON	U1	Unk
	ALP	U1	S
bober (<i>Castor fiber</i>)	CON	FV	I

Razlaga ocen stanja

FV	ugodno stanje
U1	neugodno - nezadostno stanje
U2	neugodno - slabo stanje

Razlaga ocen trendov

I	naraščajoč trend
S	stabilen trend
D	padajoč trend

XX stanja ni bilo mogoče oceniti

U negotov trend
Unk neznan trend

V poročilu po 12. členu Direktive o pticah (ZRSVN, 2019b) je podano izhodiščno stanje ohranjenosti kvalifikacijskih ptic, pri katerih je za sektorsko načrtovanje lovstva zadolžen pripravljavec načrtov (ZGS) (Preglednica 15).

Poročilo iz leta 2018 (ZRSVN, 2019b) kratkoročne trende velikosti populacij za 271 vrst ptic. Trend je:

- naraščajoč pri 17 % populacij ptic;
- stabilen pri 17 % populacij ptic;
- padajoč pri 21 % populacij ptic;
- nihajoč pri 1 % populacij ptic;
- negotov pri 13 % populacij ptic;
- neznan pri 31 % populacij ptic.

Poročilo iz leta 2018 kratkoročne trende velikosti populacij za 210 vrst gnezdil. Trend je:

- naraščajoč pri 16 % populacij ptic;
- stabilen pri 19 % populacij ptic;
- padajoč pri 19 % populacij ptic;
- nihajoč pri 2 % populacij ptic;
- negotov pri 12 % populacij ptic in
- neznan pri 32 % populacij ptic.

Številčno stanje in trende populacij kvalifikacijskih vrst ptic po 12. členu Direktive o pticah (ZRSVN, 2019b), pri katerih je za sektorsko načrtovanje lovstva zadolžen pripravljavec načrtov (ZGS), podajamo v Preglednici 15.

Preglednica 15: Številčnost in populacijski trendi kvalifikacijskih vrst ptic v obdobju 2013–2018 (ZRSVN, 2019b).

Vrsta	Populacijska enota	Minimalna velikost populacije	Maksimalna velikost populacije	Velikost populacije v POV	Kratkoročno populacijsko gibanje leta 2019	Dolgoročno populacijsko gibanje leta 2019
gozdni jereb (<i>Bonasia bonasia</i> (<i>Tetrastes bonasia</i>))	p	1000	2000	680 - 1400	D	D
divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>)	cmales	550	600	325 - 470	D	D
mlakarica (<i>Anas platyrhynchos</i>)	p	1500	3500		UNK	UNK
	i	19000	30000	9500 - 13000	D	D
zvonec (<i>Bucephala clangula</i>)	i	520	1200	450 - 1150	S	D

Vrsta	Populacijska enota	Minimalna velikost populacije	Maksimalna velikost populacije	Velikost populacije v POV	Kratkoročno populacijsko gibanje leta 2019	Dolgoročno populacijsko gibanje leta 2019
žličarica (<i>Anas clypeata</i>)	p	0	10	/	UNK	UNK
	i	53	211	/	I	I
veliki žagar (<i>Mergus merganser</i>)	p	85	110	/	I	I
	i	450	1000	110 - 320	I	I
velika bela čaplja (<i>Egretta alba</i> (<i>Casmerodius albus</i>))	i	420	900	250 - 550	I	I
veliki škurh (<i>Numenius arquata</i>)	p	5	15	5 - 15	D	D
	i	6	26	/	D	S
sivka (<i>Aythya ferina</i>)	p	60	150	/	I	I
	i	400	1600	/	S	D
siva gos (<i>Anser anser</i>)	p	3	10	/	I	I
	i	60	1800	/	I	I
sivi galeb (<i>Larus canus</i>)	i	120	1400	/	D	S
rjava čaplja (<i>Ardea purpurea</i>)	p	0	3	0 - 3	I	I
rjavovrati ponirek (<i>Podiceps grisegena</i>)	p	5	10	/	S	I
rumenonogi galeb (<i>Larus cachinnans</i> (<i>Larus michahellis</i>))	p	60	120	/	I	I
	i	15000	30000	15000 - 30000	D	I
rečni galeb (<i>Larus ridibundus</i> (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>))	p	550	1020	/	I	I
reglja (<i>Anas querquedula</i> (<i>Spatula querquedula</i>))	p	10	25	/	U	UNK
pritlikavi kormoran (<i>Phalacrocorax pygmeus</i> (<i>Microcarbo pygmeus</i>))	i	300	1300	300 - 1300	I	I
rdečegrli slapnik (<i>Gavia stellata</i>)	i	0	15	0-10	U	D
mlakarica (<i>Anas platyrhynchos</i>)	p	1500	3500		UNK	UNK
	i	19000	30000	9500 - 13000	D	D
mokož (<i>Rallus aquaticus</i>)	p	200	300	/	UNK	UNK

Vrsta	Populacijska enota	Minimalna velikost populacije	Maksimalna velikost populacije	Velikost populacije v POV	Kratkoročno populacijsko gibanje leta 2019	Dolgoročno populacijsko gibanje leta 2019
liska (<i>Fulica atra</i>)	p	300	500	/	D	S
	i	2600	9000	/	UNK	UNK
mala tukalica (<i>Porzana parva</i>)	cmales	20	40	20 - 38	U	UNK
mali žagar (<i>Mergellus albellus</i>)	i	37	70	35 - 65	S	S
čopasta črnica (<i>Aythya fuligula</i>)	p	70	110	/	I	UNK
	i	800	3000	500 - 2500	I	D
grahasta tukalica (<i>Porzana porzana</i>)	cmales	20	60	20 - 55	U	UNK
konopnica (<i>Anas strepera</i> (<i>Mareca strepera</i>))	p	7	15	/	U	I
	i	40	180	/	S	I
kostanjevka (<i>Aythya nyroca</i>)	p	25	40	20 - 35	I	I
	i	1	12	0 - 6	U	I
beločela gos (<i>Anser albifrons</i>)	I	20	2000	/	I	I
belorepec (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	p	8	11	6 - 9	I	I
pepelasti lunj (<i>Circus cyaneus</i>)	i	60	200	35 - 150	UNK	UNK
ribji orel (<i>Pandion haliaetus</i>)	I*	50	130	50-130	UNK	UNK
močvirski martinec (<i>Tringa glareola</i>)	I*	2000	10000	1500 - 8000	U	UNK

Razlaga ocen trendov

I naraščajoč trend
 S stabilen trend
 D padajoč trend
 U negotov trend
 UNK neznan trend

Populacijska enota

p parov v času gnezdenja
 cmales pojoči samci
 i osebkov na prezimovanju
 I* osebkov na selitvi
 / vrednost ni poznana

4.1.4.2 HABITATNI TIPI

Uredba o habitatnih tipih habitatni tip definira kot biotopsko ali biotsko značilno in prostorsko zaključeno enoto ekosistema, katere ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov.

Prevladujoči prvotni naravni ekosistemi v Sloveniji so gozdovi, med negozdnimi ekosistemi pa površine nad gozdno mejo in nekatere pod njo (skalne stene, morje, morska obala, vodotoki, stoječe vode, močvirja, barja in podzemeljski ekosistemi) (ARSO, 2001). Človek je s svojimi dejavnostmi stanje spremenil in tako povečal število ekosistemov. Nastali so številni drugotni ekosistemi, kot so kmetijske in urbane površine ter umetni vodni ekosistemi. Vrednotenje habitatnih tipov je potrebno za določanje varstvenih ukrepov, načrtovanje in presojo vplivov na okolje pri posegih (ARSO, 2001).

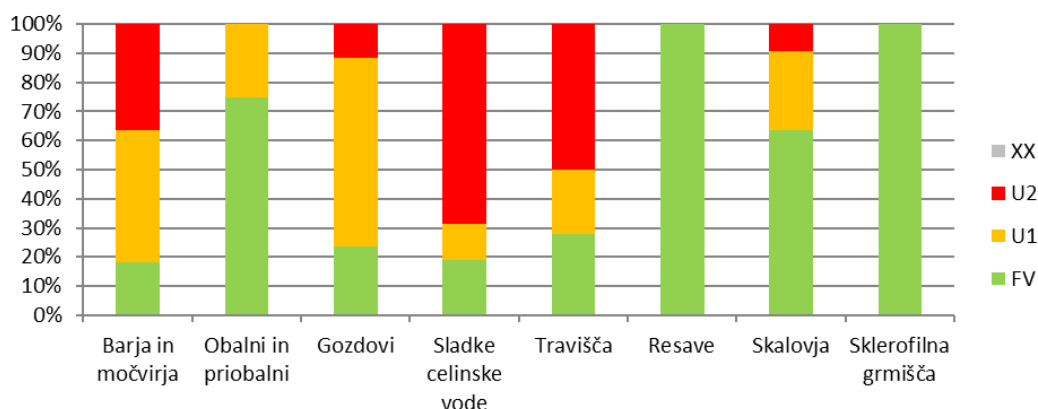
V *Zbirnem poročilu po 17. členu Direktive o habitatih* (ZRSVN, 2019b) je bilo ugotovljeno sledeče končno stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov:

- 38 % vseh kvalifikacijskih HT ima ugodno stanje ohranjenosti;
- 32 % vseh kvalifikacijskih HT je v neugodnem, nezadosten, stanju ohranjenosti;
- 30 % vseh kvalifikacijskih HT je v neugodnem, slabem, stanju ohranjenosti.

Ugotovljeni so bili tudi kratkoročni trendi ocen stanja ohranjenosti kvalifikacijskih HT. Ti so:

- v 1 % naraščajoč,
- v 61 % stabilen,
- v 35 % padajoč in
- v 3 % neznan.

Najugodnejša stanja ohranjenosti so ugotovljena pri resavah in sklerofilnih grmiščih ter obalnih in priobalnih HT ter skalovjih. Najslabše je stanje habitatnih tipov sladkih celinskih voda (Slika 25).

Legenda: FV – ugodno stanje, U1 – neugodno stanje, U2 – slabo stanje, XX – stanja ni mogoče določiti

Slika 25: Stanje ohranjenosti kvalifikacijskih HT razvrščenih v letu 2018 (ZRSVN, 2019b)

Ohranitveno stanje ključnih gozdnih habitatnih tipov je v Preglednici 16..

Preglednica 16: Ohranitveno stanje ključnih habitatnih tipov, na katere vpliva lovstvo (ZRSVN, 2019a)

HT 9180* - Javorovi gozdovi (<i>Tilio-Acerion</i>) vgrapah in na pobočnih gruščih	ALP	U1	D
	CON	U1	D
HT 91L0 - Ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	ALP	U1	S
	CON	U1	S
HT - 91K0 - Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (<i>Aremonio-Fagion</i>))	CON	FV	S
	ALP	U1	S
HT 91F0 - Obrečni hrastovo-jesenovo-brestovi gozdovi (<i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> in <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> ali <i>Fraxinus angustifolia</i>), vzdolž velikih rek (<i>Ulmion minoris</i>)	CON	U2	D

Razlaga ocen stanja

FV	ugodno stanje
U1	neugodno - nezadostno stanje
U2	neugodno - slabo stanje
XX	stanja ni bilo mogoče oceniti

Razlaga ocen trendov

I	naraščajoč trend
S	stabilen trend
D	padajoč trend
U	negotov trend
Unk	neznan trend

4.2 OCENA RAZVOJA STANJA OKOLJA OB UPOŠTEVANJU NIČELNE ALTERNATIVE

V kolikor LUN LUO 2021–2030 ne bi bili sprejeti, po izteku veljavnosti LUN 2011–2020 ne bi več imeli osnove za pripravo izvedbenih (dvoletnih) LUN, kar bi pomenilo prekinitev urejenega in strokovno podprtega lovskega načrtovanja. Z nesprejemom LUN LUO 2021–2030 ne bi bili v prakso vpeljani novi naravovarstveno usmerjeni pristopi v lovstvu (npr. zaris biokoridorjev, mirnih con, rukališč, območja brez lova), ki bodo predstavljali podlago za usmerjenje drugih rab prostora na ekološko najpomembnejših in občutljivih območjih. Prav tako ne bi bili v prakso vpeljani robustnejši in bolj indikativni kazalniki za spremljanje populacij divjadi in njihovega okolja (ZGS, 2021b), ki omogočajo boljše spremljanje stanja in posledično lažjo implementacijo ukrepov skozi dvoletne LUN in letne načrte lovišč.

5 VREDNOTENJE VPLIVOV PLANA

5.1 VREDNOTENJE VPLIVOV PLANA NA OKOLJSKE CILJE

5.1.1 OKOLJSKI CILJ: TRAJNOSTNA RABA IN VARSTVO NARAVNIH VIROV

Preglednica 17: Vrednost kazalcev stanja okolja in predvidena smer gibanja

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek in trend	Predvidena smer gibanja
Število odvzetih osebkov parkljaste divjadi (odstrel, izgube zaradi povozov, bolezni, idr.)	<p>Povprečni letni odvzem parkljaste divjadi v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021): 60.999 osebkov</p> <ul style="list-style-type: none"> • srnjad: 40.620 osebkov; • jelenjad: 6.871 osebkov; • divji prašič: 10.205 osebkov; • gams: 2.453 osebkov; • siva vrana: 9.950 osebkov; • lisica: 125.815 osebkov; • jazbec: 14.271 osebkov. <p>Trend: ↑</p>	<p style="text-align: center;">↑↓</p> <p>(povečanje/zmanjšanje števila)</p> <p>Število odvzetih osebkov se bo preko dvoletnih LUN LUO 2021–2030 reguliralo z odstrelom in bo prilagojeno stanju na ravni LUO oz. posamezne nižje načrtovalske enote.</p>
Delež površin, kjer je pomlajevanje gozdnega mladja neuspešno zaradi vpliva divjadi	<p>Neuspešno pomlajevanje zaradi vpliva divjadi (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030): 13,9 % površine GGE.</p> <p>Trend: /</p>	<p style="text-align: center;">↓↑</p> <p>(zmanjšanje/povečanje deleža površin)</p> <p>LUN LUO 2021–2030 so opredelili kritična območja pomlajevanja, kjer ima močen vpliv divjad. Na teh območjih se bo z uravnavanjem gostot parkljaste divjadi (in ukrepi v okviru gospodarjenja z gozdom) doseglo boljše stanje glede pomlajevanja. Na teh območjih se bo objedenost bukve in mladja drugih vrst zmanjševala. Posledično bo z izvajanjem LUN LUO 2021–2030 prišlo do zmanjšanja deleža površin, kjer je pomlajevanje gozda neuspešno zaradi prevelikega vpliva divjadi, in do povečanja deleža površin, kjer se poškodovanost gozdnega mladja zmanjšuje.</p>
Delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje	<p>Delež površin z neuspešnim pomlajevanjem zaradi vpliva divjadi, kjer se stanje objedenosti (bukovo mladje) izboljšuje (ocena iz 2021) (LUN LUO 2021–2030): 30 % kritičnih površin.</p> <p>Trend: /</p>	
Višina prijavljene škode v kmetijstvu	<p>Povprečna letna višina škode na lovni površini v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): 538.577 EUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • minimalna vrednost: 424.408,59 EUR (2016); • maksimalna vrednost: 787.975,88 EUR (2013). <p>Višina škode v letu 2020: 524.030,79 EUR</p> <p>Trend: ↔</p>	<p style="text-align: center;">↔</p> <p>(ohranjanje višine na enakem nivoju)</p> <p>Škode v kmetijstvu se zaradi izvajanja LUN LUO 2021–2030 ne bodo povečevale.</p>

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek in trend	Predvidena smer gibanja
Površine, namenjene izboljšanju habitatnih razmer	Površina travnišč, grmišč, remiz, gozdnega roba in krmnih njiv, namenjenih izboljšanju prehranskih razmer v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): 4.349,1 ha Trend: ↓	↓ (upadanje površin) Cilj LUN LUO 2021–2030 je ohraniti čim več vzdrževanih površin in omiliti trend upadanja teh površin. Kljub temu se bodo, glede na dosednji trend, te površine najverjetneje zmanjševale še naprej.
Število krmišč po namenu	Število krmišč v letu 2020 (Dvoletni LUN za leti 2021–2022): 4.580 • privabljalnih krmišč: 3.752; • preprečevalnih krmišč: 179; • zimskih krmišč: 649. Trend: ↓	↔ (ohranitev števila in poenotenje intenzivnosti) Z LUN LUO 2021–2030 bo prišlo do poenotenja največje dovoljene gostote krmišč na ravni države. Poudarja se pomen ustreznih praks krmljenja, ki krepijo pozitivne učinke krmljenja in zmanjšujejo negativne učinke. Število zimskih krmišč se bo v splošnem zmanjšalo; lokalno pa je možno tudi povečanje števila krmišč.
Število/Površina območij pomembnih za divjad	Površina (ha) v letu 2021 (LUN LUO 2021–2030): • biokoridorjev: 23.200 ha; • rukališč: 18.297 ha; • mirnih con: 79.600 ha; • zimovališč: 56.500 ha. Povprečno število na leto v obdobju 2011–2020 (LUN LUO 2021–2030): • obnovljenih kaluž: 1.832; • obnovljenih večjih vodnih virov: 312. Trend: ↑	↔ (ohranitev števila/površin) LUN LUO 2021–2030 so opredelili območja habitatov, ki so bili prepoznani kot ključni za preživetje in razmnoževanje prostoživečih živali. V okviru izvajanja LUN LUO 2021–2030 se bo te habitate varovalo, vzdrževalo in ohranjalo.

Legenda:

Trend:	↑ povečanje vrednosti	↓ zmanjšanje vrednosti	↔ ni spremembe	/ ni podatka
Predvidena smer gibanja:	↑ povečanje vrednosti • izboljšanje stanja	↓ zmanjšanje vrednosti • poslabšanje stanja	↔ vrednost bo ostala enaka	

Preglednica 18: Opredelitev lastnosti pomembnih vplivov izvedbe plana

- 1 – Uravnavanje številčnosti divjadi
2 – Oblikovanje življenjskega okolja divjadi
3 – Usklajevanje rabe prostora

Vpliv	Pozitiven/ Negativen	Neposreden	Posreden	Daljinski	Kratkoročen	Srednjeročen	Trajen	Kumulativni	Sinergijski	Čezmejni
1	+	x	✓	✓	x	✓	x	✓	x	✓
2	+	x	✓	✓	x	✓	x	✓	x	✓
3	+/-	x	✓	✓	x	✓	x	✓	x	✓

Legenda: + vpliv je pozitiven, - vpliv je negativen, ✓ vpliv ima to lastnost, x vpliv nima te lastnosti

LUN LUO 2021–2030 sledijo strateškimi ciljem, ki pri opredelitvi trajnostne rabe divjadi z lovom upoštevajo prisotnost človeka in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov in težijo k zmanjševanju ali preprečevanju nastajanja neželenih vplivov v okolju.

Pomembni vplivi LUN LUO 2021–2030 so vezani na uravnavanje številčnosti divjadi, oblikovanje življenjskega okolja divjadi in usklajevanje rabe prostora. Vsi naštetih vplivi LUN LUO 2021–2030 so z vidika trajnostne rabe in varstva naravnih virov pozitivni. Preko upoštevanja usmeritev pri načrtovanju ukrepov (npr. odstrel) na nižjih ravneh načrtovanja upravljanja divjadi bo prišlo do pozitivnih vplivov na stanje gozda in kmetijsko pridelavo, z ohranjanjem odprtih površin v gozdnem prostoru in oblikovanjem gozdnega roba pa tudi do pozitivnega vpliva na mozaičnost krajine. Izvajanje LUN LUO 2021–2030 oz. lova predstavlja na zdravje ljudi pozitiven vpliv z vidika zagotavljanja vira hrane (z nizkim ogljičnim odtisom) in rekreacije dela populacije, ki se ukvarja z lovstvom. Negativen vpliv izvajanja LUN LUO 2021–2030 predstavlja zgolj z vidika omejevanja nekaterih dejavnosti (npr. rekreacije) oz. rab prostora (npr. omejevanje sečnje v določenih delih leta).

Potencialni vplivi na naravne vire v posameznem načrtu so skupaj s strateškimi usmeritvami, s katerimi do potencialnega vpliva pride oz. se ga v primeru negativnega potencialnega vpliva omili, podani v Preglednici 19.

Preglednica 19: Pregled potencialnih vplivov na naravne vire

Potencialni vplivi	Strateška usmeritev	LUN LUO															
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	
Uravnavanje številčnosti divjadi	Predviden je odvzem parkljaste divjadi v skladu s pritiski divjadi na pomlajevanje gozda.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	N	+	+	+	+	+
	Predvideni so ukrepi za povečanje intenzivnosti odstrela divjadi na najbolj kritičnih območjih nastajanja škode v kmetijstvu.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Predvideni so ukrepi za populacije divjadi na območjih, kjer se v prometu pogosto	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o

Potencialni vplivi	Strateška usmeritev	LUN LUO														
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
	dogajajo trki z divjadjo.															
Oblikovanje življenjskega okolja divjadi	Podane so usmeritve za biomeliorativna in biotehniška dela.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Določena je največja dovoljena gostoto krmišč.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Raba prostora	Podane so usmeritve za gospodarjenje z gozdovi.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Podane so usmeritve in omejitve posegih v prostor.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Podane so usmeritve in omejitve različnih dejavnosti v gozdu in gozdnem prostoru.	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	Določeni so biokoridorji.	+	+	+	+	+	+	+	N	N	N	+	+	+	+	N

LUO: I. Novomeško; II. Gorenjsko; III. Kočevsko-Belokranjsko; IV. Notranjsko; V. Primorsko; VI. Pohorsko; VII. Posavsko; VIII. Pomursko; IX. Savinjsko-Kozjansko; X. Slovensko goriško; XI. Triglavsko; XII. Zahodno visoko kraško; XIII. Zasavsko; XIV. Kamniško-Savinjsko; XV. Ptujsko-Ormoško;

Legenda: + zapis usmeritve je ustrezen, O zapis usmeritve je pomanjkljiv, - zapis usmeritve je neustrezen oz. manjka, N – usmeritev je za posamezen LUN LUO nepotrebna

Zaradi mobilnosti divjadi v prostoru bodo vsi vplivi LUN LUO 2021–2030 daljinski, srednjeročni pa zaradi dejstva, da bodo učinki ukrepov opazni s časovnim zamikom. Vplivi bodo kumulativni z ostalimi odvzemi divjadi ter ukrepi oz. posegi v gozdu in na kmetijskih površinah s strani drugih programov, načrtov ali planov.

Izvajanje LUN LUO 2021–2030 bo imelo tudi pozitivne čezmejne vplive, saj se bo z zagotavljanjem uravnoveženih populacij divjadi zagotavljalo pogoje za naravno pomlajevanje gozdov, zagotavljalo preprečevanje oz. zaviranje prenosa nalezljivih bolezni divjadi (npr. afriška prašičja kuga). Z ukrepi v okolju ter usklajevanjem rab v prostoru se bo zmanjševalo pritiske in škode, povzročene s strani divjadi, na gozdnem mladju in kmetijskih površinah v čezmejnem območju.

Zgoraj opredeljeni negativni vplivi, vezani na omejevanje izvajanja dejavnosti oz. rab prostora, niso čezmejni.

Uravnavanje številčnosti divjadi

Vsi LUN LUO 2021–2030 z načrtovanjem višine in starostno-spolne strukture odstrela ter s prostorsko usmerjenim odstrelom divjadi vplivajo na številčnost divjadi. Število odvzetih osebkov se bo reguliralo preko dvoletnih LUN za posamezno LUO in bo prilagojeno stanju na ravni LUO oz. posamezne nižje načrtovalske enote. Vzdrževanje ravnovesja populacij avtohtonih vrst divjadi je pomembno zaradi zagotavljanja stabilnosti populacij, poleg tega pa tudi z vidika preprečevanja škod, ki jih divjad povzroča v kmetijstvu, in blaženja vplivov, ki jih ima lahko divjad na pomlajevanje gozdov.

Ob visokih gostotah populacij parkljaste divjadi se lahko pokažejo neželeni vplivi na gozdno rastje (Vizjak, 2005). Rastlinojedi parkljarji lahko predvsem v zgodnjih razvojnih fazah sestojev vplivajo na pomlajevanje, drevesno sestavo in kasnejšo kakovost lesnih sortimentov (Vizjak, 2005). Vsi LUN LUO, razen LUN Slovensko Goriškega LUO, izpostavljajo kritična območja pomlajevanja (na 13,9 % gozdnih površin je pomlajevanje gozdnega mladja neuspešno zaradi vpliva divjadi), kjer bo treba v prihodnjem desetletnem obdobju nameniti posebno pozornost uravnavanju (zmanjšanju) lokalnih populacijskih gostot parkljaste divjadi, kar se bo odražalo v izboljšanju stanja pomlajevanja gozdnega drevja. LUN LUO 2021–2030 so opredelili kritična območja pomlajevanja, kjer ima močen vpliv divjad. Na teh območjih se bo z redukcijskim odstrelom parkljaste divjadi doseglo zmanjšanje objedenosti gozdnega mladja, kar bo prispevalo k izboljšanju pomlajevanja. Ocenjujemo, da bo z izvajanjem LUN LUO 2021–2030 prišlo do zmanjšanja deleža površin, kjer je pomlajevanje gozda neuspešno zaradi prevelikega vpliva divjadi, in do povečanja deleža površin, kjer se poškodovanost gozdnega mladja zmanjšuje.

V delu leta, ko na kmetijskih površinah rastejo poljščine, se lahko pojavljajo tudi večje škode² v kmetijstvu, ki jih povzroča divjad (Slika 15). Obseg škode med posameznimi leti niha, na kar vplivajo različni dejavniki, kot je npr. odsotnost obroda plodonosnih drevesnih in grmovnih vrst v gozdovih. Škode so največkrat bolj intenzivne na območjih z visoko številčnimi populacijami divjadi. Vrste divjadi, ki v Sloveniji povzročijo največ škod, so divji prašič, jelenjad, srnjad in siva vrana. Vsi območni načrti predvidevajo različne ukrepe za reševanje problematike škod v kmetijstvu. Poleg povračila odškodnine in preventivnih zaščitnih ukrepov (npr. postavljanje električnih ograj) je najpomembnejši ukrep povečanje intenzivnosti odstrela divjadi na najbolj kritičnih območjih nastajanja škode v kmetijstvu. Obseg posameznega ukrepa se opredeli v dvoletnih LUN. LUN LUO 2021–2030 bo s tem pripomogel, da bo višina škode v kmetijstvu ostala

² Višina škod po divjadi je odvisna od več faktorjev, pri čemer je številčnosti posameznih vrst divjadi eden izmed njih. Na višino škod poleg številčnosti zagotovo vpliva tudi nihanje ponudbe hrane v naravnem življenjskem okolju divjadi, predvsem leta bogatega gozdnega obroda, pa obseg in način kmetijske proizvodnje, (ne)zavarovanje škodnih objektov itn. Posredni vplivi pa so odvisni tudi od vremenskih razmer, predvsem od trajanja poletnih sušnih obdobj ter začetka in trajanja snežne odeje v zimskem obdobju.

na sprejemljivi ravni. Ocenjujemo, da se zaradi upoštevanja usmeritev iz posameznega načrta pogostost škod v kmetijstvu in na infrastrukturi v posameznem LUO ne bo povečala.

Z odstrelom se intenzivneje posega v populacije divjadi tudi na območjih, kjer se pogosto dogajajo trki vozil z divjadjo. Problematiko vsak LUN LUO 2021–2030 naslavlja posredno preko načrtovanja odstrela in ukrepov (prestrezno krmljenje) oz. načrtnega izboljševanja habitatov (npr. vzdrževanje travnikov in pašnikov v gozdnem prostoru) oddaljeno od prometnih cest. Ker se hkrati v vsakem LUN LUO 2021–2030 biomeliorativni ukrepi, namenjeni izboljšanju prehrane divjadi, načrtujejo v čim večji oddaljenosti od naselij in prometnic, ocenjujemo, da bo izvedba vsakega posameznega LUN LUO 2021–2030 zmanjšala verjetnost trkov z divjadjo. Priporočamo, da v obdobju izvajanja LUN LUO 2021–2030 ZGS okrepi aktivnosti usklajevanja z upravljavci cest, da se na kritičnih mestih zagotovijo ukrepi za zmanjšanje nevarnosti trkov vozil z divjadjo.

Pomemben pozitiven vpliv LUN LUO 2021–2030, ki izhaja iz trajnostne rabe divjadi oz. je vezan na odstrel divjadi, je vsekakor proizvodnja zdrave lokalno pridelane hrane (divjačina) z zelo nizkim ogljičnim odtisom. Lovni turizem lahko pomeni tudi dodaten vir dohodka v lokalnih okoljih (lov, vodeno ogledovanje divjadi, divjačina), poleg tega pa lov predstavlja obliko rekreacije za več kot 20.000 lovcev v Sloveniji.

Oblikovanje življenjskega okolja divjadi

Cilj vsakega od načrtov je v največji možni meri obdržati obseg izvedenih del na površinah, namenjenih izboljšanju prehranskih razmer, čeprav trendi kažejo, da se je obseg izvedenih biotehničnih in biomeliorativnih del v zadnjih dveh desetletjih zmanjšal (Preglednica 11). Pomemben razlog za to je verjetno v motivaciji in zmožnostih (višanju povprečne starosti lovcev), pa tudi v spremenjenih življenjskih navadah in vrednotah. V okviru izvajanja posameznega načrta se bo poskušalo v največji možni meri vzdrževati površine, ki so z vidika izboljšanja življenjskega prostora za divjad in biotske pestrosti najpomembnejše. Na voljo so tudi sredstva za sofinanciranje izvedbe takšnih ukrepov (npr. kmetijske subvencije v okviru Programa razvoja podeželja, sredstva proračuna RS za vlaganje v gozdove vključno z Gozdnim skladom). Z ohranjanjem odprtih površin (pasišča, grmišča) v gozdnem prostoru in oblikovanju gozdnega roba (biomeliorativni ukrepi) lovsko upravljavski načrti, poleg izboljšanja življenjskega prostora za divjad in biotske pestrosti, vplivajo tudi na ohranjanje oz. povečanje mozaičnosti krajine. To neposredno vpliva na strukturo krajine, predvsem na območjih, kjer zaradi neugodnih razmer (npr. plitva tla, strm in razgiban relief) prostor ni več zanimiv za sodobno kmetijstvo in bi se sicer površine zarasle. V vsakem od LUN LUO 2021–2030 so za to v poglavju 7.3.2 *Usmeritve za določitev ukrepov v življenjskem okolju divjadi* podane usmeritve. Na podlagi tega sklepamo, da bo vsak od načrtov imel na trajnostno rabo naravnih virov pozitiven vpliv.

V Sloveniji je od divjadi dovoljeno krmiti divjega prašiča, jelenjad, damjaka, muflona, malo poljsko divjad in male zveri. Z načrti se skladno z *Zakonom o nujnih ukrepih zaradi afriške prašičje kuge pri divjih prašičih* (ZNUAPK) ukinja preprečevalno krmljenje divjega prašiča. Pri upravljanju divjega prašiča imajo pomembno vlogo privabljalna krmišča, katerih umeščanje v prostor je urejeno na

način, da ne prihaja do konfliktov. Z vsakim od načrtov se usmerja zimsko (dopolnilno) krmljenje jelenjadi, damjaka, muflona in male poljske divjadi ter privabljalno krmljenje jelenjadi, damjaka, muflona, divjega prašiča in zveri. V zadnjih letih so lovski načrti stremeli k izvajanju praks, ki povečujejo želene učinke in zmanjšujejo neželene učinke krmljenja, kar je privedlo do zmanjševanja obsega krmljenja. Posamezen načrt za vsako LUO z namenom poenotenja obsega krmljenja na ravni celotne Slovenije predpisuje največjo dovoljeno gostoto krmišč, kjer je dovoljeno polaganje škrobne krme – ta med različnimi tipi krme predstavlja največji vnos energije v ekosisteme.

Vsak načrt opredeljuje območja habitatov (npr. biokoridorjev, rukališč, mirnih con, zimovališč, kaluž, vodnih virov), ki so bila prepoznana kot ključna za preživetje in razmnoževanje prostoživečih živali. V okviru izvajanja posameznega načrta se bo te habitate varovalo, vzdrževalo in ohranjalo.

Usklajevanje rabe prostora

Rabe prostora, vezane na upravljanje divjadi, lahko opredelimo z dveh vidikov – kako izvajanje drugih dejavnosti v prostoru ovira upravljanje divjadi in kako upravljanje divjadi omejuje druge dejavnosti. V obeh primerih lahko ob neusklajenosti rab prostora pride do konfliktov.

Vsi načrti prepoznavajo, da lahko posegi in dejavnosti v prostoru pomembno vplivajo na življenjske razmere divjadi: ožijo življenjski prostor, zmanjšujejo prehranske možnosti, poslabšujejo možnosti za gnezdenje, poleganje in vzrejo mladičev, spreminjajo življenjski ritem z vnašanjem nemira ter slabšajo ekološko povezljivost prostora ali celo predstavljajo neposredni vir smrtnosti živali. Posledično v vsakem načrtu poglavje 7.4 *Usklajevanje rabe prostora in odprava nesoglasij pri rabi prostora* opredeljuje:

- usmeritve za gospodarjenje z gozdovi;
- usmeritve in omejitve pri posegih v prostor;
- usmeritve in omejitve različnih dejavnosti v gozdu in gozdnem prostoru.

Na področju gospodarjenja z gozdovi gre za enoten proces priprave in sprejemanja LUN LUO in GGN GGO. Posledično so usmeritve LUN LUO 2021–2030 prenesene v GGN GGO 2021–2030, kjer so tudi podrobneje opredeljene kot usmeritve za zagotavljanje funkcij gozdov (funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti in lovnogospodarske funkcije) ter omejitve pri gospodarjenju z gozdovi in aktivnostih uporabnikov gozdnega prostora. Ker so usmeritve med LUN LUO 2021–2030 in GGN GGO 2021–2030 usklajene že tekom priprave dokumentov, obenem pa je obravnava funkcij gozda v prisojnosti GGN GGO 2021–2030, je v posameznem načrtu naveden zgolj povzetek.

Ob pripravi novih LUN LUO 2021–2030 je bila v vseh LUO prepoznana pomembnost vključevanja v proces oblikovanja prostorskih načrtov na različnih ravneh, saj se zaradi fragmentacije prostora z npr. infrastrukturnimi objekti, širitvijo pozidave, ograjevanjem funkcionalnih zemljišč objektov, velikopovršinskega ograjevanja zaradi intenzifikacije kmetijstva (npr. intenzivni sadovnjaki, rejne obore) divjadi omejuje prostor, zmanjšuje se njene prehranske možnosti, povečuje pa se tudi

razdrobljenost prostora, s čimer se onemogoča prehajanje živalim. Vse naštetu predstavlja grožnja dolgoročni ohranitvi prostoživečih živalskih vrst na območjih goste človeške poselitve. Predlagamo, da se v vsak načrt zapiše, da se naj usmeritve iz posameznega LUN LUO 2021–2030 vključijo v smernice in mnenja, ki jih ZGS daje v postopkih prostorskega načrtovanja.

V vseh LUN LUO 2021–2030 je prepoznana tudi grožnja, ki jo predstavlja večje število manjših posegov v prostor – tu LUN LUO 2021–2030 (z izjemo Savinjsko-Kozjanskega LUO) opredeljujejo, da je treba upoštevati kumulativne vplive na divjad in druge prostoživeče živalske vrste. Pri večini LUN LUO 2021–2030 (z izjemo LUN Gorenjskega³, Savinjsko-Kozjanskega in Zasavskega⁴ LUO) podrobnejših usmeritev, kaj dejansko to pomeni, ni podanih. Predlagamo, da se v posameznih LUN LUO 2021–2030 ta vidik nadgradi, usmeritve pa se nato vključijo v smernice in mnenja, ki jih ZGS daje v postopkih prostorskega načrtovanja.

Za namen zagotovitve ekološke povezljivosti so z načrti na večini območja Slovenije določeni biokoridorji, ki omogočajo povezljivost populacij in prehajanje večjih prostoživečih sesalcev. Izjema so LUN za Pomursko, Savinjsko-Kozjansko, Slovensko goriško ter Ptujsko-Ormoško LUN LUO, kjer zaradi lastnosti krajine biokoridorji niso določeni. Priporočamo, da se v obdobju izvajanja načrtov preveri potrebe po morebitnih spremembah/izboljšavah obstoječega sloja biokoridorjev.

Z načrti so za posamezno LUO podane tudi omejitve posegov v prostor in različnih dejavnosti v kmetijski krajini, kjer je sicer potrebno spoštovati določila 32.–34. člena ZDLov-1. Pri tem bi opozorili, da ni izpostavljen pomen vključevanja lovskega sektorja v postopek priprave strateških dokumentov na področju skupne kmetijske politike. Priporočamo, da se v okviru vsakega LUN LUO z namenom ohranjanja preostalih gozdov in mejic v kmetijski krajini ter vzdrževanja strukturiranega gozdnega roba pripravijo usmeritve, ki se jih uporabi v okviru sodelovanja pri pripravi strateških dokumentov na področju skupne kmetijske politike. Predlagamo, da se vključi sledeče usmeritve za področje kmetijske politike:

- ukrepi, ki podpirajo ohranjanje mejic, pasov drevja, grmovja med posameznimi kmetijskimi parcelami in gozdnih otokov, naj se izvajajo v celotni kmetijski krajini⁵, saj so

³ Gorenjsko LUO: Ti posegi se zaradi manjših učinkov ne presojujejo in so povečini spregledani. Tovrstne posege bo zato potrebno predhodno na podlagi preteklih izkušenj predvideti. Pri spremembah občinskih planov, kot krovnih dokumentov, s katerim določamo prihodnjo rabo prostora, bo treba biti pozoren na vse grožnje in nevarnosti, ki lahko spremenijo življenjske pogoje živalim. Vse pobude za spremembo namenske rabe bo potrebno kritično presoditi in že v fazi pobud doseči opustitev nesprejemljivih posegov.

⁴ Savinjsko-Kozjansko in Zasavsko LUO: Pri presoji manjših posegov (npr. posameznih stanovanjskih ali gospodarskih objektov, cest nižjega ranga – tudi gozdnih in podobno) je treba poleg vpliva na posamezno živalsko vrsto v prostoru presojati tudi morebitne koristne elemente za prostoživeče živali (npr. izboljšanje prehranske kapacitete zaradi ohranjanja poseljenega podeželja). Tu je treba upoštevati trajanje negativnih vplivov na prostoživeče živali ter spremembe vedenjskih vzorcev (etologije) prostoživečih živali zaradi posameznega posega.

⁵ V okviru Programa razvoja podeželja, podukrep Plačilo kmetijsko-okoljskih-podnebnih obveznosti se sofinancira operacija »Ohranjanje mejic« (ukrep KRA_MEJ). Ukrep se sofinancira samo na določenih Natura 2000 območjih (7 območij).

takšni elementi ključni za ohranjanje biokoridorjev, biotske pestrosti, pozitiven učinek pa imajo tudi na kmetijstvo (zaščita proti vetru, kritje za male zveri in ujede, ki regulirajo populacije malih glodavcev itd.);

- ukrepi naj zaradi vzdrževanja biotske raznovrstnosti spodbujajo mozaično prepletenost kmetijskih kultur, saj obsežne orne površine, na katerih se pridelujejo monokulture (npr. velika koruzna polja), močno krnijo biotsko pestrost in slabšajo življenjske pogoje za malo divjad. Spodbuja naj se tudi pozno poletna ali jesenska setev rastlin za zeleno gnojenje, ki se jih naj pušča čim dalj časa, da zagotavljajo mali poljski divjadi kritje tudi po spravilu žit in v zimskem času;
- v ukrepe naj se uvrsti obveza vzpostavljanja mozaičnih struktur na velikih monokulturnih kompleksih, saj bo to vplivalo na povečanje biotske raznovrstnosti, vplivalo na zmanjšanje škod v kmetijstvu in posledično tudi na zmanjšanje konfliktov med divjadjo in lastniki zemljišč;
- izvajajo naj se ukrepi vzdrževanja gozdnega roba – orne površine naj se ne dotikajo gozda, pač pa naj bo prehod iz gozdov na polja postopen, s pasom grmovja in travnate površine;
- pri urejanju vodotokov v kmetijski krajini je treba ohranjati posamezne odseke stare struge ter rastoče drevje in grmovje na njihovih bregovih oziroma s saditvijo drevesnih in grmovnih vrst zagotoviti nepretrgano zarast vsaj enega od obeh bregov struge.

Z načrti se kot enega od pomembnih vplivov na življenjsko okolje divjadi opredeljuje tudi rekreacijo in turizem s širjenjem turistične infrastrukture in podaljševanjem turistične sezone. Načrti podajajo usmeritve za območja, kjer so tovrstne dejavnosti za prostoživeče vrste živali najbolj moteče (npr. preprečevanje širitev rekreativnih dejavnosti; usmeritev umeščanja poti ali gradnje drugih rekreacijskih ali turističnih objektov izven teh območij; usmerjanje prostočasnih aktivnosti na obstoječe poti) in prepoznavna vključevanje ZGS preko mnenj v postopke pri posegih v prostor kot primeren način zagotovitve upoštevanja danih usmeritev.

S spoštovanjem v načrtih navedenih usmeritev in omejitev se bo kmetijska proizvodnja lahko lokalno zmanjšala oz. ne bo mogla doseči maksimalnega potenciala, prav tako bo lahko prišlo do lokalnega omejevanja načinov rabe gozda ali zmanjšanja/omejitve možnosti za rekreacijo v naravnem okolju. Pri tem je treba opozoriti, da gre za nujne ukrepe, ki bodo preprečili nastanek novih konfliktov v prostoru (npr. škode), in da LUN LUO 2021–2030 podajajo vrsto usmeritev, ki so usmerjene v ukrepe, ki bi tovrstne konflikte v prostoru omejile.

Na podlagi zapsanega ocenjujemo, da bo z izvedbo vsakega od LUN LUO 2021–2030 prišlo do nebitvenih negativnih vplivov (ocena B) na okoljski cilj Trajnostna raba in varstvo naravnih virov.

Obenem bo izvajanje LUN LUO 2021–2030 pomembno prispevalo k izboljšanju okoljskega cilja Trajnostna raba in varstvo naravnih virov preko naslednjih vzvodov:

- neposredno zagotavljanje trajnostnega ohranjanja in vitalnosti vseh vrst divjadi kot naravnega vira;
- posreden vpliv na trajnostno ohranjanje mnogih ostalih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (preko zagotavljanja ustreznih medvrstnih odnosov, izboljševanja kakovosti habitatov, zagotavljanja miru itd.);
- zagotavljanje trajnosti in stabilnosti gozdnih ekosistemov kot pomembnega naravnega vira preko izboljševanja stanja pomlajevanja gozda, zagotavljanja ekoloških vlog prostoživečih živalskih vrst (npr. zoonozija, transport hranil) itd.;
- v povezavi s prejšnjo točko tudi izboljšanje kakovosti in proizvodne sposobnosti gozdov, zagotavljanje ostalih funkcij gozdov;
- zagotavljanje krajinske pestrosti in biodiverzitete v gozdni krajini (zlasti preko vzdrževanja travišč in jas v gozdnih kompleksih) ter kmetijski in primestni krajini (preko vzdrževanja omejkov, mejic, obvodne vegetacije in drugih vegetacijskih struktur) ter s tem pospeševanje mozaičnosti vseh navedenih tipov krajine;
- izboljšanje stanja lokalne ekonomije na podeželju, zlasti preko preprečevanja škod v kmetijstvu in preko lovskega turizma (ter posledično vzpodbujanje ostalih z lovskim turizmom povezanih oblik turizma);
- preprečevanje drugih neželenih vplivov divjadi v okolju (npr. zahajanje divjadi na urbane površine, kjer lahko povzročajo škodo in ostale neželene vplive) ter s tem izboljšanje kakovosti življenja v kulturni krajini oz. urbanih središčih;
- zagotavljanje zdrave, kakovostne in ekološko pridelane hrane z nizkim ogljičnim odtisom (divjačina);
- izboljšanje zdravja in zadovoljstva prebivalstva v smislu lovskega udejstvovanja preko 20.000 lovcev.

5.1.2 OKOLJSKI CILJ: OHRANJENA NARAVA

Preglednica 20: Vrednost kazalcev stanja okolja in predvidena smer gibanja

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek	Predvidena smer gibanja
Stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst	<p>V skladu z <i>Zbirnim poročilom po Direktivi o habitatih</i> (ZRSVN, 2019a) je stanje volka (<i>Canis lupus</i>), rjavega medveda (<i>Ursus arctos</i>), gamsa (<i>Rupricapra rupricapra</i>) in kozoroga (<i>Capra ibex</i>) ugodno (FV) na celotnem območju njihovega pojavljanja v Sloveniji, ohranitveno stanje risa (<i>Lynx lynx</i>) pa je nezadostno (U1).</p> <p>V alpski biogeografski regiji je stanje gozdnih habitatnih tipov v HT 9110, HT 9180, HT 91K0 in HT je 91L0Stanje HT 9180* nezadostno U1.</p> <p>V kontinentalni biogeografski regiji je stanje gozdnih habitatnih tipov HT 9110, HT 9180 in HT 91L0 je nezadostno U1, HT 91F0 slabo U2, in 91K0 ugodno FV.</p> <p>Dolgoročni trendi velikosti populacij 43 vrst ptic, za doseganje varstvenih ciljev je v PUN določeno lovstvo je v:</p> <ul style="list-style-type: none"> 44,2 % naraščajoč, 9,3 % stabilen, 20,9% padajoč, 25,6% neznan (ZRSVN, 2019b). 	<p style="text-align: center;">↑↓</p> <p>(izboljšanje/poslabšanje stanja)</p> <p>LUN LUO 2021–2030 so opredelili kritična območja pomlajevanja, kjer ima močan vpliv divjad. Na teh območjih se bo z uravnavanjem gostot parkljaste divjadi (in ukrepi v okviru gospodarjenja z gozdom) vplivalo na uspešnost pomlajevanja gozdnih HT. V skladu s cilji LUN LUO 2021–2030 se bo poskušalo ohraniti čim več vzdrževanih površin in omiliti trend upadanja travišč, grmišč, remiz, gozdnega roba in krmnih njiv, namenjenih izboljšanju prehranskih razmer.</p>
Trendi populacij divjadi	<p>Povprečni letni odvzem divjadi v obdobju 2011–2020 (ZGS, 2021):</p> <ul style="list-style-type: none"> • srnjad: 40.620 osebkov; • jelenjad: 6.871 osebkov; • divji prašič: 10.205 osebkov; • gams: 2.453 osebkov; • siva vrana: 9.950 osebkov; • lisica: 125.815 osebkov; • jazbec: 14.271 osebkov. <p>Trend: ↑</p>	<p style="text-align: center;">↑↓</p> <p>(povečanje/zmanjšanje števila)</p> <p>Število odvzetih osebkov se bo preko dvoletnih LUN LUO 2021–2030 reguliralo z odstrelom in bo prilagojeno stanju na ravni LUO oz. posamezne nižje načrtovalske enote.</p>
Število tujerodnih vrst divjadi	<p>Število tujerodnih vrst divjad (6)i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pižmovka (<i>Ondatra zibethicus</i>), • nutrija (<i>Myocastor coypus</i>), • Rakunasti pes (<i>Nyctereutes procyonoides</i>), • muflon (<i>Ovis aries musimon</i>), • kozorog (<i>Capra ibex</i>). <p>Trend: ↑</p>	<p style="text-align: center;">↑↓</p> <p>(povečanje/zmanjšanje števila)</p> <p>Številčnost tujerodnih vrst divjadi se bo reguliralo z odstrelom in načrtovalo preko dvoletnih LUN LUO 2021–2030 in bo prilagojeno stanju na ravni LUO oz. posamezne nižje načrtovalske enote.</p>

Kazalci stanja okolja	Zadnji podatek	Predvidena smer gibanja
Varovana območja narave	Število in površina Natura 2000 in zavarovanih območij (MJU, 2022): • zavarovana območja: 1271, 270.184 ha (13,3 %). Trend: ↑	↔ vrednost bo ostala enaka LUN LUO nimajo neposrednega vpliva na število in površino zavarovanih območij.
Naravne vrednote - število naravnih vrednot	Število naravnih vrednot (MJU, 2022): 17.431 (od tega 12.148 podzemnih jam). Trend: ↑	↔ vrednost bo ostala enaka LUN LUO nimajo neposrednega vpliva na število in površino naravnih vrednot.
Zavarovane vrste	V Sloveniji je zavarovanih 71 rastlinskih vrst, 15 rodov in ena družina ter 389 živalskih vrst, 34 redov in 17 rodov (MOP, 2022)	↔ vrednost bo ostala enaka LUN LUO nimajo neposrednega vpliva na številčnost in razširjenost zavarovanih vrst.

Legenda:

Trend:	↑ povečanje vrednosti	↓ zmanjšanje vrednosti	↔ ni spremembe	/ ni podatka
Predvidena smer gibanja:	↑ povečanje vrednosti • izboljšanje stanja	↓ zmanjšanje vrednosti • poslabšanje stanja	↔ vrednost bo ostala enaka	

Preglednica 21: Opredelitev lastnosti pomembnih vplivov izvedbe plana na naravo

- 1 – Urejanje življenjskega okolja divjadi zunaj območij z naravovarstvenim statusom
- 2 – Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi
- 3 – Vplivi lova na populacije prostoživečih živali
- 4 – Lov s pastmi ob vodotokih, kjer se pojavljata bober in vidra
- 5 – Zagotavljanje zadostne plenske baze kvalifikacijskih vrst Natura 2000 - volka in risa
- 6 – Uvajanje varstva biokoridorjev
- 7 – Zagotavljanje uspešnosti pomlajevanja gozdnih kvalifikacijskih habitatnih tipov
- 8 – Doseljevanje gojenih osebkov divjadi
- 9 – Vpliv izvedbe LUN LUO 2021-2030 na EPO
- 10 – Vpliv izvedbe LUN LUO 2021-2030 na zavarovana območja

Vpliv	Pozitiven/ Negativen	Neposreden	Posreden	Daljinski	Kratkoročen	Srednjeročen	Trajen	Kumulativni	Sinergijski	Čezmejni
1	+/-	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗
2	+/-	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗
3	-	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✓
4	-	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓
5	+	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓
6	+	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓
7	+	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✗	✗
8	-	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✓
9	-	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗
10	-	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗

Legenda: + vpliv je pozitiven, - vpliv je negativen, ✓ vpliv ima to lastnost, ✗ vpliv nima te lastnosti

Vsi LUN LUO 2021–2030 imajo postavljene strateške cilje, katerih namen je trajnostno ohranjanje vitalnih populacij vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov, sooblikovanje življenjskega prostora divjadi in drugih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, optimalna trajnostna raba vrst divjadi z lovom, zmanjševanje ali preprečevanje nastajanja neželenih vplivov v okolju, zagotavljanje prehranskega vira za velike zveri in preprečevanje širjenja invazivnih tujerodnih vrst.

Strateški cilji se v vseh načrtih konkretizirajo preko Ciljev in usmeritev za posamezne vrste divjadi ter usmeritev za Oblikovanje življenjskega okolja divjadi. Izvedba Lovsko upravljaljskih načrtov območij lahko vpliva na naravo z izvedbo usmeritev za biomeliorativne in biotehnične ukrepe ter umeščanjem lovskotehniških objektov, lovom s pastmi ob vodotokih, naseljevanjem oz. doseljevanjem tujerodnih vrst, izvajanjem lova v času prezimovanja vodnih ptic, uporabo svinčenih nabojev na mokriščih, vlaganjem vrst iz ujetništva v naravo; lov lahko neposredno in posredno vpliva na stanje živalskih vrst izvajanjem dejavnosti lovstva na naravovarstveno pomembnih območjih. Ustreznost omilitve naštetih potencialnih vplivov na podlagi usmeritev za izvajanje dejavnosti lova po posameznem LUN LUO 2021–2030 je podana v Preglednici 22. Povezava med potencialnimi vplivi LUN LUO 2021-2030, kvalifikacijskimi vrstami in HT ter območji Natura 2000 je podana v Posebni prilogi A.

Preglednica 22: Pregled ustreznosti omilitev naštetih potencialnih vplivov dejavnosti lova na naravo po posameznem LUN LUO.

Potencialni vpliv izvedbe LUN LUO 2021–2030	Usmeritev za LUN LUO 2021–2030	Poglavje v LUN LUO 2021–2030	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	
Urejanje življenjskega okolja divjadi	Določene so omejitve (odmiki) ali prepovedi postavljanja lovskotehniških objektov (lovskih prež, krmišč, solnic) po posameznih zvrsteh naravnih vrednot in območjih Natura 2000.	7.3.2	o	o	o	o	o	o	o	+	o	o	o	o	o	o	o	
	Na območjih Natura 2000 je prepovedana uporaba tujerodnih rastlin na krmnih njivah.	7.3.2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Določena je največja dovoljena gostota krmišč, posebej za zimsko krmljenje in za privabljalno krmljenje parkljaste divjadi (oz. medveda).	7.3.2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Na območju rastišč gozdnih kur niso dovoljena krmišča za divjega prašiča.	7.3.2	N	+	+	-	N	o	N	N	N	N	o	N	+	+	N	
	Določena so območja Natura 2000, kjer se ne balira travne silaže oz. se senenih bal ne ovija v plastično folijo.	7.3.2	-	-	-	-	-	N (ni določeno)	-	-	-	-	-	-	-	N (ni določeno)	-	-
	Določene so cone območij Natura 2000, kjer se ne izvaja gnojenja (npr. košenice, mokrotni travniki...).	7.3.2	o	o	o	o	o	o	o	o	+	o	o	o	o	o	o	o

Potencialni vpliv izvedbe LUN LUO 2021–2030	Usmeritev za LUN LUO 2021–2030	Poglavje v LUN LUO 2021–2030	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
	Podana je usmeritev, da se prva košnja izvede po odcvetu večine travniških rastlin.	7.3.2	o	o	o	o	o	o	o	+	o	o	o	o	o	o	o
	Na območju rastišč gozdnih kur niso dovoljena krmišča za divjega prašiča.	7.3.2	N	+	+	-	N	o	N	N	N	N	o	N	+	+	N
	Na območju rastišč gozdnih kur je krmljenje rastlinojede parkljaste divjadi (jelenjad, muflon) dovoljeno le izven obdobja rastišča gozdnih kur.	7.3.2	N	+	+	+	N	+	N	N	N	N	+	N	+	+	N
	Določijo se območja, kjer se pri biomeliorativnih delih upoštevajo potrebe gozdnih kur (sadnja plodonosnih drevesnih vrst, vzdrževanje obstoječih jas, vzdrževanje grišč, prepoved gnojenja gozdnih jas).	7.3.2	N	+	-	-	N	-	N	N	N	N	-	N	-	-	N
	Osnovanje in vzdrževanje kaluž in drugih vodnih virov predvsem tam, kjer v okolju primanjkuje površinskih voda. Določijo se zvrsti NV, kjer se ne izdeluje kaluž (npr. kraška polja - gemorfološke NV).	7.3.2	+	o	o	o	+	+	+	+	+	+	+	o	+	+	+

Potencialni vpliv izvedbe LUN LUO 2021–2030	Usmeritev za LUN LUO 2021–2030	Poglavje v LUN LUO 2021–2030	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
	Osnovanje in vzdrževanje kaluž in drugih vodnih virov izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali.	7.3.2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Določijo se zvrsti naravnih vrednot in območja Natura 2000, kjer se zlasti vzpodbuja vzdrževanje gozdnega roba in linijskih vegetacijskih struktur v kmetijski krajini.	7.3.2	o	o	o	o	o	o	o	o	-	-	o	-	o	-	o
Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi	Prepovedano je naseljevati/doseljevati damjaka in muflona.	7.2 (Damjak, Muflon)	+	o	-	-	o	o	-	o	-	-	-	o	-	-	-
	Prepovedan je vnos invazivnih tujerodnih vrst v naravo.	7.2 (Nutrija, Pižmovka, Rakunasti pes)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vplivi lova na populacije prostoživečih živali.	Določene so prostorske in časovne omejitve lova na najpomembnejših prezimovališčih in v okolici gnezdišč vrst ptic.	7.2 (Mlakarica), 7.4	-	-	-	-	-	-	o	-	-	-	-	-	-	-	-

Potencialni vpliv izvedbe LUN LUO 2021–2030	Usmeritev za LUN LUO 2021–2030	Poglavje v LUN LUO 2021–2030	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
Lov s pastmi ob vodotokih, kjer se pojavljata bober in vidra;	Na območjih, kjer se pojavljata bober in vidra, je ob vodotokih prepovedano izvajati lov s pastmi.	7.2 (Nutrija, Pižmovka), 7.4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zagotavljanje zadostne plenske baze kvalifikacijskih vrst Natura 2000 - volka in risa.	Za območja stalne prisotnosti volka in risa se določijo usmeritve in ukrepi upravljanja parkljaste divjadi (jelenjad, srnjad, gams, muflon), tako da se zagotovi zadostna plenska baza za obe vrsti zveri.	7.2	+	+	+	+	+	-	o	N	N	N	+	+	+	+	N
Uvajanje varstva biokoridorjev	Vzpostavijo se biokoridorji med gozdnimi kompleksi, s čimer se zagotovi povezljivost prostora za velike vrste živali vključno z velikimi zvermi. Na površinah biokoridorjev se določijo omejitve rabe prostora, da se zagotovi funkcionalnost biokoridorjev.	3.4, 7.4	+	+	+	+	+	+	+	N	N	N	+	+	+	+	N

Potencialni vpliv izvedbe LUN LUO 2021–2030	Usmeritev za LUN LUO 2021–2030	Poglavje v LUN LUO 2021–2030	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV
Zagotavljanje uspešnosti pomlajevanja gozdnih kvalifikacijskih habitatnih tipov	Pripravi se analiza/karta (ne)uspešnosti pomlajevanja gozdnih sestojev na ravni GGE s poudarkom na vplivu divjadi. Načrtovanje višine odvzema se prilagodi stanju uspešnosti pomlajevanja na način, da se ohrani ali izboljša stanje pomlajevanja.	4.2.1, 7.2	o	o	+	+	+	o	+	o	+	+	+	+	+	o	+
	Lokacije zimskih krmišč parkljarjev se usmerjajo na način, da se umaknejo od pomlajenih površin.	7.3.2	+	+	+	+	+	+	N	N	+	N	+	+	+	+	+
Ekološko pomembna območja	Pri dejavnosti lovstva se upošteva varstvene omejitve EPO.	7.3.2., 7.4.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zavarovana območja	Pri dejavnosti lovstva se upošteva varstvene cilje, režime in usmeritve posameznega zavarovanega območja.	7.3.2., 7.4.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

LUO: I. Novomeško; II. Gorenjsko; III. Kočevsko-Belokranjsko; IV. Notranjsko; V. Primorsko; VI. Pohorsko; VII. Posavsko; VIII. Pomursko; IX. Savinjsko-Kozjansko; X. Slovensko goriško; XI. Triglavsko; XII. Zahodno visoko kraško; XIII. Zasavsko; XIV. Kamniško-Savinjsko; XV. Ptujsko-Ormoško;

+ zapis usmeritve je ustrezen, O zapis usmeritve je pomanjkljiv, - zapis usmeritve je neustrezen oz. manjka, N – usmeritev je za posamezen LUN nepotrebna

Urejanje življenjskega okolja divjadi zunaj območij z naravovarstvenim statusom

Vsak LUN LUO 2021–2030 bo z biomeliorativnimi in biotehničnimi ukrepi ter lovskotehničnimi objekti vplival na oblikovanje življenjskega okolja divjadi. Med biomeliorativne ukrepe spada vzdrževanje travnikov in pašnikov v gozdnem prostoru, priprava pasišč za košnjo, gnojenje travnikov, ročno košnjo, strojno košnjo, spravilo sena z odvozom in osnovanje pasišč za divjad v gozdu, vzdrževanje grmišč in obrečnih pasov, vzdrževanje remiz za malo divjad, vzdrževanje gozdnega roba, vzdrževanje vodnih virov, izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira, postavitve in vzdrževanje gnezdilnic. Kot posledica izvedbe se bodo vzpostavili habitati in habitatne strukture, ki pomembno vplivajo na biotsko raznovrstnost (Golobič in sod., 2015; Pobiljšaj, 2000; Vreš in sod., 2016; Žitnik in sod., 2018). Ob tem so mogoči tudi negativni vplivi, do katerih lahko pride zaradi gnojenja, nepravilnega načina sušenja in spravila travinja, kar vodi v spremembo združbe travniških rastlin (Vreš in sod., 2016). Prezgodnja košnja lahko negativno vpliva na gnezditveno uspešnost ptic, ki gnezdijo na tleh travniških površin (Basle, 2019; Božič, 2005).

V vsakem od LUN LUO 2021–2030 sta postavljena strateška cilja ohranjanje vitalnih populacij vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov ter oblikovanje življenjskega prostora divjadi in drugih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, ki se konkretizirata v usmeritvah za oblikovanje življenjskega okolja divjadi. Ob upoštevanju zapsanega ocenjujemo, da izvedba usmeritev na urejanje življenjskega okolja divjadi vseh 15 LUN LUO 2021–2030 ne bo bistveno vplivala na ohranjanje narave zunaj območij z naravovarstvenim statusom (ocena B).

Priporočamo, da se gospodarjenja na ekstenzivnih površinah zunaj območij z naravovarstvenim statusom ne intenzivira.

Upravljanje s tujerodnimi vrstami

Invazivna tujerodna vrsta je, po definiciji Konvencije o biološki raznovrstnosti, tujerodna vrsta, ki se je ustalila in se širi ter s tem ogroža ekosisteme, habitate ali vrste. Kot tekmice, plenilke ali prenašalke bolezni lahko vplivajo tako na domorodne vrste kot na ekosisteme. V Sloveniji je kot divjad opredeljenih šest tujerodnih vrst: pižmovka (*Ondatra zibethicus*), nutrija (*Myocastor coypus*) se pojavljata ob vodotokih, Rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*), ki zaenkrat na območju Slovenije še nima prisotne stalne populacije, muflon (*Ovis aries musimon*) kozorog (*Capra ibex*) in damjak (*Dama dama*). Prve tri vrste so invazivne. V vseh LUN LUO 2021–2030 sta zanje predvidena strateška cilja preprečevanja njihovega širjenja in omejevanja številčnosti njihovih populacij. Cilja sta konkretizirana v poglavju 7.2 *Cilji in usmeritve za posamezne vrste divjadi*. Ukrepi so načrtovani na način, ki najbolje zagotavlja zasledovanje ciljev. Pri pižmovki, nutriji in rakunastem psu to v večini primerov pomeni neomejen odvzem. Obenem LUN LUO 2021–2030 dopuščajo možnost številčnega načrtovanja odvzema, saj lahko s takim pristopom v nekaterih primerih bolj učinkovito dosežemo cilj (npr. pri nutriji, kjer v preteklosti z načrtovanjem neomejenega odvzema cilj omejevanja populacije ni bil realiziran); doseganje takega ukrepa je namreč preverljivo in predvideva tudi sankcije za nedoseganje (za razliko od neomejenega odvzema, katerega doseganje ni preverljivo).

Za populacije muflona in damjaka sta predvideni višina in struktura odvzema, ki omogočata kontrolo velikosti populacij teh tujerodnih vrst. Doseljavanje oz. naseljavanje je tudi v nasprotju s cilji Nacionalnega gozdnega programa (Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (Uradni list RS, št.

111/07)). Prepoved je ustrezno podana v LUN LUO 2021–2030 za Novomeško LUO, v ostalih manjka oz. se nahaja samo v prilogi. Podajamo omilitveni ukrep.

Kostne najdbe kažejo, da je bil kozorog v preteklosti avtohtona vrsta (Toigo in sod., 2020). Vsi danes živeči kozorogi v Sloveniji izvirajo iz naseljenih osebkov edine preživele populacije v Italiji (ZGS, lastni podatki). LUN LUO 2021–2030 v primeru te vrste predvidevajo spremembo statusa v avtohtona vrsta. Podajamo priporočilo.

Ocenjujemo, da bo vpliv tujerodnih vrst zaradi izvedbe vseh 15 LUN LUO 2021–2030 nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (Ocena C).

Vplivi lova na populacije prostoživečih živali

14. člen ZON določa, da je rastlinsko ali živalsko vrsto prepovedano iztrebiti. Prepovedano je tudi zniževati število rastlin ali živali posameznih populacij, ožati njihove habitate ali slabšati njihove življenjske razmere do take mere, da je vrsta ogrožena. Isti člen določa, da je dovoljeno loviti živali lovnih in ribolovnih vrst v skladu s predpisi, ki urejajo lov in ribolov. Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob (Uradni list RS, št. 101/04 in 81/14) kot divjad določa 24 prostoživečih živalskih vrst, od teh 18 vrst sesalcev (navadni jelen (*Cervus elaphus*), damjak (*Dama dama*), srna (*Capreolus capreolus*), gams (*Rupicapra rupicapra*), alpski kozorog (*Capra ibex*), muflon (*Ovis aries musimon*), divji prašič (*Sus scrofa*), poljski zajec (*Lepus europaeus*), alpski svizec (*Marmota marmota*), navadni polh (*Glis glis*), nutrija (*Myocastor coypus*), pižmovka (*Ondatra zibethicus*), lisica (*Vulpes vulpes*), rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*), šakal (*Canis aureus*), kuna zlatica (*Martes martes*), kuna belica (*Martes foina*), jazbec (*Meles meles*)) in 6 vrst ptic (poljska jerebica (*Perdix perdix*) – gojena oblika, fazan (*Phasianus colchicus*), (raca) mlakarica (*Anas platyrhynchos*), šoja (*Garrulus glandarius*), sraka (*Pica pica*), siva vrana (*Corvus cornix*)). Vsi LUN LUO 2021–2030 imajo zapisan strateški cilj ohranjanje vitalnih populacij vseh avtohtonih vrst divjadi in drugih prostoživečih živali ter njihovih habitatov. Za posamezno vrsto so podani operativni cilji upravljanja populacije. Ti pri invazivnih vrstah določajo vsaj omejevanje številčnosti (glej poglavje zgoraj). Za ostale vrste je določen cilj vzdrževanje oz. ohranjanje številčnosti.

S posameznim LUN LUO 2021–2030 se ne načrtuje lov na zavarovane prostoživeče vrste živali.

Na podlagi zapisanega ocenjujemo, da izvedba vsakega LUN LUO 2021–2030 ne bo imela neposrednega bistvenega vpliva na populacije divjadi (razen tujerodnih invazivnih vrst) in na prostoživeče vrste (ocena B).

Lov vnaša nemir v obvodni prostor v zunajnezditvenem obdobju ter povzroča prekinitve običajnih aktivnosti vodnih ptic in izgubo zalog energije v zimskem času. Vpliva na dnevni ritem osebkov, med drugim prežene ptice s prehranjevališč oziroma počivališč. Posledično nosilna kapaciteta populacij vodnih ptic na območjih pogosto ni dosežena. Lov na vodne ptice in z njim povezano vznemirjanje ima ob pomanjkanju alternativnih območij, kamor bi se ptice lahko premaknile in nezmožnosti kompenzacije sprememb v vedenju (manj prehranjevanja, več porabljene energije), pomemben negativen vpliv na preživetje osebkov in s tem na velikost populacij (Doodley in sod., 2010, Fouque in sod., 2009). To še zlasti velja za zimske razmere, ko osebkovi porabljajo zaloge in je smrtnost večja. Večina raziskav potrjuje, da so populacije vodnih ptic (plojkokljunov in pobrežnikov, tudi mlakarice) omejene z dejavniki (smrtnost, nosilnost okolja) na prezimovališčih in selitvenih postojankah in ne z

viru na gnezdiščih (Fouque in sod., 2009; Kirby in sod., 2008, Madsen in Fox, 1995). Razpoložljivost ustreznih alternativnih območij je v Sloveniji zelo omejena; le-teh ni v času nizkih zimskih temperatur, ko so stoječa vodna telesa zaledenela (DOPPS, 2022).

Vseh 15 LUN LUO 2021–2030 podaja usmeritve za lov na mlakarico (*Anas platyrhynchos*), s katerimi je lov na vrsto omejen in reguliran. Naveden je tudi sklic na naravovarstvene smernice, s čimer je zagotovljeno upoštevanje časovnih in prostorskih omejitev izvedbe odvzema vrste iz narave. Ocenjujemo, da ima lov na mlakarico v času prezimovanja neposreden negativen vpliv na vrste, ki skupaj z mlakarico prezimujejo na celinskih vodotokih Slovenije. Podajamo omilitveni ukrep (ocena C).

Podana je zakonska podlaga za uporabo svinčenih šibrenih nabojev na mokriščih. Trenutna podlaga, ki svinčene šibrene naboje dovoljuje, se bo 15. februarju 2023 na podlagi Uredbe komisije (EU) 2021/57 o spremembi Priloge XVII k Uredbi (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH) glede svinčenih izstrelkov v mokriščih ali okrog njih spremenila v prepoved uporabe svinčenih nabojev na mokriščih in v 100 m pasu okoli njih.

Svinčene šibre, ki se na mokriščih uporabljajo za lov na mlakarico, se v mokriščih nalagajo in tam ostajajo še dolgo časa po končanem lovu. Šibre so primerne oblike, velikosti in konsistence, da jih predvsem rabe zamenjajo za delce hrane oz. kamne, ki jih požirajo in zadržujejo v mlinčku, kot pomoč pri prebavi semen in vodnih nevretenčarjev. Kislo okolje v mlinčku (ca. pH 2,5) pospešuje raztapljanje šiber in hitro absorpcijo svinčevih soli v kri. Tako raztopljen svinec počasi zastruplja ptice (Bellrose, 1959). Akutna zastrupitev je običajno posledica večjega števila zaužitih šiber (> 10), v tem primeru ptica pogine v nekaj dneh. Pogostejša je smrt zaradi kronične zastrupitve, do katere pride nekaj tednov (običajno 2–3 tedne) po zaužitju manjše količine šiber. Takrat ptica običajno pogine zaradi stradanja kot posledice paralize mišic prebavnega trakta. Ocenjuje se, da vsaj še enkrat toliko, kot je bilo ustreljenih rac, jih kasneje pogine zaradi svinca (Pain in sod., 2019b). Schamber in Flint (2010) ocenjujeta, da ostanejo, v sedimentu severnih mokrišč, svinčene šibre dostopne vodnim pticam vsaj še 25 let.

Glede na obdobje veljavnosti načrta in dejstvo, da so LUN LUO 2021–2030 strateški načrti, ki so podlaga za izdelavo dvoletnih LUN, ter ob upoštevanju že določenega datuma prepovedi uporabe svinčenega šibrenega streliva (15. 2. 2023) ocenjujemo, da bo vpliv lova s šibrami nebitven zaradi izvedbe vseh 15 LUN LUO nebitven (Ocena B).

Zaradi vpliva svinčenega streliva na ujede (Krone, 2018) podajamo priporočilo.

Uvajanje varstva biokoridorjev

Na razširjenost velikih zveri vpliva fragmentacija prostora kot posledica sprememb v rabi. V vseh LUN LUO 2021–2030, razen LUN Pomurskega, Savinjsko-Kozjanskega in Slovensko goriškega LUO so navedeni biokoridorji za divjad. Biokoridorji so pomembni za zagotavljanje ekološke povezanosti v prostoru (Crooks, 2007). V okviru lovskega načrtovanja se z biokoridorji, predvidenimi v posameznem LUN LUO 2021–2030, želi zagotoviti povezanost alpskih in dinarskih populacij divjadi in zveri ter predstavljajo enega od načinov blaženja negativnega vpliva fragmentacije (Javornik in sod., 2021). LUN LUO 2021–2030, v katerih biokoridorji niso navedeni, ležijo v SV delu Slovenije, kjer krajinske

značilnosti ne zahtevajo njihove uvedbe. Ocenjujemo, da bo upoštevanje povezljivosti v vseh 12 LUN LUO 2021–2030 pri usklajevanju rab imelo na naravo pozitiven vpliv (ocena A).

Zagotavljanje uspešnosti pomlajevanja gozdnih kvalifikacijskih habitatnih tipov

Na posameznih območjih je pomlajevanje gozda zaradi objedanja parkljaste divjadi neuspešno (ZGS, lastni podatki). V vseh LUN LUO, razen Posavskem, Pomurskem in Slovensko goriškem LUO, pri katerih usmeritev ni potrebna, je podana usmeritev, da se lokacije zimskih krmišč umeščajo na način, ki jih odmika od gozdnih površin, ki se pomlajujejo. Podana je tudi usmeritev za povečan odvzem parkljaste divjadi tudi na površinah gozdnih habitatnih tipov, ki se prekomernega objedanja slabše pomlajujejo. Zaradi posrednosti in srednjeročnosti vpliva je povišan odvzem načrtovan v prvem delu izvajanja predmetnih načrtov. Načrtovana ukrepa vodita v izboljšanje pomlajevanja in s tem v izboljšanje stanja gozdnih habitatnih tipov ter blažita posledice podnebnih sprememb (ocena vpliva je A).

Doseljevanje gojenih osebkov divjadi

Ukrep doselitve, »vlaganja«, mlakarice (*Anas platyrhynchos*), jerebice (*Perdix perdix*) in fazana (*Phasianus colchicus*) je dovoljen v vseh 15 LUN LUO 2021–2030. Obseg doseljevanja se s posameznim LUN LUO 2021–2030 ne določa. Doselitev mlakarice lahko povzroči vnos alohtonega genetskega materiala gojenih ptic v naravno prisotne populacije (Čížková in sod., 2012). Raziskave prostoživečih in gojenih oblik mlakarice v Franciji kažejo, da je obseg vnosa alohtonega genskega materiala, kljub obsežni doselitvi, majhen (Champagnon in sod., 2013) ali pa se ga ne da dokazati (Söderquist in sod., 2017). Oboje je verjetno posledica visoke smrtnosti izpuščenih osebkov (Champagnon in sod., 2012). Tudi pri jerebici obstaja verjetnost vnosa alohtonega genetskega materiala (Bech in sod., 2020), a je smrtnost doseljenih jerebic visoka (Parish in Sotherton, 2007). V Sloveniji je fazan pogosta celoletna vrsta, a brez doseljevanja populacija fazana vsaj v delih države ni sposobna preživeti (Vrh Vrezec in Vrezec, 2019). Potencialen negativen vpliv doseljevanja je prikrita kompeticija z jerebicami (Vrezec, 2006). Šumrada in Trilar (2019) kot glavni vzrok upadanja jerebice navajata spremembe v kmetijskih ekosistemih, ki so posledica večje rabe pesticidov in gnojil, izboljšanja kmetijske mehanizacije, prevlade majhnega števila poljščin na velikih površinah, zmanjšanja habitatnih razlik znotraj polj ter izgube krajinskih struktur, kot so mejice, travnati pasovi, zaradi česar so ptice bolj izpostavljene plenjenju (po Flade in sod, 2006). Populacija jerebice je od leta 1980 v Evropi doživela 94% upad (EBCC, 2017 v Šumrada in Trilar, 2019).

Na podlagi zapisanega ocenjujemo, da je vpliv doseljevanja vrst iz ujetništva na naravo v posameznem LUN LUO 2021–2030 nebitven (ocena B). Podajamo priporočilo.

Ekološko pomembna območja

V skladu z ZON so ekološko pomembna območja (dalje EPO) območja habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04, 33/13, 99/13 in 47/18) določa, da na delih EPO, ki so hkrati del posebnih varstvenih območij, veljajo varstveni cilji za ohranjanje habitatnih tipov ter rastlinskih in živalskih vrst in njihovih habitatov, ki izhajajo iz varstvenih ciljev posebnih varstvenih območij. Na EPO, ki niso tudi posebna varstvena območja, so vsi posegi in dejavnosti možni, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost

habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila le-ta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena. Pri tem se za izvajanje posegov in dejavnosti izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.

Do bistvenega negativnega vpliva dejavnosti lovstva, načrtovane z vsakim od LUN LUO 2021–2030, lahko pride zaradi usmeritev, ki bi bistveno spremenile lastnosti ali obseg območij razširjenosti rastlinskih in živalskih vrst in njihovih habitatov, habitatnih tipov, delov habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. V poglavju 7.3 *Oblikovanje življenjskega okolja divjadi* vseh LUN LUO 2021–2030 ni podanih usmeritev za izvajanje dejavnosti lovstva v EPO, usmeritve so le priloga, na katero ni sklica. Z izvedbo vseh 15 LUN LUO 2021–2030 so mogoči lokalni, srednjeročni, negativni vplivi na habitatne tipe oz. njihove dele, do katerih bi prišlo zaradi oblikovanja življenjskega okolja divjadi. Podajamo omilitveni ukrep (ocena C).

Naravne vrednote

ZON določa, da se za naravne vrednote lahko razglasijo redki, dragoceni ali znameniti naravni pojavi in tudi drugi vredni pojavi, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Uredba o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03) določa, da se posegi in dejavnosti izvajajo na naravni vrednoti, če ni drugih prostorskih ali tehničnih možnosti za izvedbo posega ali opravljanje dejavnosti. Pri tem se ne smejo uničiti, poškodovati ali bistveno spremeniti lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto. Z različnimi ukrepi drevesnim naravnim vrednotam ni dovoljeno zmanjšati vitalnosti, poslabšati zdravstvenega stanja drevesa in življenjskih razmer na rastišču. Botanični in zoološki naravni vrednoti ni dovoljeno poslabšati življenjskih razmer rastlin in živali, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto, do takšne mere, da jim je onemogočeno dolgoročno preživetje. Ekosistemski naravni vrednoti ni dovoljeno spremeniti kvalitete ekosistema ter naravnih procesov v njem do takšne mere, da se poruši naravno ravnovesje. Krajinski vrednoti se ne zmanjšuje krajinska pestrost ter se ne uniči, poškoduje ali bistveno spremeni lastnosti krajinskih elementov ter njihove razporeditve v prostoru. Oblikovani naravni vrednoti ni dovoljeno poslabšati življenjskih razmer za rastline, ki so bistveni sestavni del naravne vrednote, da se ne zmanjša njihova vitalnost ter, da se bistveno ne spremenijo oblikovne lastnosti naravne vrednote, pri čemer se na območjih vrtno arhitekturne dediščine posegi in dejavnosti izvajajo v skladu s predpisi s področja varstva kulturne dediščine. Površinski in podzemeljski geomorfološki, hidrološki in geološki naravni vrednoti se ne uničijo, poškodujejo ali bistveno spremenijo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto, oziroma v obsegu in na način, da se v čim manjši možni meri spremenijo druge fizične, fizikalne, kemijske, vidne in funkcionalne lastnosti naravne vrednote.

V vseh LUN LUO 2021–2030 so v poglavju 7.3.1 podane usmeritve za izvedbo biomeliorativnih in biotehničnih ukrepov ter postavitve lovskotehniških objektov, pri čemer so določila glede zahtevanega odmika od naravne vrednote ali prepovedi postavljanja lovskotehniških objektov (lovskih prež, krmišč, solnic) po posameznih zvrsteh naravnih vrednot pomanjkljivo zapisana v vseh 15 načrtih. V besedilu, ki opisuje posamezen biomeliorativni ali biotehnični ukrep oz. lovskotehniški objekt, v vseh 15 LUN LUO 2021–2030 niso podane usmeritve, ki dejavnost ali objekt usmerjajo v način izvedbe, ki bi zagotovil, da ne bodo okrnjene lastnosti naravne vrednote. V vseh LUN LUO

2021–2030 manjkajo prostorske in časovne omejitve izvajanja lova na naravnih vrednotah. Za vseh 15 LUN LUO 2021–2030 podajamo omilitvene ukrepe (ocena C).

Varovana območja narave

Podrobna presoja z opisi vplivov izvedbe posameznega LUN LUO 2021–2030 na varovana območja narave je podana v Dodatku pričujočega okoljskega poročila za presojo sprejemljivosti izvedbe 15 dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov za obdobje 2021–2030 na varovana območja. Dodatek je priloga tega poročila. V nadaljevanju povzemamo presojo iz Dodatka.

Natura 2000

Vsak LUN LUO 2021–2030 lahko vpliva na kvalifikacijske vrste in HT ter na območja Natura 2000. Presojani so bili naslednji potencialni vplivi vsakega od LUN LUO 2021–2030:

- Umeščanje in izvedba biomeliorativnih in biotehniških ukrepov ter lovskotehniških objektov v prostor ob upoštevanju njihove časovne izvedbe. Krmišča na rastiščih gozdnih kur lahko povzročijo lokalne zgostitve vrst, ki vznemirjajo gozdne kure (jelenjad). Lahko vplivajo tudi na povečanje številčnosti malih sesalcev in posledično njihovih plenilcev, ki lahko plenijo tudi gnezda gozdnih kur (Vrezec in sod., 2014). Umeščanje lovskotehničnih objektov, krmišč in solnic na mokriščne kvalifikacijske HT in v bližino jam lahko povzroči povišanje koncentracije soli v okolici ter povišanje hranil, ki se v mokrišča in jame lahko vnašajo preko iztrebkov ali presežne hrane. Podaljša se čas zadrževanja divjadi na v bližini mokrišč in jam. Eutrofikacija vodi v spremembo vrstne pestrosti mokrišč in jam (Kutnar, 2003; Culver, 2009). Ustreznost omilitve vplivov po posameznem načrtu je zapisana v preglednici Preglednica 22: Pregled ustreznosti omilitve naštetih potencialnih vplivov dejavnosti lova na naravo po posameznem LUN LUO. Za vseh 15 LUN LUO 2021–2030 podajamo omilitveni ukrep (Ocena C).
- Naseljevanje/doselitev tujerodnih vrst. Invazivna tujerodna vrsta je po definiciji Konvencije o biološki raznovrstnosti tujerodna vrsta, ki se je ustalila in se širi ter s tem ogroža ekosisteme, habitate ali vrste. Kot tekmice, plenilke ali prenašalke bolezni lahko vplivajo tako na domorodne vrste kot na ekosisteme. Za populacije preostalih treh vrst muflona, kozoroga in damjaka sta predvideni višina in struktura odzema, ki omogočata kontrolo velikosti populacij teh tujerodnih vrst. V primeru doseljevanja oz. naseljevanja obeh vrst je takšna usmeritev v nasprotju z zakonskim okvirjem (Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18)). Doseljevanje oz. naseljevanje je tudi v nasprotju s cilji Nacionalnega gozdnega programa (Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (Uradni list RS, št. 111/07)). Prepoved je ustrezno podana v LUN za Novomeško LUO, v ostalih manjka, oz. se nahaja samo v prilogi. Ocenjujemo, da bo vpliv tujerodnih vrst zaradi izvedbe vseh 15 LUN LUO 2021–2030 nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (Ocena C). Kostne najdbe kažejo, da je bil kozorog v preteklosti avtohtona vrsta (Toigo in sod., 2020) Vsi danes živeči kozorogi v Sloveniji izvirajo iz naseljenih osebkov edine preživle populacije v Italiji (ZGS, lastni podatki). LUN LUO 2021–2030 v primeru te vrste predvidevajo spremembo statusa v avtohtona vrsta. Podajamo priporočilo.

- Izvajanja lova, predvsem vezano na varstvo vodnih vrst ptic. Lov vnaša nemir v obvodni prostor v zunajnezglednem obdobju ter povzroča prekinitve običajnih aktivnosti vodnih ptic in izgubo zaloga energije v zimskem času. Vpliva na dnevni ritem osebkov prežene ptice s prehranjevališč oziroma počivališč. Posledično nosilna kapaciteta populacij vodnih ptic na območjih pogosto ni dosežena. Lov na vodne ptice in z njim povezano vznemirjanje ima ob pomanjkanju alternativnih območij, kamor bi se ptice lahko premaknile in nezmožnosti kompenzacije sprememb v vedenju (manj prehranjevanja, več porabljene energije), pomemben negativen vpliv na preživetje osebkov in s tem na velikost populacij (Dooley in sod., 2010).
Vseh 15 LUN LUO 2021–2030 podaja usmeritve za lov na mlakarice (*Anas platyrhynchos*). Prostorske in časovne omejitve lova na prezimovališčih mlakarice so v vseh LUO LUN LUO 2021–2030 zapisane pomanjkljivo oz. manjkajo. Naveden je samo sklic na naravovarstvene smernice. Ob upoštevanju previdnostnega načela ocenjujemo, da bo imela izvedba vseh 15 LUN LUO 2021–2030 nebitven vpliv zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (ocena C).
- Uporaba svinčenih šibrenih nabojev na mokriščih. Podana je zakonska podlaga za uporabo svinčenih šibrenih nabojev na mokriščih. Trenutna ureditev, ki svinčene šibrene naboje dovoljuje, se bo 15. februarju 2023 na podlagi Uredbe komisije (EU) 2021/57 o spremembi Priloge XVII k Uredbi (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH) glede svinčenih izstrelkov v mokriščih ali okrog njih spremenila v prepoved uporabe svinčenih nabojev na mokriščih in v 100 m pasu okoli njih. Ob upoštevanju dejstva, da se na podlagi presojanih načrtov pripravijo dvoletni LUN, ki jim sledijo načrti lovišč, ter da prepoved svinčenih nabojev prične veljati v prvi petini obdobja izvajanja obravnavanih načrtov ter ob upoštevanju časovnih in prostorskih omejitev lova, podanih z omilitvenimi ukrepi pričujočega okoljskega poročila, ocenjujemo, da bo vpliv izvedbe lova na mlakarico v vseh 15 LUN LUO 2021–2030 zaradi uporabe svinčenih šibrenih nabojev na mokriščih nebitven (Ocena B).
- Lov s pastmi ob vodotokih, kjer se pojavljata bober in vidra. Lov s pastmi je določen z Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (Uradni list RS, št. 101/04 in 81/14). Uredba v 5. členu dovoljuje uporabo pasti glede na tip pasti in vrsto divjadi. Pri lovu s pastmi je zagotovljena delna selektivnost tega lovskega pripomočka. Vseh 15 LUN LUO 2021–2030 ne podajajo izrecnih usmeritev glede lova s pastmi, kar lahko vodi v nenameren ulov vidre (*Lutra lutra*) in bobra (*Castor fiber*) na območjih njunega pojavljanja. Posledično lahko pride do neposrednega, negativnega vpliva na obe kvalifikacijski vrsti zaradi manjšanja populacij. Podajamo omilitveni ukrep. Ocenjujemo, da bo vpliv tujerodnih vrst zaradi izvedbe vseh 15 LUN LUO 2021–2030 nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (Ocena C).
- Uvajanje varstva biokoridorjev. Na razširjenost velikih zveri vpliva fragmentacija prostora kot posledica sprememb v rabi. V vseh LUN LUO 2021–2030, razen LUN Pomurskega, Savinjsko-Kozjanskega in Slovensko goriškega LUO so navedeni biokoridorji za divjad, ki so pomembni na državni ravni in prispevajo k zagotavljanju ekološke povezljivosti v prostoru. LUN LUO 2021–2030, v katerih biokoridorji niso navedeni, ležijo v SV delu Slovenije, kjer krajinske značilnosti ne zahtevajo njihove uvedbe. Ocenjujemo, da bo upoštevanje povezljivosti pri usklajevanju rab imelo na kvalifikacijske vrste pozitiven vpliv (ocena A).

- Zagotavljanje prehranske baze velikih zveri. V vseh LUN LUO 2021–2030, razen LUN Pohorskega LUO, v katerem usmeritev manjka, in Pomurskega, Savinjsko-Kozjanskega, Slovensko goriškega, Ptujsko-Ormoškega LUO, v katerih se volk (*Canis lupus*) in ris (*Lynx lynx*) ne pojavljata, se z načrtovanjem višine in starostno-spolne strukture ter s prostorskim usmerjanjem odstrela divjadi vpliva na lokalne populacijske gostote divjadi, pri čemer se z reguliranjem odstrela evropske srne (*Capreolus capreolus*) in navadnega jelena (*Cervus elaphus*) v posameznem LUO uravnava plensko bazo kvalifikacijskih vrst zveri volka (*Canis lupus*), risa (*Lynx lynx*) in šakala (*Canis aureus*), posredno pa tudi vpliva tudi na prehrano oportunistične kvalifikacijske vrste zveri rjavega medveda (*Ursus arctos*). V posameznih načrtih je skladno s PUN določeno, da na območjih redne prisotnosti volka/risa/šakala glede višine načrtovanega odvzema srnjadi velja splošno načelo, da se ob ugotovljenih izrazitih vplivih velikih zveri, ki imajo za posledico padajoč trend številčnosti srnjadi, lahko znižuje ali opusti načrtovana višina odvzema. Ob izrazitem vplivu plenjenja velikih zveri je predvidena tudi prilagoditev načrtovanega odvzema košut navadnega jelena, in sicer na način, da le te predstavljajo največ 25 % (namesto največ 30 %) vsega načrtovanega odvzema jelenjadi. Ocenjujemo, da je lahko obseg vpliva izvedbe LUN Pohorskega LUO bistven, podajamo omilitveni ukrep (Ocena C).
- Zagotavljanje uspešnosti pomlajevanja gozdnih kvalifikacijskih habitatnih tipov. Na posameznih območjih, kjer je pomlajevanje gozda zaradi objedanja parkljaste divjadi neuspešno, je v vseh LUN LUO 2021–2030, razen LUN Posavskega, Pomurskega in Slovensko goriškega LUO, podana usmeritev, da se lokacije zimskih krmišč umeščajo na način, ki jih odmika od gozdnih površin, ki se pomlajujejo. Za Posavsko, Pomursko in Slovensko goriško LUO usmeritev ni potrebna. Ob upoštevanju usmeritve LUN LUO 2021-2030, ki predvideva povečan odzvem parkljaste divjadi na površinah gozdnih kvalifikacijskih HT, na katerih prihaja zaradi prekomernega objedanja do slabšega pomlajevanja se bo pomlajevanje gozdnih habitatnih tipov izboljšalo.. Zaradi posrednosti in srednjeročnosti vpliva je povišan odzvem načrtovan v prvem delu izvajanja predmetnih načrtov. Načrtovana ukrepa vodita v izboljšanje pomlajevanja in s tem v izboljšanje stanja v vseh prizadetih gozdnih habitatnih tipih ter blažita posledice podnebnih sprememb (ocena A).
- Vlaganje vrst iz ujetništva v naravo. Ukrep vlaganja mlakarice je dovoljen v vseh 15 LUN LUO 2021–2030. Doselitev mlakarice lahko povzroči vnos alohtonega genetskega materiala gojenih ptic v naravno prisotne populacije (Čížková in sod., 2012). Raziskave prostoživečih in gojenih oblik mlakarice v Franciji kažejo, da je obseg vnosa, kljub obsežni doselitvi, majhen (Champagnon in sod., 2013) ali pa se ga ne da dokazati (Söderquist in sod., 2017). Oboje je verjetno posledica visoke smrtnosti izpuščenih osebkov (Champagnon in sod., 2012). Ocenjujemo, da je vpliv nebistven (ocena B).

Zavarovana območja

V vseh LUN LUO 2021–2030 so usmeritve za izvajanje dejavnosti lovstva v zavarovanih območjih podane kot priloga načrtu brez ustreznega sklica na prilogo v samem načrtu.

Ob uporabi previdnostnega načela ocenjujemo, da bo ob izvajanju posameznega LUN LUO 2021–2030 prišlo do bistvenih vplivov izvajanja dejavnosti lovstva na zavarovana območja, saj določila,

povezana z varstvom zavarovanih območij, niso nedvoumno zapisana, kar lahko povzroči neprimerne vplive izvedbe posameznega načrta na lastnosti in upravljavske cilje posameznega zavarovanega območja (Ocena C).

Opozorilo

Opis in podrobno vrednotenje vplivov izvedbe vsakega od 15 LUN LUO 2021–2030 na območja Natura 2000 in zavarovana območja sta podana v Dodatku okoljskemu poročilu za presojo sprejemljivosti izvedbe 15 dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov za obdobje 2021–2030 na varovana območja (nadalje Dodatek), ki je priloga tega poročila.

Na podlagi zapsanega ocenjujemo, da bo vpliv izvedbe vseh 15 LUN LUO 2021–2030 na okoljski cilj Ohranjena narava nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (ocena C).

Obenem bo izvajanje LUN 2021–2030 pomembno prispevalo k izboljšanju okoljskega cilja Ohranjena narava na naslednje načine:

- zagotavljanje vseh ekoloških vlog vrst divjadi (zoohorija, transport hranil, boljšanje rodovitnosti tal itd.);
- zagotavljanje biotske pestrosti in s tem stabilnosti ter trajnosti gozdnih in drugih ekosistemov, s tem tudi večanje njihove odpornosti na podnebne spremembe;
- izboljšanje stanja gozdnih habitatnih tipov zlasti preko izboljšanja stanja njihovega pomlajevanja;
- trajnostno ohranjanje in vzdrževanje/izboljševanje vitalnosti mnogih prostoživečih živalskih vrst, vključno z zavarovanimi (npr. velikih zveri preko zagotavljanja plenske baze; gozdnih kur preko vzpostavitve mirnih con; številnih vrst ptic kmetijske/kulturne krajine z izboljševanjem njihovih habitatov, dvoživk z vzdrževanjem vodnih virov itd.);
- zagotavljanje ekološke povezljivosti krajine preko vzpostavljanja biokoridorjev in vzdrževanja vegetacijskih struktur v kmetijski krajini;
- preprečevanje širjenja in uravnavanje številčnosti tujerodnih živalskih vrst in s tem manjšanje njihovih negativnih vplivov na domorodno živalstvo in rastlinstvo;
- preko vsega navedenega tudi vzdrževanje oz. izboljševanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000.

5.2 OBRAVNAVA MOŽNIH ALTERNATIV

LUN LUO 2021–2030 se pripravljajo v skladu s Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo in postavljajo strateški okvir upravljanja z divjadjo. V zadnjem obdobju na področju stanja divjadi ni bilo takšnih sprememb, ki bi zahtevale spremembo strateških usmeritev upravljanja, zato alternativnih scenarijev ni bilo treba pripraviti.

Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje v 3. členu navaja, da je okoljsko poročilo dokument, v katerem se opredelijo, opišejo in ovrednotijo pomembni vplivi izvedbe plana na okolje, ohranjanje narave, varstvo človekovega zdravja in kulturne dediščine ter možne alternative, ki upoštevajo okoljske cilje in značilnosti območja, na katerega se plan nanaša. V 6. členu je navedeno, da mora okoljsko poročilo vsebovati poleg ostalih informacij tudi informacijo o tem, katere možne alternative so bile obravnavane in razlogi za izbor najustreznejše alternative.

V skladu s 13. členom (2. odstavek, 5 alineja) te Uredbe je potrebno v primeru ugotovitev bistvenih ali uničujočih vplivov plana v okoljskem poročilu preveriti in ovrednotiti možne alternative. V predmetnem okoljskem poročilu niso bili ugotovljeni bistveni vplivi izvedbe LUN LUO 2021–2030 na okolje, zato alternativnih rešitev, kot to določa 13. člen navedene Uredbe, nismo iskali.

5.3 SKLEPNA OCENA

Vrednotenje vplivov 15 LUN LUO 2021–2030 na okolje je pokazalo, da bo imela izvedba plana naslednje vplive na doseganje okoljskih ciljev:

- Trajnostna raba in varstvo naravnih virov

S spoštovanjem navedenih usmeritev in omejitev LUN LUO 2021–2030 se bo kmetijska proizvodnja lahko lokalno zmanjšala oz. ne bo mogla doseči maksimalnega potenciala, prav tako bo lahko prišlo do lokalnega omejevanja načinov rabe gozda ali ali zmanjšanja/omejitve možnosti za rekreacijo v naravnem okolju. Pri tem je treba opozoriti, da gre za nujne ukrepe, ki bodo preprečili nastanek novih konfliktov v prostoru (npr. škode), in da LUN LUO 2021–2030 podajajo vrsto usmeritev, ki so usmerjene v ukrepe, ki bi tovrstne konflikte v prostoru omejile.

Z izvedbo LUN LUO 2021–2030 bo prišlo do nebistvenih negativnih vplivov (ocena B) na okoljski cilj Trajnostna raba in varstvo naravnih virov.

- Ohranjena narava.

Zaradi izvedbe posameznega LUN LUO 2021–2030 se bo stanje narave ohranjalo zaradi izvedbe biomelirativnih del, s katerimi se bodo predvsem v gozdnem prostoru ohranili del travišč, vzpostavile in ohranile se bodo vodne strukture, ki so pomemben del življenjskega okolja posameznih vrst dvoživk in netopirjev. Prišlo bo do izboljšanja pomlajevanja gozdnih habitatnih tipov, ki ga trenutno zavira objedanje parkljaste divjadi. Ohranila se bo plenska baza velikih zveri. Poudariti velja tudi varovanje biokoridorjev, ki so bistven korak v smeri manjšanja vpliva fragmentacije prostora na državni ravni, ter zmanjševanja vpliva lova na populacije vodnih ptic. Podani omilitveni ukrepi in priporočila so namenjena omilitvi vplivov načrtov na ekološko pomembna območja ter zavarovana

območja in naravne vrednote. Omiliti je bilo potrebno tudi potencialne negativne vplive načrtov na posamezne kvalifikacijske vrste in HT.

Z izvedbo LUN LUO 2021–2030 bo, zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov, prišlo do nebitstvenih vplivov (ocena C) na okoljski cilj Ohranjena narava.

OMILITVENI UKREPI

Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje v 12. členu navaja, da se, v kolikor so ugotovljeni bistveni ali uničujoči vplivi plana ali s planom načrtovanega posega v okolje, preveri, ali se jih lahko z ustreznimi omilitvenimi ukrepi prepreči, omili ali odpravi v taki meri, da postanejo vplivi izvedbe plana za okolje sprejemljivi.

Preglednica 23: Omilitveni ukrepi

Št. OU	Omilitveni ukrep	Utemeljitev ukrepa	Časovni okvir	Izvedljivost, ocena ustreznosti in verjetnost uspešnosti
1	V besedilo poglavja 7.3, ki usmerja oblikovanje življenjskega okolja divjadi, naj se v LUN Pohorskega, Novomeškega, Kočevsko-Belokranjskega, Notranjskega, Triglavskega LUO dopiše »Krmišč za divjega prašiča naj se v habitatih gozdnih kur ne postavlja. Izjemoma se za potrebe zmanjšanja vpliva divjega prašiča v habitatih gozdnih kur lahko postavijo krmišča, pri čemer se lokacije in časovne omejitve uporabe krmišč uskladi z ZRSVN (pri LUN Triglavskega LUO tudi s TNP). Krmišč se ne postavlja na ožja rastišča.«	Z ukrepom se bo preprečilo plenjenje gnezd gozdnih kur.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja s spremljanjem stanja gozdnih kur po Direktivi o pticah.
2	V poglavje 7.3.1 vseh LUN LUO, razen LUN Pomurskega LUO, naj se zapišejo omejitve (odmiki) ali prepovedi postavljanja lovskotehniških objektov (lovskih prež, krmišč, solnic) po posameznih zvrsteh naravnih vrednot in upravljaljskih conah Natura 2000 ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic, ki so priloga posameznega načrta.	Z ukrepom se preprečuje povečanje pritiskov na kvalifikacijsko vrste in HT ter naravne vrednote..	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
3	Poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se delu, ki se nanaša na gnojenje dopolni z izrecnimi prepovedmi gnojenja travišč na naravnih vrednotah in v upravljaljskih conah Natura 2000, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.	Z ukrepom se preprečuje spremembe fizikalno kemijskih pogojev na kvalifikacijskih HT in naravnih vrednot.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja

Št. OU	Omilitveni ukrep	Utemeljitev ukrepa	Časovni okvir	Izvedljivost, ocena ustreznosti in verjetnost uspešnosti
4	V vseh LUN LUO naj se v poglavje 7.3 dopiše »Določijo se območja, kjer se pri biomeliorativnih delih upoštevajo potrebe gozdnih kur (sadnja plodonosnih drevesnih vrst, vzdrževanje obstoječih jas, gozdnih jas se ne gnoji), ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.«	Z ukrepom se izboljšuje lastnosti habitata gozdnih kur.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
5	V poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se del, ki se nanaša na spravilo sena na naravnih vrednotah in po upravljavskih conah dopolni z usmeritvami glede sušenja in baliranja pokošenega travinja, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.	Z ukrepom se preprečuje motnje v razmnoževanju rastlinskih vrst značilnih za kvalifikacijske HT	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
6	Poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO naj se del, ki se nanaša na čas košnje na naravnih vrednotah in po conah dopolni z omejitvami glede časovne izvedbe in pogostosti košnje, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic istega načrta.	Z ukrepom se preprečuje motnje v razmnoževanju rastlinskih vrst značilnih za kvalifikacijske HT	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
7	Poglavje 7.3.2 v vsakem posameznem LUN LUO, ki se nanaša na izvedbo kaluž in vodnih virov naj se dopolni z besedilom: »Izvedba ohranjanja in vzpostavljanja vodnih virov naj bo prilagojena ekološkim zahtevam dvoživk.« Zapišejo se tudi časovne, prostorske in tehnične omejitve načrtovanja in izvedbe vodnih teles, ki izvirajo iz naravovarstvenih smernic posameznega načrta.	Z ukrepom se zagotavlja ustreznost izvedbe vodnih površin na način, da so le te ob divjadi namenjene tudi kvalifikacijskim vrstam dvoživk	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
8	V vse LUN LUO, razen Novomeškem, se v poglavje 7.2 Cilji in usmeritve za posamezne vrste divjadi v delu, ki se nanaša na damjaka in muflona doda besedilo: »Naseljevanje in doseljevanje vrste ni dovoljeno.«	Z ukrepom se manjša vpliv tujerodnih vrst	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
9	Vsakemu posameznemu LUN LUO naj se doda novo poglavje 7.4 Časovne in prostorske omejitve lova. V poglavju se zapišejo vse časovne in prostorske omejitve lova v posameznem LUN LUO, ki izhajajo iz naravovarstvenih smernic za	Z ukrepom se preprečuje vpliv lova na prezimujoče kvalifikacijske vodne vrste ptic in na naravne vrednote.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja

Št. OU	Omilitveni ukrep	Utemeljitev ukrepa	Časovni okvir	Izvedljivost, ocena ustreznosti in verjetnost uspešnosti
	posamezen LUN LUO. Omejitve se predstavijo v besedilu in kartografski obliki.			
10	V besedilo novega poglavja 7.4 vseh 15 LUO se doda besedilo: »Ob podrobnejšem načrtovanju na ravni dvoletnih LUO se upošteva omejitve, ki izhajajo iz varstvenih ciljev in režimov zavarovanih območij, katerih površine so v celoti ali delno znotraj območja načrta.«	Z ukrepom se preprečuje vpliv dejavnosti lovstva na zavarovana območja narave.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
11	Besedilo vseh LUN LUO naj se dopolni na način, da se v poglavju 7.2 v podpoglavjih, ki se nanašata na pižmovko in nutrijo prepove lov s pastmi na območjih pojavljanja bobra in vidre. Omilitveni ukrep se na podlagi smernic ZRSVN konkretizira v obliki dvoletnih LUN.	Z ukrepom se manjša posredni vpliv lova na divjad s pastmi.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
12	Besedilo LUN za Pohorsko LUO naj se dopolni na način, da se pri načrtovanju upravljanja srnjadi, jelenjadi, gamsa in muflona upošteva prisotnost volka, risa in šakala.	Z ukrepom se manjša posredni vpliv lova na kvalifikacijske vrste zveri.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
13	V poglavje 7.3 <i>Oblikovanje življenjskega okolja divjadi</i> vseh 15 LUN LUO naj se doda besedilo »Na EPO, ki niso tudi posebna varstvena območja se dejavnost oblikovanja življenjskega okolja divjadi načrtuje tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst. Ohranja naj se njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovna povezanost, če bi bila le-ta prekinjena.« Naveden naj bo tudi sklic na podrobne varstvene usmeritve v prilogi posameznega načrta.	Z ukrepom se zagotavlja ustrezno upoštevanje varstvenih režimov EPO.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja
14	LUN za Novomeško, Gorenjsko, Pohorsko, Pomursko, Kamniško-Savinjsko LUO naj se dopolni na način, da bodo v poglavju 7.2 operativni cilji usmerjanja populacij parkljaste divjadi jasno navezani na	Z ukrepom se manjša vpliv divjadi na gozdne habitatne tipe.	Dopolnitev poglavja do predloga posameznega LUN LUO.	Ukrep je ustrezen in izvedljiv. Uspešnost se spremlja.

Št. OU	Omilitveni ukrep	Utemeljitev ukrepa	Časovni okvir	Izvedljivost, ocena ustreznosti in verjetnost uspešnosti
	cilj ohranjanja oz. izboljšanja stanja pomlajevanja gozda.			

PRIPOROČILA

Z namenom izboljšanja LUN LUO 2021–2030 in povečanja njegovih pozitivnih vplivov na okolje v okviru okoljskega poročila podajamo priporočila, ki so povzeta v spodnji preglednici.

Preglednica 24: Priporočila

Št. P	Priporočilo
1	V posamezen LUN naj se zapiše, da se usmeritve iz LUN vezane na ohranjanje biokoridorjev in kumulativne vplive urbanizacije vključijo v smernice in mnenja, ki jih ZGS daje v postopkih prostorskega načrtovanja.
2	V posameznih LUN LUO 2021–2030 se nadgradi usmeritve vezane na kumulativne vplive urbanizacije na populacije divjadi.
3	V posameznem LUN LUO 2021–2030 se opredeli pomen vključevanja lovskega sektorja v postopek priprave strateških dokumentov na področju skupne kmetijske politike.
4	<p>V obdobju izvajanja LUN LUO 2021–2030 se pripravijo usmeritve, ki se jih uporabi v okviru sodelovanja pri pripravi strateških dokumentov na področju skupne kmetijske politike. Predlagamo, da se vključi sledeče usmeritve za področje kmetijske politike:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ukrepi, ki podpirajo ohranjanje mejic, pasov drevja, grmovja med posameznimi kmetijskimi parcelami in gozdnih otokov naj se izvajajo v celotni kmetijski krajini⁶, saj so takšni elementi ključni za ohranjanje biokoridorjev, biotske pestrosti, pozitiven učinek pa imajo tudi na kmetijstvo (zaščita proti vetru, kritje za male zveri in ujede, ki regulirajo populacije malih glodavcev itd.). • Ukrepi naj zaradi vzdrževanja biotske raznovrstnosti spodbujajo mozaično prepletenost kmetijskih kultur, saj obsežne orne površine, na katerih se pridelujejo monokulture (npr. velika koruzna polja) močno krnijo biotsko pestrost in slabšajo življenjske pogoje za malo divjad. Spodbuja naj se tudi pozno poletna ali jesenska setev rastlin za zeleno gnojenje, ki se jih naj pušča čim dalj časa, da zagotavljajo mali poljski divjadi kritje tudi po spravilu žit in v zimskem času. • V ukrepe naj se uvrsti obveza vzpostavljanja mozaičnih struktur na velikih monokulturnih kompleksih, saj bo to vplivalo na povečanje biotske raznovrstnosti, vplivalo na zmanjšanje škod v kmetijstvu in posledično tudi na zmanjšanje konfliktov med divjadjo in lastniki zemljišč • Izvajajo naj se ukrepi vzdrževanja gozdnega roba – orne površine naj se ne dotikajo gozda, pač pa naj bo prehod iz gozdov na polja postopen, s pasom grmovja in travnate površine. • Pri urejanju vodotokov v kmetijski krajini je treba ohraniti posamezne odseke stare struge ter rastoče drevje in grmovje na njihovih bregovih oziroma s saditvijo drevesnih in grmovnih vrst zagotoviti nepretrgano zarast vsaj enega od obeh bregov struge. <p>Po potrebi se posamezne usmeritve vključi že v LUN LUO 2021–2030 za LUO.</p>
5	Prepoved svinca v nabojih naj se razširi tudi na zrnatostrelivo, s čimer se bo zmanjšal vpliv lova divjadi na ujede.
6	V kolikor je mogoče, naj se Uredba komisije (EU) 2021/57 implementira predčasno. Priporočamo njeno implementacijo na način, ki ne bo omejen samo na mokrišča. Zajema naj celotno ozemlje Slovenije.

⁶ V okviru Programa razvoja podeželja, podukrep Plačilo kmetijsko-okoljskih-podnebnih obveznosti se sofinancira operacija »Ohranjanje mejic« (ukrep KRA_MEJ). Ukrep se sofinancira samo na določenih Natura 2000 območjih (7 območij).

Št. P	Priporočilo
7	Za doseganje prepovedi svinca v nabojih naj pristojno Ministrstvo pripravi ozaveščevalno kampanjo.
8	Do priprave dvoletnih LUN LUO naj načrtovalec (ZGS) pripravi pregled vseh predpisov o zavarovanju in iz njih izhajajočih načrtov upravljanja za zavarovana območja, po LUO.
9	Prouči naj se avtohtonost kozoroga v Sloveniji in v primeru potrjene avtohtonosti pripravi akcijski načrt ohranjanja in upravljanja vrste.
10	Priporočamo, da se gospodarjenja na ekstenzivnih površin zunaj območij z naravovarstvenim statusom na katerih se izvajajo biomeliorativni ukrepi ne intenzivira z gnojenjem ali pogosto košnjo.
11	Opravi naj se raziskava genetskih posledic doseljevanja mlakarice (<i>Anas platyrhynchos</i>), jerebice (<i>Perdix perdix</i>) in fazana (<i>Phasianus colchicus</i>) na prostoživeče populacije ptic v Sloveniji.

5.4 SPREMLJANJE STANJA OKOLJA V ČASU IZVEDBE PLANA

Upošteva se monitoring kazalcev stanja okolja, kot ga predvidevajo evropske direktive in veljavna nacionalna zakonodaja in obveznosti države glede poročanja Evropski komisiji. Spremljanje stanja okolja, ki bi izhajalo iz ugotovitev celovite presoje vplivov na okolje, ni potrebno.

6 OPOZORILO O CELOVITOSTI OKOLJSKEGA POROČILA

LUN so periodični, desetletni, načrti, ki postavljajo okvir gospodarjenja z divjadjo v Sloveniji. Pripravljajo se v skladu s Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo, zato so do določene mere poenoteni. Zaradi prostorskih specifik in tradicije upravljanja z divjadjo, je Slovenija razdeljena v 15 lovsko upravljaljskih območij. Ta delitev daje LUN LUO 2021–2030 določeno mero specifičnosti, saj so si območja geografsko različna, kar vpliva na zastopanost posameznih vrst divjadi. Strateški cilji upravljanja z divjadjo v Sloveniji pa so enotni, zato vsi načrti prispevajo k doseganju skupnih ciljev. Obravnavane so vrste divjadi katerih vpliv je bil ocenjen kot potencialno pomemben.

7 VIRI IN LITERATURA

- Akcijski načrt upravljanja populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2012-2017
- ARSO, 2001. Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji. Agencija Republike Slovenije za okolje
- ARSO, 2017. Poročilo o okolju v Republiki Sloveniji 2017. Vlada Republike Slovenije
- European Chemicals Agency, 2017. ANNEX XV RESTRICTION REPORT. Helsinki, Finska.
- Basle in Mihelič, 2019. Atlas ptic Slovenije
- Bech, N., Novoa, C., Allienne, J.F., Boissier, J. and Bro, E., 2020. Quantifying genetic distance between wild and captive strains of the grey partridge *Perdix perdix* in France: conservation implications. *Biodiversity and Conservation*, 29(2), pp.609-624.
- Bellrose, F.C., 1959. Lead poisoning as a mortality factor in waterfowl populations. Illinois Natural History Survey Bulletin; v. 027, no. 03.
- Champagnon J, Guillemain M, Elmberg J, Massez G, Cavallo F, Gauthier-Clerc M (2012b) Low survival after release into the wild: assessing the burden of captivity on Mallard physiology and behaviour. *Eur J Wildl Res* 58(1):255–267. <https://doi.org/10.1007/s10344-011-0573-3>
- Champagnon, J., Crochet, P.A., Kreisinger, J., Čížková, D., Gauthier-Clerc, M., Massez, G., Söderquist, P., Albrecht, T. and Guillemain, M., 2013. Assessing the genetic impact of massive restocking on wild mallard. *Animal Conservation*, 16(3), pp.295-305.
- Crooks K. R. and Sanjayan M. 2006. Connectivity Conservation. Cambridge University Press.
- Culver, D.C., 2009. *The biology of caves and other subterranean habitats*.
- Čížková, D., Javůrková, V., Champagnon, J. and Kreisinger, J., 2012. Duck's not dead: does restocking with captive bred individuals affect the genetic integrity of wild mallard (*Anas platyrhynchos*) population?. *Biological Conservation*, 152, pp.231-240.
- Direktiva o habitatih. DIREKTIVA SVETA 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L 206, 22.7.1992, p. 7) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&from=SL>
- Direktive o pticah. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=SL>
- DOPPS, 2022. Pobuda Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije v zvezi z izdelavo lovsko upravljaljskih načrtov za obdobje 2021–2030
- Dvoletni LUN za obdobje 2021–2022; URL: http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gozdne_zivali_in_lovstvo/dvoletni_nacrti_lovsko_upravljaljskih_obmocij/index.html
- Fouque, C., Guilleman, M. and Schricke, V., 2009. Trends in the numbers of Coot *Fulica atra* and wildfowl Anatidae wintering in France, and their relationship with hunting activity at wetland sites. *Wildfowl*, pp.42-59.
- Golobič, M., Penko Seidl, N., Lestan, K.A., Žerdin, M., Pačnik, L., Libnik, N., Vrbajnsčak, M., Vrščaj, B., Kralj, T., Turk, B., Bergant, J. and Šinkovec, M., 2015. *Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti: Ciljni raziskovalni program (CRP) ; »Zagotovimo si hrano za jutri«; 2011-2020"; končno poročilo projekta*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo .
- Gozdnogospodarski načrti gozdnogospodarskih območij (2021-2030), osnutki, 2021. Zavod za gozdove Slovenije.

- Hafner M., Černe B., Stergar M., Poljanec A. 2020. Analiza stanja poškodovanosti gozdnega mladja od rastlinojede parkljaste divjadi v letih 2010, 2014, 2017 in 2020; strokovno poročilo ZGS; 104 str.
- Javornik in sod., 2021 (Javornik J., Stergar M., Marenče M., Černe R. 2021. Določevanje koridorjev za ohranjanje povezljivosti habitatov prostoživečih živali. Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije, 6 str.
- Jerina, K. 2008. Velika rastlinojeda divjad in razvojna dinamika gozdnih ekosistemov : proučevanje vplivov izbranih okoljskih in populacijskih parametrov ter gozdno-gojitvenih sistemov na zmožnosti naravne obnove: zaključno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na projektu v okviru ciljnega raziskovalnega projekta (CRP) "Konkurenčnost Slovenije 2006-2013". Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 27 s.
- Jerina, K., Jonozovič, M., Pokorny, B., 2011a. Prostorska analiza populacijskih in habitatnih vplivnih dejavnikov nastanka škod po divjih prašičih na poljščinah in travinju v Sloveniji. V: Poličnik, H., Pokorny, B. (eds.). Divji prašič: zbornik prispevkov 2. slovensko-hrvaškega posveta z mednarodno udeležbo o upravljanju z divjadjo. Velenje: ERICo, str. 41–47.
- Kirby, J.S., Stattersfield, A.J., Butchart, S.H., Evans, M.I., Grimmett, R.F., Jones, V.R., O'Sullivan, J., Tucker, G.M. and Newton, I., 2008. Key conservation issues for migratory land-and waterbird species on the world's major flyways. *Bird Conservation International*, 18(S1), pp.549-573.
- Kmecl P., Šumrada T., 2018. Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - končno poročilo za leto 2018. – DOPPS, Ljubljana
 Koce U. in Mihelič T. (2019): Siva vrana *Corvus corone*, pp. 296–297. In: Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (eds.): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdilk 2002–2017. – DOPPS, Ljubljana.
- Kos I., Koren I., Potočnik H., Krofel M., 2012. Status and distribution of Eurasian lynx (*Lynx lynx*) in Slovenia from 2005 to 2009. *Acta Biologica Slovenica*, 55, 2: 49–63.
- Krone, O., 2018. Lead poisoning in birds of prey. In *Birds of prey* (pp. 251-272). Springer, Cham.
- Krone, O., 2018. Lead poisoning in birds of prey. In *Birds of prey* (pp. 251-272). Springer, Cham.
- Kutnar, L., 2003. *Ekološko-vegetacijska razmerja na prehodu med barji in gozdom na Pokljuki*. Barja in varstvo narave : strokovni posvet, Trenta, od 23. do 25. aprila 2003 = [Bogs and nature conservation International Symposium. Abstracts, Trenda 23.-25. April]. *Barja in varstvo narave: strokovni posvet, Trenta, od 23. do 25. aprila 2003 = [Bogs and nature conservation International Symposium. Abstracts, Trenda 23.-25. April]*,
- Lovsko upravljaljski načrti lovsko upravljaljskih območij (2011–2020), 2012. Zavod za gozdove Slovenije.
- Lovsko upravljaljski načrti lovsko upravljaljskih območij (2021–2030), osnutki, 2021. Zavod za gozdove Slovenije.
- Madsen, J. and Fox, A.D., 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds-a review. *Wildlife biology*, 1(4), pp.193-207.
- Milner J. M., Van Beest F. M., Schmidt K. T., Brook R. K., Storaas T. 2014. To feed or not to feed? Evidence of the intended and unintended effects of feeding wild ungulates. *The Journal of Wildlife Management*, 78, 8: 1322-1334.
- MOP, 2010. Poročilo o stanju okolja v Sloveniji 2009, 363 str.
- MOP, 2022. Ogrožene in zavarovane vrste rastlin in živali. <https://www.gov.si teme/ogrozene-in-zavarovane-vrste-rastlin-in-zivali/>

- Mršič, N., 1997. *Biotska raznovrstnost v Sloveniji: Slovenija - "vroča točka" Evrope = Biotic diversity in Slovenia*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave.
- MRŠIČ, N., et al., 1997. Biotska raznovrstnost v Sloveniji: Slovenija – "vroča točka" Evrope. Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave, 1997.
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS) (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt in 61/17 – ZUreP-2) URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=STRA12>
- Pain, D.J., Mateo, R. and Green, R.E., 2019. Effects of lead from ammunition on birds and other wildlife: A review and update. *Ambio*, 48(9), pp.935-953.
- Parish, D.M. and Sotherton, N.W., 2007. The fate of released captive-reared grey partridges *Perdix perdix*: implications for reintroduction programmes. *Wildlife Biology*, 13(2), pp.140-149.
- Pobješnjak K.. 2000. Pomen gozda za ohranjanje biodiverzitete dvoživk (Amphibia) na območju načrtovanega regijskega parka Kočevsko-Kolpa. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, številka 63, str. 119-136. URN:NBN:SI:DOC-AN3UZLRL from <http://www.dlib.si>
- Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Uradni list RS, št. 91/10 in 200/20) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10005>
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11) URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV5539>
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja katastra lovsko upravljaljskih območij, lovišč in lovišč s posebnim namenom (Uradni list RS, št. 8/05 in 80/12) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6402>
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP) (Uradni list RS, št. 111/07) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO56>
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP) (Uradni list RS, št. 111/07) URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO56>
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20–30) (Uradni list RS, št. 31/20) URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO1985>
- Schamber J. L. and P. L.Flint, (2010). Long-term persistence of spent lead shot in tundra wetlands. *Journal of Wildlife Management* 74:148–151.
- Skrbinšek et al. 2017, Genetic estimates of census and effective population sizes of brown bears in northern Dinaric Mountains and south-eastern Alps. LIFE DINALPBEAR poročilo, 65 str.
- Söderquist, P., ElMBERG, J., Gunnarsson, G., Thulin, C.G., Champagnon, J., Guillemain, M., Kreisinger, J., Prins, H.H., Crooijmans, R.P. and Kraus, R.H., 2017. Admixture between released and wild game birds: a changing genetic landscape in European mallards (*Anas platyrhynchos*). *European Journal of Wildlife Research*, 63(6), pp.1-13.
- Stergar M. 2017. Modeliranje habitatov prostoživečih parkljarjev v Sloveniji: doktorska disertacija. (Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire). Ljubljana, samozaložba: 132 str.)
- Strategija razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030) URL: https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf
- Šilc, U., Vreš, B., Čelik, T. in Gregorič, M., 2020. Biodiversity of Slovenia. In *The Geography of Slovenia* (pp. 109-124). Springer, Cham.

- Threatened Species 2020: e.T42397A161916377. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2020-2.RLTS.T42397A161916377.en>
- Šumrada t., Trilar T. (2019): Jerebica (*Perdix perdix*), pp. 66–67. In: Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (eds.): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdilk 2002–2017. – DOPPS, Ljubljana.
- Toïgo, C., Brambilla, A., Grignolio, S. & Pedrotti, L. 2020. Capra ibex. The IUCN Red List of
- Tome, Staša, 1996. Pregled razširjenosti plazilcev v Sloveniji. *Annales. Series historia naturalis, letnik 6, številka 9, str. 217-228*. URN:NBN:SI:doc-ASHY0BG3 from <http://www.dlib.si>
- UNEP-WCMC, 2001. Global Biodiversity Outlook. Montreal
- Uredba o določitvi divjadi in lovnih dob (Uradni list RS, št. 101/04 in 81/14)
URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED3478>
- Uredba o habitatnih tipih (Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13)
URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NEZN154>
- Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/05)
URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NAVO607>
- Vizjak, M., 2005. *Analiza in primerjava popisov objedenosti mladja gozdnega drevja med gozdnogospodarsko enoto Preddvor in gojitvenim loviščem Brdo: diplomsko delo - univerzitetni študij = A comparative analysis of recorded damage caused by game to saplings in forest management unit Preddvor and the breeding and hunting grounds at Brdo*. Ljubljana: [M. Vizjak].
- Vreš B., Šilc U., Čelik T. (2016). Monitoring tarčnih habitatnih tipov: HT 6510, HT 6410 in HT 7230. Ljudje za Barje – ohranjanje biotske pestrosti na Ljubljanskem barju. Končno poročilo. Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana, 162 str. (73 str. + priloge).
- Vrezec, Al (2006). Ali je vzrok upada populacije jerebice *Perdix perdix* v Sloveniji prikrita kompeticija s fazanom *Phasianus colchicus*?. *Acrocephalus, letnik 27, številka 128/129, str. 73-81*. URN:NBN:SI:DOC-I49KEK8E from <http://www.dlib.si>
- Vrezec, Al, De Groot, Maarten, Kobler, Andrej, Mihelič, Tomaž, Čas, Miran, Tome, Davorin, Bordjan, Dejan (2014). Ekološke značilnosti habitata in potencialna razširjenost izbranih kvalifikacijskih gozdnih vrst ptic (Aves) v okviru omrežja Natura 2000 v Sloveniji. *Gozdarski vestnik, letnik 72, številka 10, str. 472-492*. URN:NBN:SI:DOC-YMMA3RZD from <http://www.dlib.si>
- **Vrh Vrezec P., Vrezec A.** (2019): Fazan (*Phasianus colchicus*), pp. 64–65. In: Mihelič T., Kmecl P., Denac K., Koce U., Vrezec A., Denac D. (eds.): Atlas ptic Slovenije. Popis gnezdilk 2002–2017. – DOPPS, Ljubljana.
- Williams, P., Humphries, C. & Araujo, M., 1998. Mapping Europe's Biodiversity. V: Delbaert B.C.W. Facts & Figures on Europe's Biodiversity – State and Trends 1998–1999. Wageningen
- Zakon o divjadi in lovstvu (ZDLov-1) (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20 in 97/20 – popr.)
URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3780>
- Zakon o gozdovih (ZG) (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16 – ZGGLRS in 77/16) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO270>
- Zakon o nujnih ukrepih zaradi afriške prašičje kuge pri divjih prašičih (Uradni list RS, št. 200/20)
URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO8055>

- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 in 82/20) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600>
- ZGS, 2021. Baza odvzema divjadi
- ZGS, 2021a. Cilji upravljanja populacij divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030; strokovna podlaga ZGS; Ljubljana, april 2021; 57 str.
- ZGS, 2021b. Smernice za upravljanje divjadi v Sloveniji v obdobju 2021–2030; strokovna podlaga ZGS; Ljubljana, april 2021; 42 str.
- ZGS, 2021c. Baza prostorskih podatkov ZGS
- ZRSVN, 2019a. Zbirno poročilo po 17 členu Direktive o habitatih 2013-2018 URL: <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-17-clenu-direktive-o-habitatih/>
- ZRSVN, 2019b. Zbirno poročilo po 12 členu Direktive o pticah 2013-2018 URL: <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-12-clenu-direktive-o-pticah/>
- Žitnik D., Kozina M., Kotnik, T., Bitorajc Z. P Prijanovič, 2018. Priročnik za izvajanje gozdarskih ukrepov za izboljšanje stanja ogroženih vrst na območjih Natura 2000. Life Kočevsko, 48 str.